

Isaías ayvu oña

Isaías ayvu oña

“Kova'e ma Amos ra'y Isaías pe oexa uka pyre Judá ha'e Jerusalém pygua kuery reko re, Judá pygua huvixa Uzas oñ jave, ha'e gui Jotão, Acáz ha'e Ezequiasju. ‘Ndee yva, endu ke, ha'e ndee yvy, eikuaa pota ke, mba'eta ijayvu va'e ma Senhor ae. Aipoe'i: “Amongakuaa xera'y kuery, ha'e kuery ambotuvixapa rire teĩ xere opu'ã rei okuapy. Vaka kuery minha oikuaa 'rã oja, ha'e mburika'i voi oikuaa 'rã ija omongaruaty. Ha'e rã Israel kuery ma ndoikuaai mba'eve, xevygua kuery ndoikuaai mba'eve ete”, he'i' ” (1.1-2). Profeta Isaías ijayvu raka'e Nhanderüete po'akaa ha'e peteĩ'i oikoa re, guembiguaí jogueraa jepearã ombou aguã re guive. Ha'e va'e ma Jesus Cristo.

Capítulo 1 guive 39 peve ijayvu Assíria pygua kuery Judá kuery ombojexavaia re. Ha'e rami teĩ profeta pe nda'eveive va'e ma hetarã kuery ojejavy reia, Nhanderüete nonhe'ẽ renduia ha'e hexe ndojeroviai okuapya.

Capítulo 40 guive 66 peve omombe'u ha'e kuery yvy mboae rupi ombojexavaia teĩ Nhanderüete omboaxy vy oguerojevy ju ha'e ogueraa jepe aguã. “Nhanderüete aipoe'i: ‘Xevygua kuery pe pendeayvu pembovy'aa rupi, pembovy'a ju ke. Pendeayvu porã'i ke Jerusalém pygua kuery pe. Ha'e vy aipopeje: “Opa ma pendere opu'ãa ague, mba'eta pendereko vaiague omboguepaa ma. Pe-jejavyague re pepaga aguã va'ekue mokoĩgue ma

pejopy Senhor po gui”, peje’ ” (40.1-2).

Ojejavypa va'e kuery pe ijayvuague

¹ Kova'e ma Amoz ra'y Isaías pe oexa uka pyre Judá ha'e Jerusalém pygua kuery reko re, Judá pygua huvixa Uzias oĩ jave, ha'e gui Jotão, Acáz ha'e Ezequias ju.*

² Ndee yva, endu ke, ha'e ndee yvy, eikuaa pota ke, mba'eta ijayvu va'e ma SENHOR ae. Aipoe'i: “Amongakuaa xera'y kuery, ha'e kuery ambotuvixapa rire teĩ xere opu'ã rei okuapy.

³ Vaka kuery minha oikuaa 'rã oja, ha'e mburika'i voi oikuaa 'rã ija omongaruaty. Ha'e rã Israel kuery ma ndoikuaai mba'eve, xevygua kuery ndoikuaai mba'eve ete”, he'i.†

⁴ Nda'evei ete 'rã ha'e rami ete pendeko vai va'e pe. Peẽ kuery pejevaya anho pereko va'e, heko vai va'e regua, ha'e iky'apa va'e ra'y kuery pendekuai. Pepoipa ma SENHOR gui, pendeayvu vai Israel kuery Ruete Iky'a e'ỹ va'e pe, ha'e vy jypy guare rami ju pendekuai.

⁵ Mba'e re tu pendekuai axy reivexe ri pejevaypa vy? Mba'eta peneakã raxypa, pendepy'a voi ijaipa ma.

---

* **1:1** Judá kuery kuaray puku-a katy, ha'e gui Israel kuery kuaray apu'a'ia katy ikuai va'e. Judá regua tetã tuvixave va'e ma Jerusalém Isaías rekoa, ha'e rã Israel regua tetã tuvixave va'e ma Samaria.

† **1:3** Amongue py “Israel kuery” 'ea 'rã Israel kuery pe ae, ha'e rã amboae henda py ma mokoĩve regua Judá ha'e Israel pe ijayvu. Apy ma mokoĩve re ijayvu.

6 Pendepy mbyte guive pendeapYTE peve penderete ivaipa ma, opa marãgua ai vaikue oĩ penderete re. Ha'e nunga ndoiky'a'oai 'rã, ndojokuaai 'rã, neĩ azeite py voi noipoanoai 'rã.

7 Pendeyvy ma ivaipa ma, peneretã ikuai va'e voi omombaa ma tata py. Peẽ kuery pexaa py amboae vyv guigua kuery ho'upa penereminhotỹgue. Ha'e ramo pendeyvy rupi tekoague rive opyta, amboae vyv guigua omomba rire.

8 Sião memby† voi opyta ha'e ae'i, oguy vaikue'i uvaty, e'ỹ vy pepino-ty mbyte py oĩ va'e rami, ha'e e'ỹ vy tetã ojokopaa va'e rami.

9 Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e amongue'i jakuave aguã rami ndoejai va'e rire nhakanhymba 'rãgue Sodoma ha'e Gomorra tetã rami. §

Ombojerovia merami rive va'e re ijayvuague

10 Peẽ Sodoma pygua huvixa kuery, pendu ke SENHOR ayvu! Gomorra tetã py pendekuai va'e, pejapyxaka Nhanderuate guigua lei rupi penembo'ea re.*

11 SENHOR aipoe'i: “Mba'erã tu ha'e rami ete xevy peme'ẽ mba'emo? Xee ndaipotavei ma vexa'i ava ha'e mymba ikyra va'e peapy reve peme'ẽ va'e. Xee ndarovy'avei ma toro ra'y rugby, xee ndaipotavei ma vexa'i ha'e kavara.

---

† 1:8 “Sião memby” he'ia ma Jerusalém tetã re ae ijayvu vy.

§ 1:9 Tetã Sodoma ha'e Gomorra ma Nhanderuate omomba vyvoi raka'e tata omboguejy vy, ha'e pygua kuery opa marã rei ikuai rire (Gênesis 18.1–19.29). Romanos 9.29 * 1:10 Apy ma guetarã kuery pe ae “Sodoma ha'e Gomorra pygua” he'i.

12 Xerenonde pejexa uka aguã peju vy mava'e oipotaa rami tu penha-penha xevyguá templo roka rupi?

13 Peruve eme xevy ndovarei va'e regua peme'ẽ va'erã. Heakuã porã va'e xevy peapy va'e xembojeguá ma, ha'e jaxy pyau'i ára ngaru pejapo va'e, ha'e gui sábado ha'e amboae ára py pendeatya voi, mba'eta ndaropo'akavei ma nhemboaty iky'a e'ỹ va'e oiko aguã py pejevavy pekuapy.

14 Jaxy pyau'i ára ngaru oikoa py, ha'e amboae ára pendeatya py ma xembopoxy pekuapy, ndaropo'akavei ma. Xekane'õ ma arojexavai vy.

15 Ha'e nunga rupi xevy pe pejapukaia rupi pendepo peupi ramo xee nama'ẽi 'rã. Mbovykue rei e'ỹ pejerure teĩ xee naendui 'rã, jouguy py pendepo ky'a ramo.

16 Pejerei ke, pejeki'a'o, pendereko vaia peipe'a xerenonde gui! Pejerei'a pejapo vaia gui,

17 ha'e peikuaa pota iporã va'e rupi ju pendekuái aguã. Pejogueroko pota teko porã rupi. Pejoko nhombojexavaixe va'e, pepy tyre'ỹ kuery ojavyky reia rã, ha'e peipytyvõ imeve'ỹ va'e", he'i.

Imboaxya rupi "Peju ke" he'iague

18 SENHOR aipoe'i: "Peju ke toromongeta. Pejējavya pytã rei rire teĩ xee romoxiĩ 'rã yro'y rami. Pytã huũ rei teĩ romoxiĩ 'rã vexa'i rague rami.

19 Ha'e rami peikoxe, ha'e xenhe'ẽ rendu ri ramo romongaru 'rã mba'emo porã vvy omoingo va'e re anho.

20 Ha'e rã naxenhe'ẽ rendui vy pepu'ã rei ramo pendejukapaa 'rã kyxe py." SENHOR ae ha'e rami ijayvu va'ekue.

Jerusalém pygua kuery ombopaga rire oepy ju aguã re ijayvuague

21 Tetã Nhanderuete pe ojeroviapy peiko va'ekue ri kunha itavy rei va'e rami ju pendekuai. Pendea py heta ikuai va'ekue ri iporayvu'i ha'e peteĩ rupi ikuai va'e. Ha'e rã aỹ ma jojukaa rive anho ikuai.

22 Prata pereko va'ekue ma omombo pyrã rive opyta. Pende-vinho iporãve va'ekue ri yy re rive omoirũa.

23 Pendea py huvixa kuery ikuai va'e voi heko vai va'e anho ikuai, imonda va'e kuery irũ. Ha'e kuery peteĩ-teĩ ojeupe guarã mba'emo ome'ẽ uka opena aguã, ojoupave aguã re rive 'rã oo. Ha'e rami avi ndoepyvei ma tyre'ỹ kuery, imeve'ỹ va'e re voi nopenavei ma.

24 Ha'e nunga rupi SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery Ruete ipo'akapa va'e aipoe'i: “Aỹ gui xepoxya aexa uka ta ma xerovaigua kuery pe. Ajepy 'rã ndaxerayvuvei okuapyague re.

25 Penderovai aupi 'rã xepo, roiky'a'o 'rã kavõ py rami, pendea gui aipe'a aguã iky'a va'e ha'e javi.

26 Xee amoĩ ju 'rã joguerekoarã yma guare rami. Amoĩ 'rã penemongetaarã jypy guare rami. Ha'e ramo mae peneretã pe ‘Teko porã oĩa’ ha'e ‘Ojeroviapy ikuaia’ 'ea ju 'rã.

27 “Aepy ju 'rã Sião tetã ha'evea rami, teko porã rupi araa jepe 'rã ojeko rerova uka va'e ha'e javi.

28 Ha'e rã teko vai rupi ikuai va'e ha'e ojejavypa rei va'e ma amomba vyvoi 'rã. Ha'e ramo SENHOR gui ojepe'a va'ekue okanhymba 'rã.

29 Mba'eta peẽ kuery pexĩmba 'rã yvyra pejou porã reiaque re, ha'e nda'evei nho 'rã yvotyty pejou

porãveague re.†

³⁰ Ha'e nunga rupi vyvra rogue omanomba rei va'ekue rami 'rã pendekuai, ha'e yvotyty ipirupa va'ekue rami avi.

³¹ Peẽ kuery va'e regua ipo'akave va'ekue ri mba'emo pire rami 'rã ikuai, ha'e ha'e kuery mba'emo ojapo va'ekue ma tata raviju rami 'rã opyta, mba'eta mokoĩve okanhymba 'rã tata py, imboguearã ndoikoi 'rã guive”, he'i.

2

Miquéias 4.1-5

¹ Pova'e ma Amoz ra'y Isaías pe mba'emo oexa uka reve ayvu ombou va'ekue Judá ha'e Jerusalém re.

² Ha'e gui opaa ára vyvty SENHOR pegua oo oĩa ombo'yvateve 'rã vyvty ikuai va'e áry. Ha'e ramo vyv regua kuery ha'e javi oje'oi 'rã ha'e katy.

³ Heta regua kuery oo vy aipoe'i 'rã joupeupe: “Peju ke, jajaje'oi SENHOR pegua vyvty re, Jacó kuery Ruete pegua oo oĩa katy. Ha'e ma nhanembo'e 'rã oikoa re, ha'e va'e rupi nhande kuery voi nhandekuai agũa. Mba'eta Sião gui ma oikuaa ukaa 'rã lei, Jerusalém gui onhendu 'rã SENHOR ayvu”, he'i 'rã okuapy.

⁴ Ha'e gui ma SENHOR oikuaa pota 'rã vyv regua kuery re, omo'arandu 'rã heta regua. Ha'e ramo ha'e kuery okyxe gui ojapo 'rã vyv karaĩarã, ha'e hu'y guaxu gui ojapo 'rã kyxe vyvra rakã ayaarã.

---

† **1:29** Ha'e kuery ma vyvra ikuai va'e guýry, ha'e yvotyty rupi onhembo'e va'ekue amboae rami rei. Mba'emo ra'angaa ombogeroviaa rupi opa marã rei ikuai.

Mba'eta yvy regua kuery okyxe ndogueroverovi-avei 'rã, neĩ joe opu'ã aguã voi ndoikuaavei ma 'rã.
⁵ Peju ke Jacó ramymino kuery, nhande kuery voi nhandekuai SENHOR rexakãa rupi.

Avakue onhemboyvate va'ekue omo'yvyĩ'i aguã re ijayvugue

⁶ Ha'e gui SENHOR, ndee rejapa va'e ty'y ndevygua Jacó ramymino kuery. Mba'eta ndevygua kuery ma kuaray oua katygua gui oikuaa amboae rami onhembo'e aguã, filisteu kuery rami ae 'rã imba'ekuaa, yvy mboae regua ra'y kuery re 'rã irũ okuapy.

⁷ Ijvy re ma heta oĩ prata ha'e ouro. Ndoipapa kuaavei ma opa mba'e porã oguereko va'e. Ha'e py oĩ kavaju anho, ha'e karóxa'i voi mbovy rei e'ỹ ikuai.

⁸ Ha'e kuery yvy re tynyẽ avi mba'emo ra'angaa ombojeroviapy. Ha'e kuery guenapy'ã re oĩ 'rã ha'e kuery ae po py ojapo va'ekue renonde, omboete 'rã ha'e kuery ae rembiapo.

⁹ Ha'e va'e rire ma omo'yvyĩ'imbaa, avakue pavẽ omoxĩmbaa teĩ ndereperdoai ha'e kuery ojevavya.

¹⁰ Tapeo, peike itakua py penhemi! Yvy ku'i py penhemi SENHOR gui pekyje vy, hexakãa ha'e ipo'akaa gui.

¹¹ Mba'eta omomba 'rã avakue ojejou porã reiague, omo'yvyĩ'i 'rã onhemboyvate rei va'ekue. Mba'eta ha'e va'e ára SENHOR anho yvate 'rã.

¹² Mba'eta ovaẽ 'rã ára SENHOR ixondaro reta va'e omo'yvyĩ'imba aguã ojejou porã rei va'ekue, onhemboyvateve va'ekue-'ekue ha'e yvateve va'ekue ha'e javi oitypa aguã,

13 oity aguã yvyra yary Líbano yvy regua yvatekueve, ha'e carvalho Basã yvy re ikuai va'e ha'e javi,

14 ha'e gui yvyty yvate va'e ha'e javi, yvy'ã ikuai va'e,

15 ha'e gui torre yvate va'e ha'e javi, ha'e tetã kora oĩ atã va'ekue meme,

16 ha'e gui kanoã guaxu Társis katy oo va'e ha'e javi, jaexa rã iporãve va'ekue teĩ.

17 Ha'e rami vy omomba 'rã avakue ojejou porãague, omo'yvyĩ'imba 'rã onhemboyvatevea. Mba'eta ha'e va'e ára SENHOR anho yvate 'rã.

18 Ha'e gui ombovaipa 'rã mba'emo ra'angaa ha'e javi.

19 Ha'e ramo avakue onhemimba 'rã itakua py ha'e yvykua rupi SENHOR gui okyje vy, hexakãa ha'e ipo'akaa gui, ko yvy regua omondyipa aguã opu'ã ramo.

20 Ha'e va'e ára anguja ha'e mbopi pe rive avakue omombo 'rã mba'emo ra'angaa prata ha'e ouro guigua, ha'e kuery ae omboete va'erã ojapo va'ekue.

21 Ha'e rami vy onhemimba 'rã itakua py ha'e itaova gyy rupi SENHOR gui okyje vy, hexakãa ha'e ipo'akaa gui, ko yvy regua omondyipa aguã ha'e opu'ã ramo.

22 Ha'e nunga rupi pejeroviave eme avakue oapyĩgua rupi rive ipytuẽ va'e re. Mba'erã tu ha'e kuery ovare?

3

Judá ha'e Jerusalém pygua kuery ikuaia re guive SENHOR oikuaa pota aguã re ijayvuague

¹ Mba'eta ma'ë, Jerusalém ha'e Judá gui SENHOR ixondaro reta va'e oipe'a 'rã mbojape, yy ha'e guekoverã oguereko va'ekue ha'e javi,

² ha'e gui ipy'a guaxukueve, xondaro kuery, nhomboayvu va'ety, profeta, imba'ekuaa va'e kuery, ha'e tujakueve,

³ ha'e xondaro ruvixa cinqüenta re opena va'e, ha'e omboetevepy, nhomongetaa kuery, mba'emo ojapo kuaa va'e ha'e imba'evyky va'e kuery ha'e javi 'rã oipe'apa.

⁴ Ha'e rire huvixa ikuai va'ekue 'rãgue py kunumigue'i ju 'rã omoĩ. Ha'e ramo kyrĩgue po py oĩ 'rã ha'e kuery re opena aguã.

⁵ Ha'e rire nhomoingo axy 'rã jomeme, peteĩ-teĩ ngoo katy'i ikuai va'e reve. Kunumigue'i opu'ã 'rã tujakueve re, ha'e opa marã rei ikuai va'e opu'ã 'rã omboetevepy re.

⁶ Ha'e va'e jave ma amongue nguu ro py ovaẽ vy guyke'y pe aipoe'i 'rã: “Ndee tu ndeao rima. Ha'eve reiko aguã oreruvixarã. Epena ha'vy kova'e tekoa ivaipa va'ekue re”, he'i 'rã.

⁷ Ha'e rami teĩ ha'e va'e árave tyke'y ombovai vy aipoe'i 'rã: “Xee tu poropoanoa e'ỹ, ha'e xero py ndarekoi mbojape, neĩ ao. Nda'evei xee aĩ aguã heta va'e kuery ruvixarã”, he'i 'rã.

⁸ Mba'eta Jerusalém ivaipa, Judá regua voi oitypaa, mba'eta oayvu py ha'e mba'emo ojapoa py ha'e kuery SENHOR re opu'ã okuapy, Hexakãmba va'e ombopoxya rupi rive ikuai.

⁹ Ha'e kuery rova re ojekuaa ojejavypa va'ea. Sodoma pygua kuery rami ete oexa uka 'rã ojejavypa reia onhomi e'ỹ re. Nda'evei ete 'rã ha'e kuery pe, ojeupe ae ojapo vai rire.

¹⁰ Ha'e rã heko porã va'e kuery pe ma aipo're: “Pêvy pe iporã va'e oiko 'rã”, 're, mba'eta ha'e kuery ojopy 'rã ikuai porãague repy.

¹¹ Ha'e rã heko vai va'e pe ma nda'evei ete 'rã, opa mba'e py ikuai axy 'rã. Mba'eta ojapo vaiague ae ju 'rã ojeapa ha'e kuery re.

¹² Xeretarã kuery re opena va'e ma kunumigue meme, ha'e kuery re opena aguã ma kunhague po py oĩ. Xeretarã kuery, pendererekoa kuery ma penembotavypa, mba'eta ombovaipa tape peo aguã va'e.

¹³ Ha'e nunga rupi SENHOR ae 'rã oikuaa pota, oiko katu ma omboayvu aguã yvy regua kuery ha'e javi.

¹⁴ SENHOR omboayvu 'rã ojepegua kuery mongetaaty ha'e huvixa kuery. Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Peẽ kuery ae ma xe'uvaty mombaare peiko. Ipori-aukue'i gui peraa rive va'ekue ma pendero py ae oĩ.

¹⁵ Mba'e nunga rupi tu pemoingo axy xevygua kuery, ha'e pembojexavai iporiaukue'i?” he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

Sião pygua kunhague ombopaga aguã re ijayvuague

¹⁶ Ha'e gui SENHOR aipoe'ive ju: “Pexa na Sião pygua kunhague ojejou porã rei okuapy va'e! Oaju'y omoatã reve rei 'rã oguata, oma'ẽ 'rã nda'evei reia rupi, opyrõ py'i'i rei, ha'e opy nhu'ã regua oparã rei reve 'rã oguata”, he'i.

¹⁷ Ha'e nunga rupi Sião pygua memby kuery akã SENHOR omboaiipa 'rã, oexa ukapa 'rã guive ha'e kuery oxĩmba aguã.

18 Ha'e va'e ára SENHOR oipe'apa 'rã onhembojeguaa ha'e kuery opy nhu'ã re oguereko va'e, akã regua ha'e ijegua jaxy pëgue ramigua,

19 ha'e namixã, poapy regua, hova mo'ãa ovava va'e,

20 ajukue akã regua, corrente'i opy nhu'ã re oguereko va'e, ku'axã, heakuã porã va'e ryru, mba'ekuaa ryru,

21 kuã regua, xĩ apy regua,

22 ao iporãve va'e, manto, aju'y regua, voko,

23 ojexaa, kamixa perirĩ'i, 'a regua ha'e tova mo'ãa ipukuve va'e ha'e javi.

24 Ha'e va'e rire ha'e kuery onhemoeakuãmba rei oikovy 'rãgue py heakuã vaikue rei 'rã oikovy. Iku'axã 'rãgue py oiporu 'rã ixã va'e. Ha'e gui oje'avvyky porã rei 'rãgue py inhakã pire rei 'rã. Ao iperirĩ'i va'e 'rãgue py voxa inhana rei va'e guigua 'rã oiporu. Ha'e iporã rei 'rãgue py opyta 'rã ipere okaiague rupi.

25 Ime kuery ma ojukapaa 'rã kyxe py, ipy'a guaxukueve voi omanomba 'rã joe opu'ãa rupi.

26 Ha'e ramo tetã rokẽ py kunhague opa marã ojae'o 'rã okuapy ipy'a vai vy. Sião tetã ivaipa ramo yvy py rive uguapy 'rã.

4

1 Ha'e va'e ára sete kunhague ojopy 'rã peteĩ'i ava, ixupe aipoe'i 'rã: “Ore ae rojou 'rã ro'u va'erã ha'e oreorã, ri teĩ tove nderery rupi toronhemboery rive, roxĩmba reia rupi ve'ỹ roiko aguã”, he'i 'rã okuapy.

SENHOR guigua Yvyra Rapytakue Renhoĩ re ijayvuague

² Ha'e va'e ára ma SENHOR guigua Yvyra Rapytakue Renhoĩ oiko vy yvate porã 'rã, ojou porãmbaa 'rã guive. Ijvyvy rupi ikuai va'e voi iporã va'erã meme, Israel kuery oo jepe va'ekue oguero vy'apa ha'e ojou porã aguã.

³ Ha'e gui Sião pygua okuave va'e Jerusalém py opyta va'ekue pe ma “Iky'a e'ỹ va'e” 'ea 'rã, oikove aguã Jerusalém py guery ombopara uka va'ekue ha'e javi pe.

⁴ Mba'eta SENHOR oiky'a'opa ju 'rã Sião memby kuery, Jerusalém pygua kuery gui omboguepa 'rã tuguy omoëague ha'e kuery re oĩ va'e, Onhe'ẽ teko porã rexa ukaa ha'e joky'a'o va'e rupi ae.

⁵ Ha'e gui Sião yvyty áry, ha'e ha'e py ijatypa okuapy va'e áry SENHOR omoĩ 'rã peteĩ arai ara py, ha'e gui pyávy ma ombou 'rã tata rendy vuku hataxĩ reve. Ha'e ramo ha'e javi áry rupi hexakãa ojao'i 'rã oo ao'ia rami.

⁶ Ha'e nunga ma ara py oĩ 'rã kuaray'ãrã, mba'eta ha'e py onhemi okuapy va'e pe ojoko 'rã kuaray haku, yvyty atã ha'e oky.

5

SENHOR mba'e uvaty re ijayvuague

¹ Aỹ ma aporaei ta xerembiayvu pe, ixupegua uvaty re 'rã aporaei. Mba'eta xerembiayvu ma peteĩ uvatyrã onhotỹ raka'e yvy porãa py.

² Ha'e rami vy ojo'o yvy, oguenoẽmba ita ikuai va'ekue, ha'e gui uva yky porãgueve anho onhotỹ. Uvaty mbyte ojapo torre yvate va'e oma'ẽ jepi

atyrã, ojapo avi oja guaxu uva'a oumbiri atyrã. Ha'e gui ma oarõ oikovy onhotỹ va'ekue hi'a porã aguã. Ha'e rami teĩ ha'e va'e 'rãgue py iro va'e anho oiko hi'a.

³ Ha'e rire aipoe'i: “Aỹ ma Jerusalém ha'e Judá py pendekoa va'e, ajerure pẽvy: Peikuaa pota xere ha'e xe'uvaty re.

⁴ Mba'e nunga tu anhotỹ va'ekue re ajapove aguã ha'eve 'rãgue ajapogue áryve? Ha'e mba'e re tu iporã va'e arõ va'e 'rãgue py iro va'e anho oiko?

⁵ Aỹ ma xee amombe'u ta pẽvy xe'uvaty re ajapo aguã. Aipe'apa 'rã ikorarã juu anhotỹ va'ekue, xe'uvaty opyta aguã mymba okaru atyrã rive. Aity 'rã ikora mymba kuery opyrõmba aguã.

⁶ Ajapo 'rã opyta rive aguã rami. Ha'e ramo uva rembypy nomoatyrõavei 'rã, neĩ yvy voi nomboa'eveavei 'rã. Ha'e rami 'rãgue py juu ha'e juu rakuaendy rive 'rã ikuai. Ha'e arai pe xeyvu 'rã hi'áry nda'okyvei aguã re”, he'i.

⁷ Mba'eta uvaty ojeupe guarã SENHOR onhotỹ va'ekue ma Israel kuery ae, uva rembypy oguerovy'a va'ekue ma Judá kuery. Ha'e oarõ oikovy teĩ ha'e kuery teko porã rupi ikuai aguã oexaxe vy. Ha'e rami teĩ lei rovai rupi rive ikuai ra'e. Teko porã 'rãgue py haxẽ reia rupi anho ikuai.

“Heko vai va'e pe nda'evei ete 'rã” he'iague

⁸ Nda'evei ete 'rã peẽ kuery penderorã pejapojapove va'e ha'e pendeyvyrã pejou-jouve va'e pe, amboa kuery oĩ aguã nda'evevei peve. Ha'e rami vy peẽ kuery anho peiko pendeyvy mbyte rupi.

⁹ Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i xevy: “Anhetẽ heta oo opyta rei 'rã, tuvixakueve ha'e iporãgueve voi, avave rei noĩavei rã.

¹⁰ Ha'e va'e jave peteĩ alqueire uvaty rape ome'ẽ 'rã vinte litro ete'i, ha'e dez voxa trigo ra'yĩgue gui ma teĩ dez quilo ete'i 'rã ome'ẽ”, he'i.

¹¹ Nda'evei ete 'rã oka'u va'e kuery pe. Ha'e va'e kuery ma ko'ẽ'i ramove vinho oy'u aguã omboypy vy pytũ mbyte raxa peve 'rã oo, vinho py onhemboakupa peve!

¹² Ha'e kuery ngaru ojapoa py ogueru 'rã mbaraka, mba'epu ixã reta va'e, pandeiro ha'e mimby. Vinho heta avi 'rã oĩ oy'u va'erã. Ha'e rã SENHOR ojapo va'e re ma ha'e kuery ndoikuaa potai, na'ima'endu'ai guive opo py mba'emo ojapo va'ekue re.

¹³ Ha'e nunga rupi xevygua kuery ogueraapaa 'rã escravo-rã, mba'eve re ndoikuaa potaiague re rive. Ha'e kuery va'e regua yvatekueve teĩ oendu 'rã karuai, ha'e heta va'e kuery ojexavai 'rã okuapy iyy'uvei gui.

¹⁴ Ha'e nunga rupi yvykua omokõvexe vy oipe'a vaipa 'rã ojuru, ha'e py Jerusalém pygua omboeteve pyre kuery oguejypa aguã, ovy'a vy hevovo reia rupi ikuai va'ekue, ha'e rami ikuai rupi oguerovy'a rei va'ekue voi.

¹⁵ Ha'e rami vy heta va'e kuery opa 'rã oje'oivy, avakue omo'yvyĩ'imbaa 'rã. Ojejou porã rei va'ekue voi yvy katy rive 'rã oma'ẽ okuapy.

¹⁶ Ha'e rã SENHOR ixondaro reta va'e ma yvate 'rã joe oikuaa potaa py. Nhanderuete iky'a e'ỹ va'e gueko porãa rupi vy oexa uka 'rã iky'a e'ỹ va'ea.

¹⁷ Ha'e py ma vexa'i kuery okaru 'rã okuapy ha'e

kuery ae okaruaty py rami, ha'e hoo va'e'ỹ ju 'rã ojou okuapy guembi'urã oguerékopa rei va'ekue oyvy oejaague rupi.

¹⁸ Nda'evei ete 'rã teko vai rupi onhea'ã va'e kuery pe, mba'emo ixã py oguerua rami nhombotavypa vy! Ha'e kuery ma karóxa omoatãa rami omoatã 'rã heravy gueko vaia.

¹⁹ Ha'e rami teĩ ha'e kuery aipoe'i 'rã: “Tove Nhan-deruete tojapura, tojapopa vyvoi ojapoxe va'e, nhande kuery jaexa aguã. Tove Israel kuery rueteiky'a e'ỹ va'e onhembopy'aa toiko pojava jaikuaa aguã mba'e nunga paa”, he'i 'rã okuapy.

²⁰ Nda'evei ete 'rã iporã va'e pe “Mba'emo vai” he'i va'e kuery pe, ha'e rã mba'emo vai pe ma “Iporã” he'i va'e kuery pe. Ha'e kuery ma “Hexakãa” he'i 'rã pytũ va'e pe rive, ha'e rã hexakãa pe ma “Pytũa” he'i 'rã. He'ẽ va'e pe “Iro va'e” he'i 'rã, ha'e rã iro va'e pe ma “He'ẽ va'e” he'i 'rã.

²¹ Nda'evei ete 'rã ojeupe ae “Hi'arandupa va'e” he'i va'e pe, mba'eta ha'e kuery anho oikuaapa va'ea rami oexa'ã teĩ.

²² Nda'evei ete 'rã vinho oy'u aguã anho ipy'a guaxuve va'e pe, ha'e iro va'e joo ramigua e'ỹ-e'ỹ omoirũa rupi ojerovia ete va'e kuery pe.

²³ Ha'e kuery ma ome'ẽmby ojopy 'rã omboeko porã aguã otekoavypa va'e, ha'e heko porã va'e omboeko vai aguã.

²⁴ Ha'e nunga rupi ha'e kuery opa 'rã tata mba'emo pire oapya rami, tataendy nhuũ pirukue omombaa rami. Ha'e rami ae avi ha'e kuery voi okanhymba 'rã, mba'emo rapo hu'ũmbaa rami avi, ha'e ipotykie vytytu ogueraapaa rami, yvy ku'i rami rive, mba'eta ha'e kuery nda'ikuaixei rire

SENHOR ixondaro reta va'e guigua lei rupi, noen-
duxei Israel kuery ruete iký'a e'ỹ va'e ayvu.

²⁵ Ha'e nunga rupi ae SENHOR poxya hendy ojeu-
pegua kuery pe. Ha'e kuery rovai opo oupi reve
ombopaga ramo yvyty ikuai va'e voi oryryipa.
Ha'e ramo ha'e kuery re'õgue ma yty rami rive
opyta tape rupi. Ha'e rami ete teĩ ipoxya ndoaxai
teri. Opo oupi ae tema.

²⁶ Ha'e gui ma SENHOR oupi 'rã peteĩ bandeira
oenoĩ aguã mombyry ikuai va'e. Ha'e pygua xon-
daro kuery pe otuvy nhe'ẽ 'rã yvy apy re ikuaiia gui
ou aguã. Ha'e ramo ha'e kuery onha 'rã jogueruvy.

²⁷ Ha'e kuery va'e regua oua rupi neĩ peteĩve
na'ikane'õi 'rã, nonhepyxangai 'rã guive. Neĩ pe-
teĩve ma ndopytu'ui 'rã, neĩ ndokei 'rã. Ha'e kuery
ku'akuaa voi oĩ atã porã 'rã, ixapatu xã voi ndoxo
rivei 'rã.

²⁸ Hu'y voi hakua porã 'rã, guyrapa oguereko va'e
xã voi oĩ atã porã va'e meme. Hymba kavaju
pyapẽ voi ita rami hatã 'rã, ha'e karóxa joe opu'ãa
rupi oiporu va'e ruéra ma yvytu jere rami ojere
pojava 'rã.

²⁹ Ha'e kuery ma reõ rami 'rã okororõ okuapy, reõ
ra'y kuery rami ete. Ha'e kuery onhendu reve
guembia ombotyryry 'rã heravy mombyry, ipo
gui avave rei ojoguaa e'ỹ aguã.

³⁰ Ha'e va'e ára ha'e va'e kuery ye'ẽ rami 'rã on-
hendu Israel kuery rovai. Ha'e ramo amongue
yvy re oma'ẽ va'e oexa 'rã pytũa ha'e jexavai anho.
Mba'eta arai pytũ va'e ojao'ipa ramo kuaray rex-
akãa ndojekuaavei 'rã.

6

Isaías pe mba'emo oexa ukaa ha'e ojapo ukaa ague

¹ Huvixave Uzias omanoa ma'etỹ re ma xee aexa SENHOR. Peteĩ tenda openaaty yvate ha'e iporã ete va'e áry oguapy oiny rã aexa. Ijao ma templo ha'e javi rupi ojepy oiny.

² Hi'áry rupi anjo kuery hexakãmba va'e ojekuaa. Ha'e kuery peteĩ-teĩ oguereko mboapy meme opepo: mokoĩ py ojao'i ngova, mokoĩ py ma ojao'i opy, ha'e gui amboae mokoĩ py ma oveve 'rã oikovy.

³ Ha'e kuery ijayvu atã reve joupe-upe aipoe'i:

— SENHOR ixondaro reta va'e ma ìky'a e'ỹ, ìky'a e'ỹ, ìky'a e'ỹ va'e ae. Hexakãa ma yvy jave rupi omonyẽ! — he'i okuapy.*

⁴ Ha'e kuery ayvu revovo gui templo yta ikuai va'e omyĩmba, ha'e opy rupi hataxĩ omonyẽmba ovy.

⁵ Ha'e rami rã xee aipoa'e:

— Nda'evei ete 'rã xevy! Akanhy ta ma rima aỹ! Mba'eta xejuru ky'a va'e vy, ha'e ijuru ky'a va'e kuery mbyte rupi guive aiko vy ae xerexa py aexa Huvixave SENHOR ixondaro reta va'e! — ha'e.

⁶ Ha'e gui ma xea katy peteĩ anjo hexakãmba va'e oveve ouvvy. Opo py ogueru peteĩ tapyĩ altar áry gui tapyĩ araa py oguenoẽ va'ekue.

⁷ Ha'e vy ma tapyĩ omboja xejuru re. Ha'e vy aipoe'i:

— Aỹ kova'e ma ndejuru re oja ma rire retekoavyague oipe'apaa ma, rejevavyague omboguepaa ma — he'i.

---

* 6:3 Apocalipse 4.8

⁸ Ha'e rire'ive aendu SENHOR ayvu aipoe'i ramo:
— Mava'e nda'u amondouka ta? Mava'e nda'u
oo 'rã oreayvu mombe'uarã?

Ha'e ramo xee ambovai vy

— Xee ma apy aĩ. Xee ri xemondouka — ha'e.

⁹ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i:

— Tereo ha'vy, aipo're heta va'e kuery pe: “Peẽ
kuery pejapyxaka porã teĩ napendui 'rã mba'eve.
Pexa porã nhea'ã teĩ ndapexai 'rã mba'eve rei”, 're.

¹⁰ Ha'e rami vy emoakã ratã kova'e kuery. Ejapo
nda'ijapyxakavei ha'e hexa pytũmba aguã rami,
guexa py oexa e'ỹ aguã, oapyxa py oendu e'ỹ aguã,
ha'e opy'a py oikuaa e'ỹ aguã, ha'e kuery xea py
ojevypa ju vy ojereraa jepe uka e'ỹ aguã rami —
he'i.*

¹¹ Ha'e ramo xee aporandu:

— SENHOR, raka'e peve nda'u ha'e rami tema
rereko 'rã?

Ombovai:

— Ha'e kuery retã ombovaipaa peve, ha'e pygua
va'ekue jipoavei peve, ha'e oo ikuai va'e voi opyta
rivepa aguã, ijyvy voi omombaa peve,

¹² xee SENHOR mombyry amondoukapa peve, ha'e
ijyvy py hepyarã ndoikoi ramo.

¹³ Xapy'a rei dez ikuaiague py peteĩ'i opyta teĩ ha'e
va'e voi ojukaa 'rã. Ha'e rami avi yvyra terebinto
ha'e carvalho oake'oa rã hapytakue opytaa rami
avi xevygua kuery iky'a e'ỹ va'e voi opyta 'rã hapy-
takue re, ha'yĩgue re rami ae — he'i.

---

* **6:10** Mateus 13.14-15, Marcos 4.12, Lucas 8.10, João 12.40, Atos
28.26-27

7

Israel ha'e Síria pygua kuery rovai ijayvuague

¹ Ha'e gui Jotão ra'y Acaz, Uzias ramymino va'e Judá pygua huvixa oĩ jave ma Jerusalém tetã re ou okuapy Síria pygua huvixa Rezim ha'e Israel pygua huvixa Remalias ra'y Peca. Tetã re ha'e kuery opu'ã okuapy teĩ nda'ipo'akai.

² Ha'e jave Davi ramymino kuery oendu okuapy “Israel kuery reve Síria kuery onhemoirũ okuapy nhanderovai”, 'ea rã. * Ha'e rami vy Acaz ha'e heta va'e kuery ha'e javi opy'a py okyjepa ete, yvyra ka'aguy re ikuai va'e yvytu atã omomyĩmbaa rami oryryipa okuapy.

³ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i Isaías pe:

— Aỹ tereo, ha'e eraa ndera'y hery “Okuave va'e ojevvy va'erã” 'ea va'e, huvixa Acaz reve penho-vaexĩ aguã. Ha'e va'e ma oĩ 'rã tape ajukue joiaty via rupi yupa yvy'ã katyve oĩ va'e py, yy rape apy py ae.

⁴ Ixupe ma aipo'ere: “Enhearõ kuaa ke, enhemondyi eme guive huvixa Rezim poxya gui, Síria pygua kuery ha'e huvixa Peca gui. Ekyje eme, ndepy'a py ndekuerai rei eme guive. Ha'e kuery ma mokoĩ tata'y hataxĩ oupy va'e rami rive ikuai.

⁵ Anhetẽ Síria kuery jogueroayvu okuapy va'ekue ndere ojapo vai aguã re, Efraim kuery ha'e Remalias ra'y reve. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

⁶ 'Nhapu'ã ke Judá yvy re. Nhamondyipa vy nhan-depo'aka 'rã nhanemba'erã. Ha'e vy ha'e kuery

---

* **7:2** Judá yvy re Síria kuery opu'ã okuapy Israel kuery rupive. Judá pygua ruvixave ma Acaz oĩ tamoĩ Davi oĩague py.

mbyte nhamoĩ 'rã Tabeal ra'y huvixaverã', he'i va'ekue.

⁷ Ha'e rã SENHOR Nhanderuete ma aipoe'i: 'Ha'e nunga ndoikoi 'rã.

⁸ Mba'eta Síria re peteĩ'i anho oĩ tetã yvateve va'e. Ha'e va'e ma Damasco. Ha'e Damasco tetã py opena va'e ma Rezim anho. Ha'e rami ae avi Efraim kuery voi sessenta e cinco ma'etỹa py omombaa 'rã, ha'e rire nda'ikuaivei 'rã.

⁹ Efraim re tetã yvateve va'e ma Samaria, ha'e Samaria py opena va'e ma Remalias ra'y anho. Ha'e gui peẽ kuery voi ndapejeroviaí ri vy ndapekuavei avi 'rã', he'i."

Emanuel rekorã re ijayvu ma voiague

¹⁰ Ha'e Acaz pe SENHOR oayvu omombe'u ukave ju:

¹¹ — Ejerure SENHOR nderuete pe hexa pyrã reikuaa aguã, yvy katy ooa katy e'ỹ vy yvatea katy ojekuaa aguã teĩ — he'i.

¹² Ha'e ramo Acaz aipoe'i:

— Xee ma ndajerurei 'rã, ndaeko a'ãi 'rã SENHOR — he'i.

¹³ Ha'e ramo profeta aipoe'i:

— Davi ramymino kuery, pendu ha'vy! Ha'e rami avi nda'evei teri teve avakue pemombori-aua? Ha'e gui aỹ ma Nhanderuete eteve voi pemomboriauxe.

¹⁴ Ha'e rami teĩ SENHOR ae 'rã oexa uka peikuaa aguã. Ha'e gui peteĩ kunhataĩ oguereko'i 'rã kyrĩ va'e, oikuavã'i 'rã opi'a'i. Ha'e vy omboery 'rã Emanuel.†

---

† **7:14** Tery Emanuel ma "Nhandereve Senhor oĩ" 'ea, Mateus 1.23 py oĩa rami avi.

15 Ha'e va'e ma teko vai 'rãgue py iporã va'e ojapo kuaa jave kamby kekue ha'e ei rive 'rã ho'u oikovy.

16 Mba'eta ava'i mba'emo vai 'rãgue py iporã va'e ojapo kuaa e'ÿ mbove voi mokoï huvixave gui rekyje reia va'e yvy ombovaipaa 'rã — he'i.

Jerusalém re mba'emo vai ou aguã re ijayvuague

17 — Ha'e gui ma nde'áry SENHOR ombou 'rã ha'e rami ete aguã ára, ndevygua kuery ha'e nderu ro pygua kuery áry guive. Ha'e rami aguã ma Judá gui Efraim kuery ojepe'aague guive ndoikoi teri va'e ramigua. Assíria pygua huvixave rupi vy ombou 'rã.

18 Mba'eta ha'e va'e ára SENHOR otuvy nhe'ẽ 'rã mberu yakã mombyry Egito re ikuai va'e pe, ha'e eiru Assíria yvy re ikuai va'e pe.

19 Ha'e rã ha'e va'e kuery oupa 'rã, oguejypa 'rã yvyty pa'ũ ha'e javi re, itakua rupi, juu'y ha'e mymba oy'uaty ha'e javi re.

20 — Ha'e va'e ára ma SENHOR onhopĩmba 'rã peneakã, ha'e hi'a penderete regua. Omboipa avi 'rã penderendyva. Tendyva ayaa rami oiporu 'rã yakã rovai guigua, Assíria pygua huvixa ae.

21 Ha'e va'e ára ma avakue oguerekove 'rã peteĩ'i vaka ta'y'i ramo va'e ha'e mokoï vexa'i anho.

22 Ha'e rami teĩ ha'e va'e ae ikamby porã ete 'rã ha'e kuery ho'u aguã kamby kekue. Ovyvy re okuave va'e ha'e javi ho'u 'rã kamby kekue ha'e ei.

23 Ha'e va'e ára ma mil uva rembypy mil hatã'i va'e prata guigua re hepy 'rã va'ekue ikuaiague py opyta 'rã juu ha'e juu rakuaendy tyrã rive.

²⁴ Ha'e py ma hu'y ha'e guyrapa reve 'rãe avakue oike, mba'eta juu'y ha'e juu rakuaendy oja'o'i 'rã yvy ha'e javi.

²⁵ Ha'e gui yvyty avakue enxada reve oo jepi-aty ha'e javi rupi ndoovei ma 'rã, juu ha'e juu rakuaendy gui okyje vy. Ha'e py ma vaka anho 'rã ha'eve okaru aguã, ha'e vexa'i opyrõmba aguã.

8

Assíria pygua kuery ou aguã re ijayvuague

¹ SENHOR aipoe'i avi xevy:

— Ejopy peteĩ kuaxia tuvixa va'e, ha'e embopara porã'i pavẽ oexa kuaa aguã rami: “Eipe'a pojava ndejeupe guarã, ejopy ratã!” he'ia va'e.

² Ha'e nunga kuaa ukaarã ojeroviapy va'e xee ajou sacerdote Urias ha'e Jeberequias ra'y Zacarias.

³ Ha'e ramo xee ma profeta kunhaa py aa. Ha'e ramo oguereko'i kyrĩ va'e, ha'e vy oikuavã'i ava'i. Ha'e ramo SENHOR aipoe'i xevy:

— Heryrã emoĩ “Eipe'a pojava ndejeupe guarã, ejopy ratã” 'ea.

⁴ Mba'eta ava'i “Xeru” e'ỹ vy “Xexy” he'i kuaa e'ỹ mbove voi Damasco ha'e Samaria tetã pygua kuery mba'e rei-rei ogueraapaa 'rã Assíria pygua huvixave renonde guarã — he'i.

⁵ Ha'e gui SENHOR ijayvuve tema. Ha'e vy aipoe'i xevy:

⁶ — Kova'e kuery ma Siloé yakã oxyry mbegue'i va'e ndojou porã'i ramo, ha'e Rezim renonde ha'e Remalias ra'y oua gui okyje ete okuapy rire,

⁷ ha'e rami rire ha'e kuery áry SENHOR ombou 'rã Eufrates yakã guigua, imbaraete ha'e oxyry atã

va'e. Ha'e va'e ma Assíria pygua huvixave ae ou va'erã, mba'emo porã oguereko va'e ha'e javi reve. Ha'e nunga yy ma omonyẽ 'rã yakã rugua ha'e javi rupi, ha'e oẽ-oẽ rei 'rã ovy yvy'ã rupi peve.

⁸ Ha'e vy Judá yvy re ae oo vy omonyẽmba 'rã. Ha'e va'e rupi oaxa vy ijaju'y peve 'rã ovaẽ. Mba'eta xondaro kuery jova-jovai gui oua rupi ojao'ipa 'rã ndeyvy, Emanuel.

SENHOR anho nharõ aguã re ijayvuague

⁹ Peẽ yvy regua kuery, pendepoxypa teĩ penembo'ipaa 'rã. Yvy mombyrygua re pendekuai va'e, pendu ke. Peiko katu teĩ penembo'ipaa 'rã, peiko katu teĩ penembo'ipaa 'rã.

¹⁰ Pejogueroayvu 'rã mba'emo pejapo aguã re, ha'e rami teĩ nda'evei 'rã pejapo ete aguã. Mba'emo pejapo uka teĩ ha'e nungakue ndojapoai 'rã, Nhanderujete orereve oiko ramo.

¹¹ Mba'eta xevy SENHOR ijayvu opo imbaraete va'e xere omoĩ reve. Ha'e vy ijayvu kova'e kuery ikuaia rupi xee aiko e'ỹ aguã. Ha'e vy aipoe'i:

¹² — Amongue pe kova'e kuery “Opu'ã nhemimba ra'e” he'i okuapy teĩ peẽ kuery ma nda'evei “Opu'ã nhemimba” peje aguã. Pekyje eme ha'e kuery mba'emo okyjea va'e gui, nda'evei ha'e nunga pe “Nhanemondyipaarã” peje aguã.

¹³ Ha'e rami 'rãgue py SENHOR ixondaro reta va'e pe ae “Iky'a e'ỹ va'e” peje. Henonde pejererokyje, ixugui anho peryryi.*

---

* **8:13** 1 Pedro 3.14-15

14 Ha'e ramo ha'e oĩ 'rã penhemi atyrã. Ha'e rã Israel kuery mokoĩve regua pe ma oĩ 'rã ita onhepyxanga aguã ha'e kuery ho'apa aguã. Jerusalém py ikuai va'e pe oĩ 'rã nhuã xã ha'e nhuã.*

15 Ha'e kuery regua heta 'rã onhepyxanga vy ho'a. Ha'e rami vy ha'e kuery opẽmba 'rã, ojurapaa ha'e ombo'apaa 'rã.

16 Ha'e nunga rupi emoĩ porã aikuaa uka va'ekue, emboty lei xeremimbo'e kuery py'a re — he'i.

17 Ha'e rami rã xee arõ 'rã SENHOR, Jacó ramymino kuery gui ngova omo'ã ranhe teĩ. Hexe ae xee ama'ena 'rã.

18 Apy ma aĩ, xera'y kuery SENHOR xevy ome'ẽ va'ekue reve.* Ore kuery ma hexa pyrã, ha'e Israel kuery mondyiparã. Ha'e rami aguã SENHOR ixondaro reta va'e Sião yvyty re oĩ va'e oremoingo.*

19 Ha'e gui pendeivy aipo'ea 'rã: “Peporandu ke omanogue mboayvua kuery pe, ha'e imba'ekuaa va'e, ojavukai rei ha'e ijayvu mbegue rei va'e kuery pe”, 'ea 'rã. Ha'e rami teĩ nhande kuery nda'u nanhaporandui 'rã Nhanderuete pe? Jaikove va'e nhanhepytyvõ uka 'rã nda'u omano va'ekue pe?

20 Ha'e rami 'rãgue py lei ha'e ayvu oikuaa uka pyre re tapeo! Mba'eta ha'e va'e ayvu rupi e'ỹ ri ha'e kuery ijayvu vy ndoexai 'rã hexakã va'e.

21 Ha'e rami vy yvy ha'e javi rupi ha'e kuery uguata rei vy ojexavai ha'e okaruxe reve 'rã ikuai. Ha'e

---

* **8:14** Romanos 9.32-33, 1 Pedro 2.8   * **8:18** “Xera'y kuery SENHOR xevy ome'ẽ va'ekue” Isaías he'ia ma guemimbo'e kuery re ijayvu vy.   * **8:18** Hebreus 2.13

gui okaruxe vy ipoxypa vy ijayvu vai 'rã nguvi-
ave ha'e Nguuete re, yvate katy oma'ẽ vy.

²² Ha'e gui yvy re ju oma'ẽ vy oexa 'rã jexavai, pytũ
vaikue ha'e kuaray'ã reia mboriau anho. Ha'e gui
ma omombopaa 'rã pytũ vaikuea katy.

9

*Huvixa Nhomoingo porãa oiko ha'e ipo'aka
aguã re ijayvuague*

¹ Ha'e rami teĩ yvy re ojexavai va'ekue ma pytũ
vaikuea rupi riae e'ỹ 'rã ikuai. Mba'eta jypy'i
ma Nhanderujete omo'yvyĩ'i raka'e Zebulom ha'e
Naftali yvy re ikuai va'e. Ha'e rã opaa py ma
ojapo 'rã Galiléia judeu e'ỹ va'e kuery rekoa ojou
porãmbaa aguã rami, tape ye'ẽ rembe rupi oaxa
va'e guive Jordão yakã kyvõ rami peve.

² Ha'e kuery pytũ reia rupi ikuai va'ekue ri oexa
okuapy peteĩ hendy guaxu va'e. Hendy va'e
ma hexakãmba kuaray'ã reia manoa rupi ikuai
va'ekue ikuaia rupi.*

³ Ha'e kuery va'e regua ndee remboetave ju vy
rembovy'ave ete. Ha'e ramo nerenonde ovy'a 'rã
okuapy, mba'emo omono'õa rupi ovy'aa rami, ha'e
rami e'ỹ vy mba'emo porã ojou va'ekue omboja'o-
ja'oa py rami.

⁴ Mba'eta ndee remopẽ ma canga ha'e kuery aju'y
rupi ipoyi oiny va'ekue, yvyra ikupe rupi oin-
upãaty, ha'e herereko axya po'akaa, midianita
kuery remomba jave guare rami.

---

* **9:2** Mateus 4.15-16

⁵ Mba'eta oapypaa 'rã xondaro kuery xapatu ikuai va'e, ijao tuguy py iky'apa rei va'ekue voi okaipa 'rã mba'emo pirekue rami rive.

⁶ Mba'eta peteĩ ava'i oiko nhandevy, peteĩ gua'y ome'êa nhandevy. Ha'e gui ijaxi'y áry ma oĩ 'rã ipo'aka aguaã. Hery ma po rami 'rã 'ea va'e: Nhomongeta Porã va'e, Nhanderuete Imbaraete va'e, Nhanderu Imarã e'ỹ va'e, ha'e Huvixa Nhomoingo porãa.

⁷ Ipo'akave 'rã ovy, mby'a porã voi opa e'ỹ va'e 'rã ou. Tenda Davi openaaty áry 'rã oĩ vy opena 'rã oikovy Davi ipo'akaague re ae. Ha'e rami vy anhetẽ va'e ha'e teko porã rupi vy ipo'akaa oĩ atã 'rã, aỹ guive raka'e rã peve guarã. SENHOR ixondaro reta va'e ae 'rã ojapo, nhanderayvu etea rupi.

Israel kuery ikuai axy aguaã re ijayvuague

⁸ Ha'e gui ma peteĩ ayvu SENHOR ombou Jacó kuery rovai guarã, ha'e ramo Israel kuery re ou.

⁹ Ha'e va'e ma heta va'e kuery ha'e javi oikuaapa 'rã okuapy, Efraim ha'e Samaria pygua kuery, ojejou porã ha'e opy'a py onhemboyvate reia rupi aipoe'i va'e kuery:

¹⁰ “Yvy jykye ombojo'a pyre yvy py oitypaa teĩ oo jajapo ju 'rã ita ombope pyre gui. Yvyra sicômoru oitypaa ramo yary guigua py ju 'rã jajapo oĩague py”, he'i va'e kuery.

¹¹ Ha'e rami teĩ ha'e kuery rovai guarã SENHOR omopu'ã 'rã Rezim rovaigua kuery, omboupa 'rã hovaigua kuery.*

---

* **9:11** “Rezim rovaigua kuery” he'ia ma Israel kuery re Assíria pygua kuery opu'ã aguaã re ijayvu vy.

12 Kuaray oua katy gui ou 'rã Síria pygua kuery, ha'e kuaray oikea katy gui ma filisteu kuery ou 'rã. Ha'e ijuru jai vy omokõmba 'rã Israel kuery. Ha'e rami ete teĩ SENHOR poxya ndoaxai 'rã, opo oupi ae tema 'rã.

13 Ha'e rami ete teĩ kova'e kuery ndojevyi okuapy Imoingo axyare pe, ndoekai okuapy SENHOR ixondaro reta va'e.

14 Ha'e nunga rupi peteĩ ára pyve SENHOR ojayapa 'rã Israel regua akã ha'e huguai, pindo ha'e nhuũ'y.

15 Inhakã ma nhomongeta va'ety kuery omboetevepy, ha'e rã huguai ma profeta ramigua kuery ijapy va'e.

16 Mba'eta kova'e kuery rerekoa ma nhombotavya rei va'e meme. Ha'e ramo ha'e kuery oguereko va'e kuery voi omombaa.

17 Ha'e nunga rupi SENHOR ndoguerovy'avei ha'e kuery va'e regua ipyaukue, nomboaxyvei 'rã guive tyre'ỹ neĩ imeve'ỹ va'e kuery, mba'eta ha'e kuery ha'e javi heko vai va'e ikuai, joapo vai ha'e ijayvu vaikue-ikue va'e meme. Ha'e rami ete teĩ ndoaxai 'rã ipoxya, opo oupi teri 'rã imoiny.

18 Mba'eta teko vai omomba 'rã heravy tata rami, omokanhy 'rã juu'y ha'e juu rakuaendy. Yvyra ka'aguy re ikuai va'e okaipa 'rã, hataxĩ arai huũ vaikue rami opu'ã ovy reve.

19 SENHOR ixondaro reta va'e ipoxy ramo yvy opyta tapyĩ rami, ha'e rã heta va'e kuery ma nhuũ oapy pyrã rami ikuai. Avave rei nomboaxyvei ma 'rã gyyvy kuery.

20 Mba'emo oiporu kuaa re oĩ va'e omokõmba ma teĩ okaruxeve 'rã. Oiporu kuaa e'ỹa re oĩ va'e ju

omokõmba teĩ nonhandui 'rã. Ha'e vype teĩ-teĩ ho'u 'rã oirũ kuery ro'okue.

²¹ Manassés kuery omokõ 'rã Efraim kuery, ha'e rã Efraim regua ma Manassés regua ju 'rã omokõ. Ha'e gui ha'e kuery mokoĩve ma opu'ã 'rã Judá kuery re. Ha'e rami ete teĩ ndoaxai 'rã SENHOR poxya, opo oupi teri 'rã imoiny.

10

¹ Ha'e kuery va'e regua ojapo 'rã lei ha'eve e'ÿa ramigua nhombojexavai aguã rive. Nda'evei ete 'rã ha'e kuery pe,

² mba'eta opa marã oguereko 'rã iporiaukue'i, neĩ noipytyvõ ukai 'rã xeveygua kuery ojexavai rei va'e, oipe'apa 'rã imeve'ÿ va'e kuery gui, imon-dapa 'rã tyre'ÿ kuery gui.

³ Ha'e rami rire teĩ ma mba'e nda'u peẽ kuery pejapo 'rã nhombopagaa ára py jexavaia mom-byry gui ou jave py? Mava'e pe tu pejapukai 'rã penderepy aguã? Mamo tu ha'eve 'rã mba'emo pejou porã va'e penhomi aguã?

⁴ Po rami anho 'rã ha'eve pendekuai aguã: pejero'a 'rã ombo'a pyre mbyte, e'ÿ vy pe'a 'rã omanogue mbyte. Ha'e rami ete teĩ SENHOR poxya ndoaxai 'rã, opo oupi teri 'rã imoiny.

Assíria pygua kuery rovai ijayvuague

⁵ — Nda'evei ete 'rã Assíria pygua kuery pe, xepoxya rupi nhombopaga aguã amondouka va'ekue ri. Mba'eta yvyra ha'e kuery opo py oguereko va'e ma xepoxya aexa uka aguã ae.

⁶ Xee amondouka ma heko vai va'e ha'e xem-bopoxya kuery rovai. Ha'e vy aipoa'e ha'e kuery

gui imba'e rei-rei oipe'apa vy opyrõmba aguã, tape rupi yapo oĩ va'e re rami.

⁷ Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma ha'e rami e'ỹ oexaã, opy'a py ha'e rami e'ỹ oikuaa. Ha'e rami 'rãgue py opy'a re omoĩ heta regua omokanhymba ha'e omomba ete aguã.

⁸ Mba'eta aipoe'i: “Xevyguá yvatekueve nda'u huvixave meme e'ỹ teve?”

⁹ Calno tetã namombai ri ty'y Carquemis rami? Hamate tetã Arpade rami e'ỹ ri ty'y opyta? Ha'e Samaria tetã Damasco rami e'ỹ ri ty'y opyta?

¹⁰ Xepo'aka ma tetã mba'emo ra'angaa oĩa re, Jerusalém ha'e Samaria py ikuai va'e gui ipo'akave va'ekue teĩ.

¹¹ Ha'e gui Samaria ha'e mba'emo ra'angaa hexe ikuai va'e re ambovaipaague rami ae ju ndajapoi 'rã teve Jerusalém ha'e hexe ikuai va'e re?” he'i va'ekue.

¹² Ha'e nunga rupi Sião vyvity ha'e Jerusalém re SENHOR oipotaa rami nhombopagapa ma vy Assíria pygua huvixa ju 'rã ombopaga, opy'a py onhemboyvateve ha'e ojejou porã reiague re.

¹³ Mba'eta aipoe'i rire: “Ha'e nunga ha'e javi xee ae po'akaa py ajapo, xe'arandu ha'e aikuaapa va'e vy. Ha'e rami vy amarka pyau amboae regua kuery vy, ha'e aipe'apa imba'e rei-rei va'ekue ha'e javi. Ipy'a guaxuve va'e rami aipe'a huvixa kuery henda py oĩague gui.

¹⁴ Aipe'apa amboae regua kuery mba'emo oguereko va'ekue. Guyra'i rupi'a oeja pyre pe'aa rami xee voi xemba'erã ajopy vyvity jave rupi. Mava'eve nomboguyi opepo, neĩ naxẽ'i guive”, he'i va'ekue.

¹⁵ Ha'e rami avi haxa nda'u ha'eve ri ava iporua gui ojejou porãve aguã? Yvyra kyxĩa nda'u ha'eve ri oiporu oiny va'e gui oikuaave aguã? Ha'e rami va'e rire ma yvyra rovi ha'e ae porua oin-upã 'rãgue, ha'e yvyra rive opu'ã 'rãgue ava yvyra guigua e'ỹ va'e re.

¹⁶ Ha'e nunga rupi SENHOR ixondaro reta va'e ombou 'rã mba'eaxy ha'e va'e regua avakue mbaraetea mombaarã, ikyrakueve meme teĩ. Ha'e kuery mba'emo ojou porã va'e omoendy 'rã, tata rami oapypa va'erã py.

¹⁷ Mba'eta Israel kuery moexakãa ma omomba 'rã tata rami, peteĩ ára pyve Nhanderuete Iky'a e'ỹ va'e oapypa 'rã juu'y ha'e juu rakuaendy Assíria yvy re ikuai va'e.

¹⁸ Oapypa 'rã ha'e va'e regua ka'aguy ha'e mba'ety oiko porãve va'e teĩ. Omomba 'rã ha'e kuery nhe'ẽ ha'e hete, imba'eaxy vy ikangyve ovy va'e rami opyta peve.

¹⁹ Ha'e va'e rire ma ha'e py ka'aguy re yvyra ho'ame va'e mbovy'i ete 'rã opyta, kyrĩgue teĩ oipapa vy ombopara kuaa 'rã mbovy paa.

²⁰ Ha'e va'e ára Israel kuery Jacó ramymino okuave va'e ma ijukaare kuery re ndojeroviavei ma 'rã. Ha'e rami 'rãgue py ojerovia 'rã okuapy SENHOR Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e re anho.

²¹ Ha'e rami vy Jacó ramymino kuery rembyrekue ojevy ju 'rã Nhanderuete imbarate va'e pe.

²² Mba'eta peẽ Israel kuery, peẽ kuery aỹ peve ita ku'i ye'ẽ rembe rupigua rami pendereta teri teĩ amongue ete'i 'rã ojevy. Mba'eta oiko 'rãe nhomombaarã teko porã rupigua, yy tyguaxua rami 'rã ou.

23 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e nhomomba aguã re onhembopy'a ma voiague rami omoingo 'rã ha'e va'e vyv ha'e javi rupi.*

24 Ha'e nunga rupi ae SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:

— Xevygua kuery Sião re penderekoa va'e, pekyje eme Assíria pygua kuery gui vyvra rovi py penemoingo axy teĩ, ha'e Egito pygua kuery pendererekoague rami vyvra py pendeavyky rei teĩ.

25 Mba'eta are'i e'ỹ re opa 'rã peẽ kuery rombopagaa. Ha'e rami vy ha'e kuery ju amomba 'rã xepoxya rupi.

26 Ha'e rami vy SENHOR ixondaro reta va'e oinupã 'rã midianita kuery re ojukapaague rami, itaova Orebe py hi'aĩ va'e katy'i. Ye'ẽ áry rupi oupi ju 'rã opopoka Egito vyv re ojapoague rami.*

27 Ha'e va'e ára pendekupe áry gui aipe'a 'rã ipoyi va'e, pendeaju'y gui aipe'a 'rã canga omoĩ mbyre. Ha'e nunga ma opẽ 'rã pendekyraa gui rive — he'i.

28 Ha'e gui ma Assíria pygua kuery ou 'rã Aiate py, ha'e oaxa 'rã Migrom rupi. Ha'e gui Micmás py ovaẽ vy omboguejy 'rã ovoyi.

29 Ha'e gui oaxa 'rã oje'oivy vyvty pa'ũ rupi, ha'e oke 'rã okuapy Geba py. Ha'e ramo Ramá pygua kuery oryryipa rei 'rã okyje vy, ha'e Saul rekoague Gibeá pygua kuery ojavapa 'rã.

30 Galim re penderekoa va'e, pejapukai atã ke! Laís pygua kuery, pendu ke! Nda'evei ete 'rã peẽ

---

* 10:23 Romanos 9.27-28   * 10:26 Orebe py Nhanderuete omomba raka'e midianita ruvixa kuery (Juízes 7.25). Ha'e gui Egito py ma Egito pygua kuery ju omomba ye'ẽ mbyte py (Êxodo 14.26-28).

Anatote pygua kuery pe!

³¹ Ha'e gui Madmena re hekoa va'e kuery voi ojavapa 'rã oje'oivy, ha'e Gebim pygua kuery voi ojavapa 'rã oo jepe aguã.

³² Ha'e va'e árave Assíria pygua kuery opytu'u 'rã okuapy Nobe rekoa py. Ha'e gui ma opo oupi 'rã, Sião yvyty memby kuery Jerusalém py ikuai va'e omongyje aguã.

³³ Ha'e rami teĩ SENHOR ixondaro reta va'e ojaya 'rã yvyra rakã ikuai va'e. Ha'e rami vy oitypa 'rã yvyra yvatekueve, ha'e omo'yvyĩ'imba 'rã onhem-boyvateve va'ekue.

³⁴ Haxa py oitypa 'rã yvyra ka'aguy regua. Ha'e ramo Líbano re yvyra ikuai va'e ho'apa 'rã imbarate va'e oake'oa rami.

11

Jessé ramymino opena porã va'e rekorã re ijayvuague

¹ Ha'e gui Jessé rembypykue gui oiko 'rã peteĩ hoky, hapytakue rapo gui oiko 'rã henhoĩ pyau jevy va'e.

² Ha'e va'e re ma oĩ 'rã SENHOR Nhe'ẽ. Ha'e va'e Nhe'ẽ ma imo'aranduarã ha'e oikuaa ukapa va'e, imongetaa ha'e imbopo'akaarã, ha'e gui SENHOR kuaa ukaa ha'e henonde ojererokyje aguã re imbo'ea.

³ Ha'e ramo ovy'a reve 'rã oiko SENHOR renonde ojererokyjea rupi. Mba'emo oexa vy rive e'ỹ 'rã oikuaa pota, ha'e mba'emo oendu vy rive e'ỹ nhomongeta 'rã.

⁴ Ha'e rami 'rãgue py teko porã rupi ete 'rã oikuaa pota iporiaukue'i re, ha'evea rami oepy 'rã iporiaukue'i yvy re ikuai va'e. Oayvu py rive 'rã ombopaga yvy re ikuai va'e yvyra rovi py rami, opytuẽ py rive ojuka 'rã heko vai va'e.

⁵ Ku'akuaa rami ojee omoĩ 'rã teko porã, ha'e joguereko 'rã ojeroviapy oikoa rupi.

⁶ Ha'e rami ramo vexa'i kuery reve aguarã'i ikuai porã 'rã, ha'e xivi ipara va'e teĩ kavara ra'y'i reve opytu'u 'rã okuapy joa py. Reõ reve vaka ra'y ikuai 'rã peteĩ rami, kyrĩ'i va'e rive oguerekopa 'rã.

⁷ Urso reve vaka kuery okaru 'rã joa py, ha'e ta'y'i kuery opytu'u 'rã joa py. Reõ voi nhuũ re okaru 'rã vaka rami.

⁸ Kyrĩgue okambu'i va'e teĩ onhemoarai 'rã mboi ituia rupi, ha'e nokambuvei va'e ikua py opo'ẽ teĩ mba'eve ndoikoi 'rã.

⁹ Mba'eta xevygua yvyty iky'a e'ỹ va'e py ma ndoikovei ma 'rã mba'emo vai neĩ joapo vai va'e, mba'eta yvy jave re tynyẽ 'rã SENHOR oikuaa va'e, ye'ẽ renda ha'e javi rupi yy tynyẽa rami avi.

¹⁰ Ha'e va'e ára ma Jessé rapokue gui oiko 'rã peteĩ henhoĩ pyau jevy va'e. Ha'e va'e ma opu'ã 'rã bandeira oupi imo'amy mbyre rami, oĩa katy ha'e javi regua kuery oexa vy oo aguã. Guexakãa re ae 'rã hekoa.*

Israel kuery moexakãa oiko pyau va'erã re ijayvuague

¹¹ Ha'e va'e ára SENHOR opo omokuave'ẽ 'rã oguerupa ju aguã ojepegua kuery rembyrekue oejaague gui: Assíria yvy gui, Egito, Patros, Etiópia,

---

* **11:10** Romanos 15.12

Elão, Babilônia, Hamate ha'e ye'ẽ yvýry rupi yvy ikuai va'e gui.

¹² Peteĩ bandeira oupi 'rã yvy regua mbyte rupi ikuai va'e oexa aguã. Ha'e rami vy omboatypa 'rã Israel kuery yvy mboae re ikuaiague gui, ha'e Judá kuery oguerupa ju 'rã yvy apy jovaive irundy henda katy omoaña ague gui.

¹³ Ha'e ramo Efraim kuery noenduvei ma 'rã nda-joayvuia, ha'e Judá kuery rovaigua kuery ha'e javi 'rã ndojouavei. Efraim kuery ndoayvu e'ỹvei 'rã Judá regua, ha'e Judá kuery voi nomoingo axyvei 'rã Efraim regua.

¹⁴ Ha'e rami 'rãgue py jogueraa 'rã kuaray oikea katy filisteu kuery rovai opu'ã aguã. Jojavi 'rã ipo'aka kuaray oua katy ikuai va'e re. Ha'e vy ojopy 'rã amboae kuery oguereko va'ekue-ekue ha'e javi. Edom ha'e Moabe pygua kuery re voi ipo'aka 'rã. Amom pygua kuery voi ikuai 'rã hembiguairã.

¹⁵ SENHOR omboypa 'rã ye'ẽ rakã Egito yvýry oĩ va'ekue. Yvytu atã ombou vy ipo'aka 'rã Eufrates yakã re voi. Ha'e rami vy omboja'o 'rã sete yakã raperã, ipy regua va'e teĩ oaxa aguã ha'eve va'e.

¹⁶ Ha'e ixupegua kuery Assíria re opyta teri va'ekue pe oĩ 'rã peteĩ tape porã ojevy aguã, Egito yvy gui Israel kuery oẽmba jave guare rami.

12

Israel kuery oguerupa jevy rã oporaiei okuapy aguã re ijayvuague

¹ Ha'e va'e ára ma aipopeje 'rã: “ SENHOR, xee rogueroporaiei, mba'eta xevy ndepoxy va'ekue ri

aỹ oaxapa ma ndepoxyague. Ha'e gui aỹ ma xembovy'a ju ma.

² Nhanderuete ma xereraa jepea oiko. Hexe ajerovia 'rã akyje e'ỹ re, mba'eta SENHOR Nhanderuete xemombaraetea ha'e aroporaei va'e. Ha'e gui aỹ ma xereraa jepea ju oiko.

³ Peju nhandereraa jepea re javy'a, yvu gui yy porã nhanoẽ vy javy'aa rami avi”, peje 'rã.

⁴ Ha'e va'e ára aipo pejeve ju 'rã: “Peroporaei ke SENHOR! Pejapukai hery rupi, ha'e javi regua pe peikuaa uka hembiapokue. Hery yvate ete ramo penhogueroma'endu'a.

⁵ Peroporaei ke SENHOR, mba'emo porã ete ojapo rire. Ývy jave rupi toikuaapa ha'e nunga!

⁶ Ha'e peẽ Sião pygua kuery voi pevy'a peporaei reve, mba'eta Israel kuery rueteiky'a e'ỹ va'e penembyte oĩ va'e yvate ete ramo”, peje.

13

Babilônia pygua kuery rovai ijayvuague

¹ Kova'e ma Isaiás mba'emo oexa reve Babilônia pygua kuery rovai ayvu oendu va'ekue.

² “Eupi peteĩ bandeira yvyty ikatu rei va'e áry, ha'e ejapukai xondaro kuery pe ou aguã. Enoĩ ndepo py ha'e kuery oike aguã nhomoingo axya kuery retã rokẽ rupi.

³ Mba'eta po rami xeayvu xevygua kuery pe, aenoĩmba xevygua xondaro kuery ipy'a guaxukueve, ha'e kuery nhombopaga aguã xepoxya rupi. Ha'e kuery ma xepo'akaa re anho 'rã ovy'a.

⁴ Ha'e ramo yvyty áry onhendu 'rã heta va'e ojavukaia! Heta regua joe opu'ã aguã py nhomboaty okuapy. SENHOR ixondaro reta va'e oexa pota 'rã oxondaro kuery joe opu'ã aguã katy oo ta va'e re.

⁵ “Mba'eta ha'e kuery ou 'rã yvy mombyrygua gui, yva apy guive 'rã ou SENHOR guembiporu opoxya oexa uka va'e reve, omomba aguã ha'e va'e yvy ha'e javi.

⁶ Pejae'o ke, mba'eta ovaẽ ta ma SENHOR ára. Ipo'akapa va'e ombou 'rã nhomombaarã.

⁷ Ha'e ramo pavẽ jyva na'imbaraetevei 'rã, avakue nda'ipy'a guaxuveipa 'rã.

⁸ Onhemondyipa rei 'rã okuapy, ha'e kuery oendu 'rã haxy ogueroaxẽ peve. Kunha imemby raxy va'e rami 'rã ojevoka-poka. Joe-joe oma'ẽ 'rã okyje rei reve, ha'e hova pytãmba rei 'rã oxĩmba vy.

⁹ “Ema'ẽ, ovaẽ ma ouvy SENHOR ára. Ha'e va'e ma nanhomboaxyvei aguã ára, poxya rexa ukaarã, yvy omomba ha'e ojevavya va'ekue omokanhymba aguã yvy gui.

¹⁰ Jaxy-tata ijaty va'e yva re ikuai va'e naendyvei 'rã. Kuaray oẽ ouvy vyve pytũmba 'rã, jaxy voi naexakãvei 'rã.*

¹¹ Xee ambopaga 'rã yvy re ikuai va'e heko vaiague re, ha'e opa marã rei ikuai va'e ojevavyague re. Amomba 'rã ojevou porã rei va'e kuery onhemboyvatea, ha'e amo'yvyĩ'imba 'rã ojerovia rei va'e.

¹² Ajapo 'rã avakue ouro porãgueve gui ndaetaive aguã rami, ouro ete Ofir regua gui.

---

* **13:10** Mateus 24.29, Marcos 13.24-25

13 Ajapo 'rã yva oryryipa aguã rami, ha'e yvy voi oryryi ete vy guenda gui ojepe'a aguã rami, SENHOR ixondaro reta va'e poxya gui, nhombopagapa ete aguã ára ovaê rã.

14 Ha'e kuery peteĩ-teĩ onha 'rã oje'oivy guaxu ijukaarã gui onha va'e rami, ha'e vexa'i kuery ija e'ỹ va'e rami. Peteĩ-teĩ ojevvy 'rã guetarã kuery rekoa katy, ojava 'rã oje'oivy oyvy katy ae.

15 Ha'e gui ojou pyre-pyre ma oixyvõmbaa 'rã, ojopy pyre ma ojukapaa 'rã kyxe py.

16 Ha'e kuery oexaa py ta'y kuery omou'ũmbaa 'rã. Hoo gui oipe'apaa 'rã, ha'e ta'yxy kuery voi oguero'aa 'rã.

17 “Mba'eta Babilônia pygua kuery rovai xee ambou 'rã Média pygua kuery. Ha'e va'e kuery ma prata re nda'evei rei va'e'ỹ, neĩ ouro re voi ndoikuaa potai va'e.

18 Ha'e kuery guapa py ojukapa 'rã kunumigue. Neĩ kyrĩgue'i itui ramo'i va'e voi nomboaxyi 'rã, kyrĩ'i va'e oexa vy ndojuka e'ỹi 'rã.

19 Babilônia ma yvy regua ojou porãve ha'e caldeu kuery oguero'vy'ave va'ekue ri Nhanderuede omomba rã opyta 'rã Sodoma ha'e Gomorra rami.

20 Ha'e py ma avave ndopytaavei ma 'rã, noĩavei 'rã ha'e py. Neĩ árabe voi ha'e py ndoupivei 'rã ngoorã, ha'e vexa'i re opena va'e ndogueraavei 'rã guymba kuery ha'e py omongaru aguã.

21 Ha'e rami 'rãgue py vixo ka'aguy regua rive 'rã ikuai ha'e py, ha'e oogue ikuai va'e rupi urukure'a anho 'rã ikuai. Guyra nhandu rive avi 'rã hekoa ha'e py. Ha'e kavara ka'aguy regua opo-opo 'rã okuapy ha'e rupi.

22 Oo tuvixakueve rendakue rupi ma aguara'i ha'e jagua-tuvy nhe'ẽ tema onhe'ẽ 'rã. Ha'e nunga oiko aguã ovaẽ ma ouvy, oa'angaague ára ndarei 'rã.”

14

Babilônia tetã opa rã oguerovy'a okuapy aguã re ijayvua

¹ Mba'eta teĩgue ju SENHOR omboaxy 'rã Jacó kuery, oiporavo nho 'rã Israel kuery. Ha'e rami vy ogueru ju 'rã ijyvy re ae. Ha'e kuery reve amboae yvy regua kuery voi ikuai 'rã, onhemoirũ 'rã okuapy Jacó kuery re.

² Heta regua ma Israel kuery ogueraa vy oguerovevy 'rã ijyvy re. Ha'e gui SENHOR pegua yvy re ma Israel kuery ju ogueroko 'rã yvy regua kuery guembiguairã. Yma rupi hexe hembiguai ha'e ipo'aka va'ekue re ha'e kuery ju 'rã ipo'aka.

³ Mba'eta ovaẽ 'rã Nhanderuete ou vy pemba'eapo poyiague gui penemombytu'u aguã ára, pejexavai reiague ha'e ipoyi va'e rupi amboae regua escravo rami pemba'eapoague gui.

⁴ Ha'e va'e ára pevy'a rei 'rã Babilônia pygua huvixave re. Ha'e vy aipopeje 'rã:

“Pexa ke nhanemoingo axyare okanhya ra'ea!
Opa ra'e nhanderereko axy reiague!

⁵ Mba'eta SENHOR omopẽ ma heko vai va'e yvyra, omomba ma nhanemoingo axya po'akaa.

⁶ Ha'e kuery ma ipoxy vy amboae kuery ogueroko axy va'ekue, jojukaa gui ndopytu'ui va'ekue guive. Opoxya rupi ipo'aka va'ekue yvy regua kuery re, opytu'u e'ỹ re oakykue monha jepi va'ekue.

⁷ Ha'e gui aỹ ma yvy jave rupi opytu'u, mby'a porã oĩ. Ha'e rami vy pavẽ oporaiei okuapy ovy'a vy.

⁸ Yvyra cipreste ha'e yary Líbano re ikuai va'e voi ovy'a rei 'rã ndere. Ha'e vy aipoe'i 'rã okuapy: 'Ndee ndereitya ma rire avave rei ndouavei or-erake'oarã', he'i okuapy.

⁹ "Pe yvy guy py manogue yvy re ma omyĩmba okuapy revaẽ taa oendu vy. Ha'e rami vy oẽmba 'rã jogueravy nerovaexĩ aguã. Nemovaẽ aguã opu'ãmba 'rã jogueruvy yvatekueve ha'e huvixave yvy re ikuai va'ekue 'ãgue. Yvy regua ruvixa ikuai va'ekue opu'ã 'rã okuapy guenda py oĩa gui.

¹⁰ Ha'e vy ha'e kuery ha'e javi ijayvu vy aipoe'i 'rã ndevy: 'Ndee voi nanembaraetevei teve ra'e! Aỹ ndee voi ore rami ae ma repyta!' he'i 'rã okuapy.

¹¹ Yvykua py ndereitya ma rejejou porãveague gui, ha'e ixã reta va'e pu renduxe vaiague gui. Ha'e gui ndeguýry nderuparã oĩ va'e ma mberu ra'y anho, ha'e hevo'i anho 'rã neovãarã ikuai.

¹² "Jaxy-tata ko'ẽ mbija rami reĩ va'ekue ri re'a ma yvate reĩague gui. Yvy re ju ndereitya, yvy regua kuery re ndepo'aka va'ekue ri.

¹³ Ndepy'a py ndee aipo're va'ekue: 'Xee ajeupi 'rã yva re peve. Ha'e vy aguapy 'rã apena aguã Nhanderujete pegua jaxy-tata áryve. Xepo'aka 'rã ainy yvyty nhomboaty aty oĩ va'e áry, pe kuaray ijapu'a'ia apy katy.

¹⁴ Ajeupi 'rã arai yvateve va'e áry, ha'e vy Nhanderujete yvateve va'e rami ete 'rã aiko', 're va'ekue.

¹⁵ Ha'e rami teĩ omanogue ikuaia py nemomboa 'rã, yvykua pukuvea py.

¹⁶ "Ha'e ramo omanogue nderexa vy onhemondyipa rei reve oma'ẽ ngatu 'rã ndere.

Ha'e vy ndere ijayvu vy aipoe'i 'rã okuapy: 'Kova'e ava e'ỹ teve vyv omboryryipa va'ekue, ha'e vyv jave re ikuai va'e oryryi aguã rami ojapo va'ekue?

¹⁷ Ha'e e'ỹ ri nda'u vyv jave re ojapo raka'e tekoa ve'ỹ opyta aguã rami, ha'e tetã mbovaipaare? Ha'e gui guembiguairã ogueraa va'ekue voi ndopoi raka'e ngoo katy ojevvy aguã', he'i 'rã okuapy.

¹⁸ Ha'e gui amboae vyv regua huvixave ikuai va'ekue onhono porãa raka'e omboetea rupi, pe-teĩ-teĩ huparã va'ekue py ae.

¹⁹ Ha'e rã ndee ma nembojegarua vyv nenhono porãa aguã ojo'o pyre gui mombyry nemomboa va'ekue vyvra rakã ojaya pyre rami rive. Ha'e gui nde'áry omomboa 'rã kyxe py ojuka pyre retekue, vyvkuá py ita reve opyrõa rive.

²⁰ Ndee ma amboae kuery rami e'ỹ nanenhono porãai va'ekue, mba'eta vyv remomba ha'e ndevyguá kuery ae rejukapa rive. Tove heko vai va'e ramymino kuery rery re ta'ima'endu'aave eme.

²¹ Ta'y kuery voi tojukapaa tuu kuery heko va-iague re, ha'e kuery ju opu'ã vyv vyv re ipo'aka e'ỹ aguã, ha'e vyv omonyẽ e'ỹ aguã ha'e kuery retã", peje 'rã pekuapy.

²² Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:

— Xee apu'ã 'rã ha'e kuery re, Babilônia vyv gui ambogue 'rã hery. Amomba 'rã okuave va'ekue, ta'y kuery ha'e hamymino kuery ha'e javi guive.

²³ Ha'e gui hetã ikuaiague ajapo 'rã yapo opyta aguã rami, kuĩ'i rive ikuai aguã. Ha'e xee aipei 'rã yty peia nhomokanhymbaa va'e py — he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

Assíria pygua kuery rovai ijayvuague

24 SENHOR ixondaro reta va'e oura vy aipoe'i:

— Xee anhembopy'aa oiko 'rãe. Xee ajapo ukaa rami ae 'rã ojapoa.

25 Ha'e rami vy amomba 'rã Assíria pygua kuery xeyvy re ou va'ekue. Xevyguá yvyty re apyrõ 'rã, Israel kuery re ha'e kuery po'akaague opa aguã, ha'e kuery voyi aipe'a aguã ijaxi'y áry gui.

26 Ha'e rami ae xee anhembopy'a yvy jave re oiko aguã. Kova'e ma xepo yvy regua ha'e javi áry rupi amokuave'ẽ va'e — he'i.

27 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e ha'e rami aguã rami onhembopy'a ma rire mava'e tu omboaxa rive ta? Opo omokuave'ẽ imoiny rire mava'e tu ojapo 'rã omboapu'a ju aguã rami?

Filístia pygua kuery rovai ijayvuague

28 Ha'e gui huvixave Acáz omanoa ma'etỹ re ma pova'e ayvu aendu omombe'ua rã.

29 — Peẽ filisteu kuery, nda'evei pevy'a aguã penenupãaty yvyra opẽague pendu vy rive. Mba'eta mboi omano va'ekue gui oiko 'rã amboae nda'eveive va'e, hupi'a gui ma oiko 'rã mboi opo va'e.

30 Ha'e gui iporiaukue'i ra'y jypygua kuery re ma apena porã 'rã, oipotapa rei'i va'e kuery ma opytu'u porã 'rã okuapy. Ha'e rã pendera'y kuery re ma ajapo 'rã karuai gui omanomba aguã rami, ha'e pekuave va'ekue voi penemombaa 'rã.

31 Ndee tetã rokẽ, neraxẽ ke. Ha'e ndee tetã, ejaipukai. Peẽ filisteu kuery ha'e javi, peryryipa ke. Mba'eta kuaray ijapu'a'ia katy gui ou 'rã hataxĩ rami, ha'e jipoi hyxy va'e gui ojepe'a va'erã — he'i.

32 Marã rami nda'u pembovai 'rã judeu e'ỹ va'e regua ayvu mombe'ua pe oporandu rã? Aipopeje

'rã: “ SENHOR Sião tetã ojapo rire ha'e py ae 'rã ixupegua kuery ojexavai rei'i va'e ojou onhemi aguã”, peje 'rã.

15

Moabe pygua kuery rovai ijayvuague

¹ Po rami ma Moabe pygua kuery rovai ayvu ou va'ekue.

“Anhetẽ ete peteĩ pytũ pyve omombaa 'rã Ar tetã Moabe yvy re oĩ va'e. Quir tetã voi peteĩ pytũ pyve avi 'rã omombaa.

² Ha'e gui Dibom tetã gui ha'e pygua kuery oẽ 'rã jogueravy ta'angaa pegua templo katy ojae'o aguã. Moabe pygua kuery ojae'o 'rã okuapy Nebo ha'e Medeba yvyty áry. Ha'e kuery ha'e javi 'rã oakã onhopĩ ha'e guendyva ojayapa reve oo.

³ Ao vaikue voxa guigua py onhemonde reve 'rã ikuai tape rupi. Ngoo áry ha'e tetã mbyte rupi haxẽ 'rã okuapy ojae'o vaipa reve.

⁴ Hesbom ha'e Eleale pygua kuery voi ojaeukai avi 'rã. Jaza tetã peve 'rã onhendu. Ha'e nunga rupi Moabe pygua xondaro kuery voi ojaeukai 'rã okuapy, ipy'a tytypa 'rã”, he'i.

⁵ Xepy'a py xee voi ajaeukai Moabe re nda'evei vy. Mba'eta ha'e kuery ojava 'rã Zoar tetã “Vaka ra'y mboapy ma'etỹ va'e” 'ea va'e peve. Ojae'o reve oẽ 'rã jogueravy Luíte yvyty re, ha'e tape Horonaim katy oo va'e rupi ojaeukai nhendu 'rã nda'evei ete vy.

⁶ Mba'eta Ninrim re yy oĩ va'e typa ma. Ipirupa ma nhuũ mymba rembi'urã, ha'e jai rogue nda'ipovei.

⁷ Ha'e gui ha'e kuery mba'emo omoĩ porã va'ekue, ojou ma vy omboyrupa va'ekue ha'e kuery ae ju 'rã ogueroaxa Salgueiros yakã rovai re.

⁸ Mba'eta ha'e kuery raxëa ma Moabe yvy ha'e javi rupi onhendu. Eglaim peve ete onhendu 'rã ojavukaia, ha'e Beer-Elim peve 'rã ojae'oa onhendu.

⁹ Mba'eta Dimom yvy rupi yakã ikuai va'e ma tynyẽmba tuguy. Ha'e rami teĩ amoĩve ju 'rã Dimom mbopagaarã. Ha'e ramo Moabe gui oo jepe va'ekue ha'e yvy re okuave va'e ha'e javi re ou 'rã reõ.

16

¹ Peraa uka ke vexa'i yvy re ipo'aka va'e peguarã. Sela gui peraa uka tekoa e'ÿa rupi Sião vvyty áry oĩ va'e pe.

² Moabe memby kuery ma guyra'i haity gui omomboã rã onhemondyi ovy va'e rami ikuai Arnom yakã rugua rupi. Ha'e vy aipoe'i okuapy:

³ “Oremongeta ke, peikuaa pota orekuaia re, penhemoĩ oremokuaray'ãarã, kuaray mbyte javegua rami. Oreyvy gui orepe'apaa ramo orenhomi ke, orerexa uka eme guive ronhemi va'ekue.

⁴ Tove penembyte ta'ikuai Moabe yvy gui oipe'a pyre, pendea py tonhemi imombaxea kuery gui”, he'i okuapy. Ha'e gui ava ojerovia rei va'e okanhy ma ramo, nhomombaare noĩvei ha'e nhombojex-avai va'ety yvy gui oo ju ma ramo

⁵ tenda openaaty py oĩ 'rã peteĩ teko porã rupi opena va'e. Davi ro openaaty py oĩ 'rã oikuaa potaa py ojeroviapy. Ha'e ma opena 'rã teko porã rupi, oikuaa pota voi 'rã joe.

⁶ Nhande kuery ma nhaendu Moabe pygua kuery onhemboyvate rei okuapya. Ha'e kuery ma amboae kuery gui onhemboyvateve ojejou porã rei vy, ipoxy rei guive. Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhemboyvatea opa rive 'rã.

⁷ “Ha'e nunga rupi Moabe pygua kuery haxẽmba 'rã peteĩ-teĩ Moabe re ipy'a vai vy. Mby'a vai rupi ipoaẽ 'rã okuapy, Quir-Haresete py uva pirukue ikuai jave ho'u va'ekue re ima'endu'a vy.

⁸ Mba'eta Hesbom re mba'ety oĩ va'e ipirupa ma. Ha'e amboae regua huvixa kuery omomba uva rakã iporãve va'e Sibma pygua, Jazer ha'e tekoa e'ỹa peve oo va'ekue, ha'e gui oove vy ye'ẽ rovai re oaxa va'ekue.

⁹ Ha'e nunga rupi xee voi ajae'o 'rã Jazer tetã pygua kuery Sibma re uvaty oĩ va'ekue re ojae'o okuapya rami. Peẽ Hesbom ha'e Eleale pygua, romoaký 'rã xerexay py. Mba'eta pendea py kuaray puku py uva'a oiko va'e oumbiri va'e kuery ovy'a okuapy 'rãgue py onhendu nderovaigua kuery opu'ã vy ojavukaia.

¹⁰ Opa ma vy'aa ha'e poraeia uvaty rupi onhendu va'ekue. Uvaty rupi avave rei ndoporaieivei ma, ndovy'a nhenduavei ma. Neĩ uva'a ma voi noumbiriavei oumbiriaty py. Mba'eta xee ajapo 'rã oumbiri va'e kuery ovy'aa nonhenduvei agua rami.

¹¹ Ha'e nunga rupi xee voi Moabe re nda'evei vy xekuraxõ oryryi ixã reta va'e rami, Quir-Heres re voi xepy'a vai.

¹² Pexa 'rã Moabe pygua kuery yvyty ikuai va'e áry rupi ombojeroviaa py ikane'õmba rive rã, mba'eta ta'angaa oĩaty py oike vy onhembo'e rã noenduai”,

he'i.

¹³ Ha'e va'e ayvu ma SENHOR yma ma voi Moabe rovai omombe'u uka va'ekue.

¹⁴ Ha'e rã aỹ ma ijayvu jevy vy aipoe'i:

— Mboapy ma'etỹa py omba'eapo va'e oipapaa rami Moabe pygua kuery mba'emo oguerovy'a va'ekue ndojou porãavei 'rã, tetã pygua kuery mbovy e'ỹ va'ekue ha'e javi guive. Ha'e gui oo jepe va'ekue ma mboapy'i ete 'rã ikuai, ndaetavei neĩ na'imbaraetevei 'rã — he'i.

17

Damasco ha'e Efraim pygua kuery rovai ijayvuague

¹ Kova'e ma Damasco pygua kuery rovai ayvu ou va'ekue.

“Damasco tetã opyta 'rã tekoa ve'ỹ ha'e ombovaipa pyre rive.

² Aroer regua tetã ikuai va'e voi oejapaa 'rã. Ha'e py ma vexa'i kuery rive 'rã onhenó, imondyiarã ndoikoi rã.

³ Efraim py voi okanhymba 'rã oo ikorapa va'ekue, Damasco pygua huvixa openaa ha'e javi rupi avi. Ha'e gui Assíria pygua kuery okuave va'e ndaetavei 'rã, Israel kuery mba'emo oguerovy'ave va'ekue rami avi”, he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

⁴ “Ha'e va'e ára ma Jacó kuery mba'emo oguerovy'a va'ekue okanhy 'rã, ikyraa voi okanhymba 'rã.

⁵ Ha'e kuery oipe'apaa 'rã, trigo mono'õa kuery hi'ygue ojopy vy hi'a omono'õa rami avi, Refaim yakã rugua rupi trigo omono'õague rami.

⁶ Ha'e rami teĩ amongue henda py ete'i opyta 'rã hembyrekue'i, azeitona omono'õa ma rire rami: mokoĩ, mboapy azeitona opyta 'rã hovapy yvat-evea re, irundy, e'ỹ vy peteĩ nhiruĩa hakã mbyte pyve oĩ va'e yvyra hi'a va'e re opyta va'e rami”, he'i SENHOR Israel kuery ruete.

⁷ “Ha'e va'e ára ma avakue oma'ẽ ju 'rã Imoin-goare re, ima'endu'a 'rã Israel kuery Ruete iky'a e'ỹ va'e re anho.

⁸ Ha'e kuery noma'ẽvei 'rã altar opo py ae ojapo va'ekue re, ndoexaxevei 'rã okuã py ojapo va'ekue, mba'emo ra'angaa, neĩ altar mba'emo heakuã porã va'e oapyaty.

⁹ Ha'e va'e ára ma Israel kuery gui ha'e kuery oejapa 'rã guetã ikorapa va'ekue. Ha'e ramo opyta 'rã peteĩ oguy ka'aguy re e'ỹ vy yvyty áry oeja pyre rami. Oĩ 'rã ombovaipa pyre rive,

¹⁰ mba'eta Nhanderuate pendereraa jepea gui penderexaraipa vy napenema'endu'vei Itaova imbarae va'e penhemiaty re. Ha'e nunga rupi mba'ety porãve va'erã pejapo vy mba'emo renhoĩ mombyry guigua penhotỹ teĩ,

¹¹ penhotỹa árave yvate aguã, ha'e ko'ẽ ju ipotypa aguã rami pejapo teĩ hi'a opa rive 'rã jexavaia ára py, teko axy okueraa ve'ỹ va'e oiko jave.

¹² “Nda'evei etea gui yvy regua kuery hevovo rei 'rã, onhendu 'rã ye'ẽ onhendua rami, yvy regua kuery opoxya rupi onhendu 'rã ye'ẽ revovo rami.

¹³ Ha'e kuery hevovo rei 'rã yai revovo rami, teĩ ha'e kuery pe Nhanderuate ijayvu ete 'rã, ha'e ramo ojavapa 'rã mombyry. Okanhymba 'rã mba'emo pirekue yvy'ã re oĩ va'e yvytu

ogueroveve heravya rami, ha'e yvy rataxĩ yvytu hatã va'e oupi heravy va'e rami.

¹⁴ Mba'eta pytũ ovaẽ ramo ha'e kuery oendu 'rã okyjea. Ha'e gui ko'ẽ e'ỹ mbove ndokuavei 'rã. Ha'e rami ae 'rã oiko nhandegui mba'emo oipe'apa ha'e imonda va'e kuery re.”

18

Etiópia pygua kuery rovai ijayvuague

¹ Nda'evei ete 'rã Etiópia yvy pe. Ha'e va'e yvy ma yakã rovai re vixo ipepo nhe'ẽ rei va'e ikuaia.

² Ha'e pygua kuery omondouka 'rã oayvu mombe'uarã ye'ẽ rovai katy peve, jai rogue guigua kanoã py. Ha'e ramo ha'e kuery pe aipo're: “Peẽ ayvu mombe'ua kuery, tapeo pojava ke peteĩ regua yvateve ha'e ipire vera rei va'e ikuaia py. Ha'e va'e kuery gui okyje 'rã mombyrygua kuery ha'e'i rupi ikuai va'e. Ha'e kuery ma ipo'akapa ha'e nhomou'ũmba va'e, ijyvýry rupi yakã oxyrya va'e.

³ Ha'e gui peẽ kuery yvy jave re pendekuai va'e, yvy re pendekoa va'e ha'e javi, pexa 'rã yvyty áry bandeira oupia rã, ha'e pendu 'rã mimby guaxu omonhe'ẽa rã.

⁴ Mba'eta SENHOR xevy aipoe'i: ‘Xee ma xerenda aĩa gui ama'ẽ vy akyrirĩ 'rã ainy ranhe kuaray hexakãa rupi haku nonhendu reia rami, ha'e mba'emo omono'õa ára kuaray aku-a rupi arai yxapy revegua oaxa oinya rami', he'i.

⁵ Mba'eta uva omono'õa e'ỹ mbove ipoty ho'a vy hi'a ijaju ma ramo, ha'e gui mae ma imoatyrõa kyxe py ojaya 'rã hakã mombyry-mbyry oo va'e.

⁶ Ha'e rami ae avi ha'e kuery oejapaa 'rã yvyty rupi guyra ha'e mymba yvy regua ho'upa aguã rive. Ha'e kuery retekue re uruvu okaru 'rã okuapy kuaray aku-a pukukue re, ha'e gui yro'ya pukukue re ma mymba yvy regua ju okaru 'rã hetekue re.

⁷ “Ha'e va'e jave py ma SENHOR ixondaro reta va'e pe peteĩ regua yvateve ha'e ipire overa rei va'e ogueraa 'rã mba'emo ome'ẽ va'erã. Ha'e kuery gui ma mombyry ha'e'i rupi ikuai va'e okyjea, ipo'akapa ha'e nhomou'ũmba va'e, ijyvýry rupi yakã oxyrya va'e. Ha'e kuery voi mba'emo ogueraa avi 'rã SENHOR ixondaro reta va'e pe, Sião yvyty re hery oĩa py ae”, he'i.

19

Egito pygua kuery rovai ijayvuague

¹ Kova'e ayvu ma Egito pygua kuery rovai ou va'ekue.

“Ma'ẽ, SENHOR ma arai inhakuã va'e áry rupi oiko vy ou oiny Egito yvy katy. Ha'e ramo henonde Egito re mba'emo ra'angaa ikuai va'e oryryipa 'rã. Egito pygua kuery voi nda'ipy'a guaxuveipa 'rã.

² Ha'e gui xee ajapo 'rã Egito pygua kuery joe-joe opu'ã aguã rami, peteĩ-teĩ opu'ã 'rã okuapy guyvy ha'e oirũ re. Peteĩ-teĩ tetã pygua kuery opu'ã 'rã amboa tetã pygua re, ha'e peteĩ-teĩ yvy guigua amboa yvy guigua re 'rã opu'ã.

³ Ha'e ramo Egito pygua kuery nda'ipy'a guaxuvei 'rã onhe'ẽ py, nhomongetaa amboaxa rivepa ramo. Ha'e ramo ha'e kuery oporandu 'rã mba'emo ra'angaa pe, imba'ekuaa va'e, omanogue mboayvua ha'e imba'evyky va'e pe.

⁴ Ha'e gui Egito pygua kuery amboaxa 'rã peteĩ huvixa nhomboaxy e'ỹ va'e po py, huvixave nda'evei ete va'e ha'e kuery re opena poyi va'erã pe", he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

⁵ “Ha'e gui ma yy noĩvei rã Nilo yakã typa 'rã, yakã ikuai va'e typa avi 'rã.

⁶ Yy rape ikuai va'e heakuã vaikue rei 'rã, ha'e Nilo py yakã'i ho'a va'e voi typave ovy 'rã opa peve. Ha'e ramo takua ha'e jai rogue ipirupa 'rã.

⁷ Ha'e gui Nilo yakã yvýry rupi nhuũ ikuai va'e ipirupa 'rã, ha'e py yakã'i ho'a va'e rembe rupi, ha'e ijyvýry rupi mba'emo onhotỹ mbyre ha'e javi. Yvytu ogueraapa ramo okanhymba 'rã.

⁸ Ha'e nunga rupi pira mbo'aa rupi ikuai va'ekue ipoaẽ 'rã okuapy, ipytuẽ atã 'rã. Yy py pinda ha'e pira mbo'aa omombo va'e ikueraí rei rive 'rã okuapy.

⁹ Ha'e gui ajukue perirĩ'i apoa kuery ojexavai 'rã, mandyju gui ajukue apoa kuery voi.

¹⁰ Yvatekueve ikangypa 'rã, hembiguaí kuery voi iporiaupa 'rã okuapy.

¹¹ “Anhetẽ ete ae Zoã tetã pygua yvatekueve nai'aranduvei. Faraó mongetaaty kuery hi'arandukueve teĩ ha'eve'ỹ rami rei omongeta 'rã. Mba'exa tu peẽ kuery Faraó pe aipopeje ta: ‘Xee ma hi'arandu va'e ra'y, yma ete huvixave oiko va'ekue ramymino aiko', peje ta?

¹² Mamo tu ha'vy oĩ nemongetaa kuery hi'arandu va'ekue? Tove ha'vy ndevy ha'e kuery tomombe'u, toikuaa ukapa Egito pygua kuery rovai SENHOR ixondaro reta va'e ojapo taa.

¹³ Zoã pygua huvixa kuery ma hi'arandu e'ỹ va'e ikuai, Mênfis pygua yvatekueve teĩ ojekorepa

okuapy. Mba'eta Egito regua joguerekoa kuery ojapo ojepegua kuery ojavy aguã rami.

14 Mba'eta ha'e kuery py'a re SENHOR omoi na'inhakã porãvei aguã. Ha'e ramo ha'e kuery ju ojapo Egito pygua kuery ha'eve'ÿa rami ikuai aguã mba'emo ojapoa ha'e javi py, oka'u va'e ha'e ae ombojevague py rive ho'a va'e rami avi.

15 Ha'e rami vy nda'evei 'rã Egito py mba'eve avave rei ojapoa aguã, inhakã nei huguai, pindo nei jai rogue voi.*

16 “Ha'e va'e ára ma Egito pygua kuery kunha rami rive 'rã ikangypa. Ngyje gui oryryipa 'rã okuapy SENHOR ixondaro reta va'e gui, ha'e kuery rovai opo oupi reve omongyje ramo.

17 Ha'e gui Egito pygua kuery onhemondyipa 'rã okuapy, Judá vyv gui mba'emo omombe'ua rã oendu vy rive. Ha'e nunga re oikuaa pota vy nda'evei ete 'rã, okyje reia oendu 'rã SENHOR ixondaro reta va'e ha'e kuery rovai ojapo taa oikuaa vy.

18 “Ha'e va'e ára ma oi avi 'rã petei nhirui tetã Egito yvy re, Canaã pygua ayvu py ijayvu ha'e SENHOR ixondaro reta va'e rery rupi oura va'e kuery ikuai.† Ha'e va'e regua petei ma Tetã Kuaray hery va'erã.

19 “Ha'e va'e ára ma SENHOR peguarã ojapoa 'rã petei altar Egito yvy mbyte py, yvy ja'oa rupi voi ita omopu'ã 'rã imo'amy SENHOR pe.

---

* **19:15** “Inhakã ha'e pindo” he'ia ma Egito pygua kuery va'e regua yvatekueve re ijayvu vy, ha'e rã “Huguai ha'e jai rogue” he'ia ma vyvigueve re (9.14-15). † **19:18** Canaã ma judeu kuery ikuai.

20 Ha'e va'e nunga oĩ 'rã Egito yvy regua kuery SENHOR ixondaro reta va'e re ima'endu'a aguã. Ha'e ramo SENHOR pe ha'e kuery ojavukai 'rã omoingo axy reia rã, ha'e ramo ombou 'rã heraa jepearã ha'e hepyarã.

21 Ha'e rami py SENHOR ojekuaa uka 'rã Egito pygua kuery pe. Ha'e ramo ha'e va'e ára Egito pygua kuery oikuaa nho vy omboete 'rã okuapy, ixupe ogueru 'rã guive mymba ha'e mba'emo aju ome'ẽ va'erã. Ha'e rami vy SENHOR pe anho 'rã onhemboayvu, ijayvuague ojapo ete 'rã guive.

22 SENHOR ombojexavai 'rã Egito pygua kuery, ha'e gui ombojexavai rire omoingo porã ju 'rã, mba'eta SENHOR pe ha'e kuery ojeko rerova 'rã. Ha'e ramo ha'e kuery ojavukaia re oikuaa pota vy omonguerapa 'rã.

23 “Ha'e va'e ára oĩ 'rã peteĩ tape Egito yvy gui Assíria peve oo va'e. Ha'e va'e rupi ma Assíria pygua kuery ou 'rã Egito py, ha'e Egito pygua kuery ma Assíria katy 'rã oo. SENHOR pe Egito pygua kuery oporaei 'rã okuapy Assíria pygua kuery reve.

24 Ha'e va'e ára ma Israel kuery mboapya 'rã ikuai Egito ha'e Assíria pygua kuery reve. Yvy mbyte nhomoingo porãarã 'rã ikuai.

25 Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e ogueroayvu porã vy aipoe'i 'rã ha'e kuery pe: ‘Ima'endu'a porãmby ta'ikuai xevelygua Egito pygua kuery, Assíria pygua kuery xepo py amoingo va'ekue, ha'e Israel kuery xevely guarã aiporavo va'ekue’, he'i 'rã.”

20

Egito ha'e Etiópia pygua kuery escravo-rã heraa-paa aguã re ijayvuague

¹ Ha'e gui Assíria pygua huvixave Sargão ma Asdode tetã katy omondouka guembiguaí Tartã, joe opu'ã vy oipe'a aguã.

² Ha'e va'e ma'etÿa re ae SENHOR oayvu omombe'u uka Amoz ra'y Isaías pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Tereo, ndeaxi'y áry gui emboi ajukue puku inhana rei va'e profeta pegua reiporu va'e. Emboi avi ndepy regua — he'i. Ha'e rami ojapo vy omboipa, ha'e ipy rei oikovy.*

³ Ha'e gui SENHOR aipoe'i:

— Guí rami xerembiguaí Isaías mboapy ma'etÿ re ipire rei ha'e ipy rei oikovyague rami avi oiko 'rã Egito ha'e Etiópia pygua kuery re, mba'eta ikuaa ukaarã Isaías oiko.

⁴ Mba'eta Assíria pygua huvixave ogueraapa 'rã Egito ha'e Etiópia pygua kuery escravo-rã. Kunumigue ha'e tujakue'i voi oje'oi 'rã ipire rei, ipy rei ha'e ho'oa ojekuaa rei reve, Egito pygua kuery oxĩmba aguã rami.

⁵ Ha'e ramo Israel kuery ha'e nunga oexa vy onhemondyipa rei, oxĩmba rei 'rã okuapy Etiópia pygua kuery re ojerovia rire, ha'e Egito pygua kuery pe voi “Ipo'akapave va'e” he'i rire.

⁶ Ha'e va'e ára ha'e va'e yvy re hekoa va'e kuery aipoe'i 'rã okuapy: “Pexa, evoko rami ete va'e ty'y oiko nhande kuery nharõ jakuapy va'ekue

---

* **20:2** Isaías pe ijayvu escravo rami onhemonde aguã kaxõ py rive, ha'e kuery oikuaa aguã Egito ha'e Etiópia pygua kuery voi escravo ikuai 'rãa.

re, mba'eta ha'e katy ae jajava Assíria pygua hu-vixa gui, ha'e kuery nhandereraa jepe aguã teĩ! Mba'exa 'rã'vy jaa jepe?" he'i 'rã okuapy.

21

Babilônia pygua kuery rovai ijayvuague

¹ Kova'e ayvu ma ye'ẽ yvýry tekoa e'ỹa oĩ va'e pygua kuery rovai ou va'ekue.* Mba'eta kuaray puku-a katy gui yvytu vaikue ou va'e rami avi peteĩ ou 'rã vai tekoa e'ỹa gui, nhomongyjea kuery ikuaia gui ae.

² Ipoyi ete va'e xevy oexa ukaa po rami amombe'u va'erã: “Anhetẽ rupi e'ỹ ikuai va'e anhetẽ rupi e'ỹve 'rã ikuai, ha'e mba'emo mombaa rupi ikuai va'e nhomombave 'rã heravy. Elão pygua kuery, pepu'ã ke ha'e kuery re. Média pygua kuery, pejoko ke. Mba'eta xee amombytu'upa ma ha'e kuery ipoaẽa”, he'i.

³ Ha'e nunga aendu vy xerye rupi haxy va'e anho aendu, xere tekoaxy ipo'aka ma imemby raxy va'e rami. Haxy rã ajepoka-poka vy naendu kuaavei rei, xekangya gui ndaexa kuaavei ma guive.

⁴ Teko vai gui anhemondyi vy xepy'a tytypa. Pytũ xee arõ teĩ xemongyjaarã rive ju oĩ.

⁵ Ha'e kuery omoĩ ma mesa, pyrõa rupi popẽ mbyre guive omoĩ, okaru ha'e oy'u okuapy aguã. Yvatekueve, pepu'ã ke, pereko katu hu'y jokoa.

⁶ Mba'eta po rami SENHOR ijayvu xevy: “Tereo, emoĩ peteĩ oikuaa pota va'erã, ha'e tomombe'u ou va'e-va'e oexa vy.

---

* **21:1** Apy ma Babilônia tetã rovai ijayvu.

⁷ Ha'e gui kavaju árygua mokõ-mokoĩ ou ramo, e'ỹ vy mburika, camelo árygua kuery ou ramo oexa vy ke tojapyxaka porã”, he'i.

⁸ Ha'e ramo oikuaa pota va'e ojapukai 'rã guary rami: “ SENHOR, torre oikuaa potaaty áry ára pukukue re ma apu'ã ha'amy, pytũ mbukukue re guive ha'ã anhangarekoa rupi.

⁹ Pee ma avakue ou reta, kavaju árygua kuery mokõ-mokoĩ jogueru jekuaa”, he'i. Ha'e gui teĩgue ju ojapukai vy aipoe'i: “Oitya ma, oitypaa ma Babilônia tetã! Ha'e rami vy ha'e kuery ruete ra'angaa ha'ypa oupy yvy rupi”, he'i.

¹⁰ Ma'ẽ, xeretarã kuery! Ojyky ha'e oinupã mbyre penemoingoa, mba'emo moa'yĩaty rupi oĩ va'e rami rive! Ha'e ramigua SENHOR ixondaro reta va'e Israel kuery ruete gui aendu va'ekue ae amombe'u pẽvy.

Dumá pygua kuery rovai ijayvuague

¹¹ Kova'e ma Dumá pygua kuery rovai ayvu ou va'ekue. Seir yvy gui ojapukaia xevy: “Nhoarõa, mbovy hora ma tu nhaĩ pytũ py? Nhoarõa, mbovy hora ma tu?”

¹² Ha'e ramo nhoarõa ombovai 'rã: “Ovaẽ ma ouvy ko'ẽ, ha'e gui pytũ ju 'rã ou. Reporanduvexe vy ke eporandu. Any vy ejevvy, ha'e gui eju ju”, he'i 'rã.

Arábia pygua kuery rovai ijayvuague

¹³ Kova'e ayvu ma Arábia pygua kuery rovai ou va'ekue.

“Peẽ Dedã pygua kuery peguataa rupi Arábia ka'aguy re peaxa 'rã pekuapy pytũ.†

---

† **21:13** Dedã (versículo 13), Tema (versículo 14) ha'e Quedar (versículos 16-17) ma Arábia yvy regua meme.

¹⁴ Peraa ke yy oy'uxe va'e kuery pe. Ha'e peẽ Tema yvy re pendekoa va'e, peraa ke mbojape ojava oje'oivy va'e pe.

¹⁵ Mba'eta ha'e kuery ma ojukapaa ta rã ojava, kyxé oekyia ha'e guyrapa omoatãa va'e gui ojava va'e, ha'e opoxya rupi ha'e kuery re opu'ã va'e gui.”

¹⁶ Mba'eta xevy pe SENHOR aipoe'iague rami: “Pe-teĩ ma'etÿa'i pyve omba'eapo va'e oipapaa rami okanhymba 'rã Quedar yvy re mba'emo porã oĩ va'ekue.

¹⁷ Hapa va'e kuery opave ovy 'rã, Quedar pygua ipy'a guaxukueve voi mbovy'i ete 'rã ikuai”, ha'e rami ae SENHOR Israel kuery Ruete ijayvu rire.

22

Jerusalém pygua kuery rovai ijayvuague

¹ Kova'e ayvu ma yvyugua mba'emo oexa ukaaty peguarã ou va'ekue. Mba'e tu oĩ ndea pygua kuery ha'e javi ngoo áry ojeupi okuapy aguã?

² Ndee tetã renhendu porã riae va'ety, tetã oguerovy'a ha'e ovy'a rei va'e anho ikuaiaty reiko va'ekue ri! Ndea py manogue ikuai va'erã ma kyxé py ojuka pyre'ÿ, neĩ joe opu'ãa py e'ÿ ojukaa va'ekue.

³ Ndea pygua yvatekueve ojavapa vyvoi teĩ ombo'apaa guyrapa e'ÿ re. Ndea pygua ovaexã ma guive rã ombo'apaa, mombyry ma oo teĩ.

⁴ Ha'e nunga rupi aipoa'e: “Xere e'ÿ ke pema'ẽ, nda'evei etea rupi ajae'ove aguã. Nda'evei xembovy'a ju pekuapy aguã, xeretarã rajy kuery omombaa rire”, ha'e.

⁵ Mba'eta kova'e ára ma hevovo, joguero'apa rei ha'e ndoikuaai reipa aguã ára SENHOR ixondaro reta va'e oa'anga va'ekue. Yvyugua mba'emo oexa ukaaty py ha'e nunga oiko 'rã. Ha'e ramo tetã kora oitya rã ojavukaia onhendu 'rã yvyty áry peve.

⁶ Mba'eta Elão pygua kuery hu'y ryru reve ou ma okuapy, karóxa ha'e kavaju árygua kuery reve. Quir pygua kuery voi hu'y jokoia moĩ porãaty oipe'a vy ojopypa heruvy.

⁷ Ha'e rami py peneretã yvýry rupi yvyugua iporãve va'e-va'e tynyẽ 'rã oiny karóxa anho, penerokẽ py kavaju árygua kuery voi opytapa ma okuapy.

⁸ Mba'eta oipe'apaa ma Judá pygua kuery repyarã va'ekue. Ha'e va'e ára penema'endu'a 'rã penembiporu oo yvyra gui ojapo pyre py pemoĩ porã va'ekue re.

⁹ Ha'e gui Davi rekoague tetã kora pexa pota vy ipa'ũ pejou reta 'rã. Ha'e vy pemboyru 'rã yy omboty pyre gui peru va'e.*

¹⁰ Peipapa 'rã Jerusalém tetã py oo ikuai va'e, ha'e va'e regua peity 'rã tetã kora pemoatyrõ aguã.

¹¹ Ha'e gui mokoĩ kora oĩ va'e mbyte pemboty 'rã ygua ymague gui yy ou va'e. Ha'e rami teĩ napenema'endu'ai 'rã yva pygua re, ha'e nunga ha'e javi ombou aguã re onhembopy'a va'ekue teĩ.

¹² SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu ha'e va'e ára pejae'o aguã re, ha'e pendepy'a vai vy peneakã penhopĩmba, ha'e ajukue vaikue py penhemonde aguã re.

---

* **22:9** Ha'e kuery omboyru yy hovaigua kuery ou rã guarã, yy oata e'ỹ aguã.

13 Ha'e rami teĩ peẽ kuery pevy'a rei ha'e penderory rive anho teri pekuapy. Ha'e rami vy pejuka 'rã vaka, pejyryvi kyxĩ 'rã vexa'i. Pe'u 'rã xo'o, ha'e pey'u 'rã vinho. Ha'e rami vy aipopeje 'rã: “Jakaru ha'e jay'u, mba'eta ko'ẽ rã nhamanomba 'rã”, peje pekuapy.*

14 Ha'e ramo xee aendua py SENHOR ixondaro reta va'e ijayvu. Ha'e vy aipoe'i: “Anhetẽ ae, guĩ rami ete pendeko vaia namboguei 'rã pe-manomba peve”, he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

Sebna omo'yvyĩ'i aguã, ha'e rã Eliaquim ma om-boyvateve aguã re ijayvuague

15 Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i:

— Epu'ã ke, tereo huvixave ro re opena va'ety Sebna oĩa py. Ha'e rami vy eporandu ixupe:

16 “Mba'e tu apy oĩ? Mava'e tu ndevy upe va'e ojapo uka, apy ndevyguá yvyra ruparã rejoy'o aguã? Mba'eta apy yvyty áry rejapo ndevyguá yvyra ruparã, itaova re ndetui aguã.†

17 Ha'e rami avi SENHOR nemokanhy 'rã peteĩ ava imbarate vaipa va'e rami. Ndejopy ratã vy

18 nenhovã 'rã peteĩ nheovãa py. Ha'e vy bola rami nembojere 'rã heravy peteĩ yvy tuvixaa katy. Ha'e py ma remano 'rã. Ha'e py ae avi opa 'rã karóxa'i rejou porãve va'ekue. Ha'e ramo ndekáuxa nderuvixa ro pyguá kuery oxĩmba 'rã okuapy.

19 Xee romombo 'rã reĩaty gui mombyry. Roipe'a 'rã mba'emo rejapo aguã rami reikoague gui.

---

* **22:13** 1 Coríntios 15.32 † **22:16** Ha'e va'e jave py ojejou porã rei va'e ha'e ae ruparã ojapo ma voi 'rã iporãvea py, hexe ima'endu'a porãa aguã.

20 “Ha'e va'e ára ma aenoĩ 'rã xerembiguai Eli-aquim, Hilquias ra'y.

21 Ha'e va'e ju amonhemonde 'rã ao puku remoĩ va'ekue py, ha'e neku'axãgue py amoku'axã 'rã. Ipo py ju amboaxa 'rã ndepo'akaague. Ha'e ramo oiko 'rã Jerusalém ha'e Judá pygua kuery rurã.

22 Ijaxi'y áry xee amoĩ 'rã Davi ro pe'aa. Ha'e rami rire amongue henda py oipe'a ramo avave rei nombotyavei 'rã. Ha'e gui omboty ri ramo avave avi ndoipe'aai ju 'rã.

23 Amoĩ atã 'rã yvyra rakua peteĩ henda oĩ atã aguã py rami. Ha'e ramo opyta 'rã nguu ro pygua kuery omboetepa aguã rami.

24 Hexe oĩ 'rã tuu ro py ikuai va'e ha'e javi re opena aguã, guetarã kuery, guamymino kuery, ha'e gui tembiporu kyrĩgueve, hy'a'i ha'e hy'a kua ikuai va'e re voi”, he'i.

25 Ha'e gui SENHOR ixondaro reta va'e aipoe'i: “Ha'e va'e ára yvyra rakua oekyia ju 'rã oĩ atãague gui. Oipe'aa ramo ho'a 'rã. Ha'e ramo hexe oupi pyre voi ho'apa avi 'rã”, he'i. Po rami ae SENHOR ijayvu, 're 'rã.

23

Tiro pygua kuery rovai ijayvuague

1 Kova'e ayvu ma Tiro pygua kuery rovai ou va'ekue.

“Kanoã guaxu Társis guigua py peguata va'e, pendepy'a vai ke, mba'eta peneretã ombovaipaa

'rã. Oo ikuai va'e noĩvei 'rã, neĩ kanoã onhembojaaty ma voi.* Chipre yvy gui ha'e nunga omombe'ua.

² Ye'ẽ yvýry rupi penderekoa va'e, pekyrirĩmba ke. Peẽ kuery ma Sidom tetã gui mba'emo pejugua vy perekopa rei, ye'ẽ rupi riae pendekuai vy.

³ Paraguaxu rupi ndevy guarã oguerua va'ekue mba'emo ra'yĩgue yy rape Egito re ikuai va'e ha'e Nilo yakã yvýry omono'õ va'ekue. Tiro tetã, ndea py ma yvy regua kuery mba'emo vendeaty oĩ va'ekue.

⁴ Peẽ Sidom pygua kuery ye'ẽ yvýry tetã ikorapaa py penderekoa va'e, pexĩmba ke, mba'eta ye'ẽ ijayvu vy aipoe'i: 'Xee naendui kyrĩ va'e raxy, neĩ kyrĩ va'e voi naikuavãi. Xee nambotujai avakue'i, neĩ kunhataĩgue voi nambo'ei', he'i.†

⁵ Ha'e gui Tiro pygua kuery re oiko va'ekue Egito py omombe'ua ramo ha'e pygua kuery voi oendu 'rã nda'evei etea.

⁶ Ye'ẽ yvýry rupi pendekoa va'e, tapeo ke Társis katy pejae'o reve.

⁷ Ha'e rami ete ri ty'y oiko xapy'a peneretã pejou porã rei va'ekue re, yma pejapo va'ekue teĩ, ha'e mombyry katy ju peo pendekoa aguã?

⁸ “Ha'e gui mava'e nda'u Tiro pygua kuery re ha'e rami ete oiko aguã re onhembopy'a va'ekue? Mba'eta ha'e va'e tetã pygua ma heta regua pe ovende va'ekue akã pyxĩa. Ha'e pygua mba'emo joguaa rupi ikuai va'e ma yvatekueve meme, ha'e

---

* **23:1** Tiro tetã ma ye'ẽ yvýry oĩ kanoã guaxu onhembojaaty. Sidom voi ha'e kuery va'e regua retã. † **23:4** Tiro ha'e Sidom pygua kuery pe “Ye'ẽ ra'y kuery” 'ea va'ekue teĩ ha'e kuery okanhymba rire ye'ẽ “Xera'y kuery ndokuavei” he'i.

mba'emo vendea rupi ikuai va'e yvy jave rupi omboetevepy ikuai va'ekue.

⁹ SENHOR ixondaro reta va'e ae onhembopy'a ha'e rami, omomba aguã pavẽ gui ojejou porãve va'e, ha'e omo'yvyĩ'imba aguã yvy jave rupi omboetevepy.

¹⁰ Társis pygua memby kuery, peguata ke peovy peguataxea katy rei pendeivy rupi, Nilo yakã oxyrya rami. Ndoikovei 'rã pendejokoarã.

¹¹ Mba'eta ye'ẽ áry rupi SENHOR opo oupi vy omoingo axy tetã ikuai va'e. Ha'e rami vy ijayvu Canaã re voi oo ikorapa va'e ombovaipaa aguã re.

¹² Ha'e vy aipoe'i: 'Aỹ ma Sidom pygua memby, nemoingo axya rire nerenduvei ma 'rã rejeyou porã reia. Epu'ã ke, tereo Chipre katy. Ha'e rami teĩ neĩ ha'e py voi nderejoui 'rã repytu'u aguã', he'i.

¹³ “Peikuaa pota ke caldeu kuery yvy re oiko va'ekue re. Ha'e pygua kuery ma kue'i peve peteĩ regua neĩ nda'ikuaivei va'ekue, ha'e ijyvy Assíria kuery ombovaipa va'ekue vixo tekoa e'ỹa rupigua rive ikuai aguã. Ha'e rami teĩ ha'e kuery ae torre ojapo vy ombovaipa raka'e Tiro pygua huvixave ro, ha'e vy omomba ete.

¹⁴ Kanoã guaxu Társis guigua py peguata va'e, pejae'o ke, mba'eta omombaa ma penhemiaty ikorapa va'ekue.

¹⁵ “Ha'e va'e ára rire ma Tiro tetã re hexaraia 'rã setenta ma'etỹ re, huvixave oiko puku-a ára peve. Ha'e gui setenta ma'etỹ opaa py ma Tiro re oiko ju 'rã kunha itavy rei va'e regua mboraie py oĩ va'e rami, po rami:

16 'Kunha itavy rei va'e hexaraipy, ejopy ju ke mba'epu ixã reta va'e, ha'e tereo tetã rupi. Eporaei porã ke, rembopu vy ke jovaive-ive tema eovy, ndere ima'endu'aa nho aguã', 'ea va'e rami.

17 Mba'eta setenta ma'etỹ ojeupity maa py ma SENHOR omoingo porã ju 'rã Tiro tetã. Ha'e ramo ha'e kuery gueko vaia rupi ju ojouve 'rã oje'oivy. Ha'e rami vy yvy jave rupi itavy 'rã huvixave ikuai va'e reve.

18 Ha'e rami teĩ gueko vaia rupi ojou va'ekue SENHOR pe ae 'rã omboaxaa. Hepykue nomoĩ 'rã hyru py, neĩ nomoĩ porãi 'rã. Ha'e rami 'rãgue py hepykue opyta 'rã SENHOR renonde ikuai va'e pe, ha'e kuery ojou reta aguã ho'u va'erã, ha'e iporã va'e py anho onhemonde aguã.”

24

1 Ma'ẽ, SENHOR omomba 'rã yvy, ombovaipa ete 'rã. Amboae rami ojapo 'rã hi'áry rupi, ha'e omoaĩmba 'rã ha'e py hekoa va'ekue.

2 Ha'e rami vy heta va'e kuery re mba'emo oiko va'e ma sacerdote kuery re avi 'rã oiko. Tembiguai kuery re oiko va'e ma ipatõ re avi 'rã oiko. Tembiguai kunha re oiko va'e ma herekoa re avi 'rã oiko. Mba'emo joguaa re oiko va'e ma mba'emo vendea re avi 'rã oiko. Mba'emo oiporuka va'e re oiko va'e ma iporua re avi 'rã oiko. Nhomboreve va'e re oiko va'e ma oreve va'e re avi 'rã oiko.

3 Mba'eta yvy ha'e javi rupi omombaa 'rã, hexe ikuai va'ekue oipe'apaa 'rã guive, SENHOR ae ha'e rami aguã re ijayvu rire.

4 Ha'e gui yvy jave rupi ipirupa vy overepa 'rã. Na'iporãvei ha'e ipirupa 'rã, yvy regua yvatekueve

voi nda'eveive ovy 'rã.

⁵ Anhetê ae yvy iky'apa va'e itui hekoa va'e kuery káuxa, lei ha'e hekorã ome'ê mbyre rovai ikuai ramo, ha'e ombovaipa rive rire Nhanderuete guexeve guarã imarã e'ỹ va'e ojapo va'ekue.

⁶ Ha'e nunga rupi ayvu vai omokanhy heravy yvy, hexe ikuai va'e voi iky'a va'e meme ikuai. Ha'e nunga rupi yvy regua kuery oapypaa 'rã, mbovy'i ete 'rã okuave.

⁷ Vinho opa ovy, uva'y ikuai va'e voi ipirupa ma. Ha'e ramo opy'a py ovy'a va'ekue ipoaẽmba.

⁸ Opytu'upa pandeiro pu rupi ovy'a va'ekue, opa ovy'a nhendu ha'e ixã reta va'e pu rupi ovy'a va'ekue.

⁹ Ndoporaieiavei 'rã vinho oy'u reve. Iro va'e oy'u va'e kuery pe ma iro raxa 'rã.

¹⁰ Ha'e rire tetã oeja rive pyre ma ombovaipaa ete. Oo ombotypaa ramo avave rei nda'evevei ma oike aguã.

¹¹ Ha'e kuery ojavukai okuapy tape rupi vinho re ojerure vy. Vy'a oĩ aguã va'ekue py pytũ vaikue rive oĩ, ovy'a va'ekue oipe'apaa ma rire yvy gui.

¹² Tetã rupi ma omomba pyre anho oĩ, tetã rokẽ voi ombovaipaa ma.

¹³ Mba'eta ko yvy regua kuery ma mbovy'i ete okuave 'rã yvy re, azeitona'y gui hi'a oipo'opaague rami, ha'e uva ono'õa ma rire nomono'õmbai'i va'ekue oeka jevya rami.

Heko porã va'e kuery ovy'a aguã re ijayvuague

¹⁴ Ha'e gui okuave va'e kuery ma oporaiei nhendu 'rã ovy'a vy. Ye'ẽ guive SENHOR rexakã

oguerovy'a 'rã okuapy.*

¹⁵ Ha'e nunga rupi peẽ kuaray oua katy pendekuai va'e peroporaie ke SENHOR, ye'ẽ yvýry penderekoa va'e voi peporaie SENHOR Israel kuery ruete rery rupi.

¹⁶ Ha'e ramo yvy apy gui nhaendu “Toguerovy'aa Heko porã ete va'e pe” oporaieia rã.

Heko vai va'e kuery okanhymba aguã re ijayvuague

Ha'e rami teĩ xee aipoa'e: “Xee ma ndavy'aia anho aendu, nda'evei ete xevy. Mba'eta anhetẽ rupi e'ỹ ikuai va'e ma nhombotavya rupi ae 'rã ikuai”, ha'e.

¹⁷ Ha'e nunga rupi yvy re penderekoa va'e, pendere ou 'rã ngyje, yvykua ha'e nhuã.

¹⁸ Mba'eta ngyjea gui ojava va'e ho'a 'rã yvykua py, ha'e yvykua gui oẽ ramo nhuã ju 'rã ojura. Mba'eta yy yvate rupi ojoko pyre onhoẽmba 'rã, ha'e yvy yta ikuai va'e omyĩmba 'rã.

¹⁹ Ha'e vy yvy opẽmba rei 'rã oiny, ha'ypa ha'e oryryi atã ete 'rã.

²⁰ Yvy ho'apa rei 'rã ovy oka'u va'e rami, ovava 'rã kya okeaty rami. Yvy re hekoa va'e kuery reko vaia ma ipoyi ete ma oiny yvy re. Ha'e nunga rupi ho'a vy nopy'ãvei ma 'rã.

²¹ Ha'e va'e ára SENHOR yva re ranhe ombopaga 'rã yva re ikuai va'e, ha'e gui yvy re ju ombopaga 'rã huvixave kuery yvy regua.

---

* **24:14** Apy ma ijayvu heko porã va'e kuery oo jepe vy ovy'aa re.

²² Ha'e kuery omono'õmba 'rã monde py ho'a va'ekue rami. Ha'e vy ombotipa 'rã nhuã py. Mbovy ára re rei ve'ỹ ma rire teĩ ombopagapa 'rã.

²³ Jaxy oxĩmba vy naendyvei 'rã, kuaray voi okanhy 'rã SENHOR ixondaro reta va'e ou ramo Sião yvyty áry opena aguã Jerusalém tetã py. Ha'e rami vy ojeuegua ruvixa kuery oexaa py oexa uka 'rã guexakãa.

25

SENHOR nhomboaxya ogueroporaieiague

¹ SENHOR, ndee ma Xeruete. Xee romboete ha'e aroporaiei 'rã nderery, nerembiapokue iporã ete ramo. Yma rupi ndeayvuague anhetẽ ete ha'e ojeroviapy va'e meme rupi reiko.

² Mba'eta tetã ikuai va'e rembovaipa rire itaty rive opyta, tetã imbarate va'e teĩ tekoague rejapo. Yvy mboae regua tetã voi tetã ve'ỹ meme opyta, nomoatyrõavei ma 'rã.

³ Ha'e nunga rupi yvy regua imbaratekueve nemboete 'rã okuapy, ha'e tetã pygua nhomoingo axy reia rupi ikuai va'ekue okyjepa 'rã ndegui.

⁴ Mba'eta renhemoĩ iporiaukue'i onhemi aguã, oipotapa rei'i va'e onhemi atyrã reiko ikuai axy rã, yvytu atã gui renhomi aguã, ha'e kuaray aku gui kuaray'ã rami. Mba'eta joguereko axy va'e poxya ma tetã kora re yvytu atã oipejua rami ou,

⁵ ipiru reia rupi kuaray ojope raxya rami avi. Ha'e rã ndee ma remomba 'rã yvy mboae regua poxya. Mba'eta arai huũ va'e kuaray aku ojokoa rami avi ndee remokyrirĩ 'rã joguereko axy va'e kuery ovy'a reia rupi oporaieia.

⁶ Ha'e gui kova'e yvyty re SENHOR ixondaro reta va'e ojapo 'rã peteĩ ngaru guaxu yvy regua kuery ha'e javive pe, ngaru vinho ymague oĩa, ha'e hy'a xo'o kyra ha'e vinho xiĩ porã va'e ikuaia.

⁷ Kova'e yvyty re ombovaipa 'rã ajukue heta va'e kuery ojao'iague, ha'e yvy regua kuery ha'e javi rexa mbotyarã omoĩa va'ekue.*

⁸ Ha'e rami vy omomba 'rã manoa po'akaa raka'e rã peve. SENHOR Nhanderuede texay omombirupa 'rã pavẽ rova gui, ha'e ojapo 'rã ixupegua kuery oxĩague noenduvei aguã rami yvy jave rupi, SENHOR ae ha'e rami ijayvu rire.*

⁹ Ha'e va'e ára aipo'ea 'rã: “Upe ma Nhanderuede nharõ jakuapy va'ekue. Ha'e ae ma nhanderepy 'rã. Upe va'e ma SENHOR nharõ jakuapy va'ekue. Ha'e nhandereraa jepe ramo jaroporaie ha'e jarovy'a 'rã”, 'ea 'rã.

¹⁰ Mba'eta kova'e yvyty re SENHOR omoĩ 'rã opo. Ha'e rã Moabe yvy re ma opyrõmba 'rã, mba'emo pire mba'emo repoxi re nhapyrõmbaa rami.

¹¹ Ha'e nunga mbyte gui ma ha'e kuery okuave'ẽ 'rã, o'yta va'e o'ytaa rupi okuave'ẽ-ve'ẽa rami. Ha'e rami teĩ SENHOR omomba 'rã onhemboyvate reia, okuave'ẽ teĩ.

¹² Oitypa 'rã tetã kora yvate ha'e imbaraete va'ekue. Ombovaipa 'rã, oitypa 'rã yvy rupi yvy ku'i opyta peve.

26

---

* **25:7** Apy ma ijayvu manoa po'akaa SENHOR ombovaipa aguã re (1 Coríntios 15.54-58). * **25:8** 1 Coríntios 15.54, Apocalipse 7.17, 21.4

SENHOR opena ramo ojerovia etea rupi oporaeiague

¹ Ha'e va'e ára ma Judá yvy rupi oporaeia 'rã po rami:

“Nhaneretã ma imbaraeete ete. Ikora ha'e torre nhandemi aguã ma Nhanderuete ae omoĩ nhandereraa jepearã.

² Peipe'a ke okẽ yvy regua kuery heko porã ha'e ojeroviaa rupi ikuai va'e oike aguã.

³ Ndee SENHOR, rembopy'a porã riae 'rã ndere ojerovia aguã omoĩ atã va'e.

⁴ Pejerovia riae ke SENHOR re, mba'eta Nhanderuete ma itaova imarã e'ỹ va'e oiko.

⁵ Ha'e oitypa 'rã yvy'ã áry tetã oĩ va'e pygua kuery. Oity vy omo'yvyĩ'i 'rã yvy re, yvy ku'i opyta peve.

⁶ Ha'e ramo opyrõa 'rã opy py. Oiko axy rei'i va'e ha'e iporiaukue'i ae 'rã opyrõmba.

⁷ “Heko porã va'e uguataa ma ijoja porã rei va'e meme. Ndee ndereko porã va'e ae rembojoja porã 'rã heko porã va'e oiko aguã.

⁸ SENHOR, roarõ rokuapy reipotaa oiko aguã. Orep'y'a re oĩ nderery re orema'endu'a riae aguã.

⁹ Xenhe'ẽ py pyávy xepytuẽ atã ndere. Xenhe'ẽ ha'e xepy'a py roeka riae aikovy. Mba'eta yvy re reipotaa oiko ramo mae ma yvy regua kuery oikuaa 'rã teko porã rupi ikuai aguã.

¹⁰ Mba'eta heko vai va'e remboaxya rexa uka teĩ ha'e kuery ndoikuaai 'rãe teko porã rupi ikuai aguã. Ha'e kuery ma heko porã va'e ikuai rupi teĩ gueko vaia rupi tema ikuai, ndoikuaa potai 'rã SENHOR yvatea re.

¹¹ SENHOR, ndepo reupi reiny teĩ ha'e kuery ndoexai. Ha'e rami teĩ ndevygua kuery repy ramo

ha'e kuery oexa vy oxĩmba 'rã. Ndepoxya rupi emokanhymba nderovaigua kuery.

¹² Ha'e rã orevy pe ma SENHOR, eme'ẽ ke mby'a porã, mba'eta mba'emo rojapo va'e ha'e javi ma ndee ae rejapo orevy.

¹³ SENHOR Oreruete, huvixa kuery mboae orere ipo'aka va'ekue, teĩ nderery anho 'rã ore roguero-poraei.

¹⁴ Ha'e kuery omanomba ma, ndoikove jevyi 'rã guive, hi'ãgue rive nonhemboetevei 'rã. Ha'e rami aguã ae rembopaga vy remomba ete. Rejapo ha'e kuery re na'ima'endu'aavei aguã rami.

¹⁵ Ha'e rã ndevygua kuery ma remboetave 'rã. SENHOR, ndevygua kuery remboetave ramo nemboetepa. Ijyvy voi rebotuvixave heravy.

¹⁶ Ha'e kuery ojexavai vy ndereka 'rã. SENHOR, ha'e kuery remo'arandu ramo onhembo'ea re 'rã ikuai.

¹⁷ Kunha hye guaxu'i va'e oikuavã'i aguã ovaẽ rai'i ma ramo ojepoka-poka ha'e haxy rã haxẽ 'rã, ha'e rami ae avi ore voi orekuai va'ekue nerenonde, SENHOR.

¹⁸ Mba'eta ore voi roguereko'i ma, rojepoka-poka haxy ramo oiko aguã, ha'e rã roguereko'i va'ekue ma yvytu rive. Ha'e rami vy ore ma yvy re ndoroguerui jogueraa jepearã, ndorojapo kuaai yvy re oikoave aguã rami.

¹⁹ Ha'e rami teĩ penderegua omano va'ekue oikove ju 'rã, onhemboetepa ju 'rã, xeretekue voi. Yvy ku'i guýry pendekuai va'e, pemyĩ ke, ha'e pevy'a. Oreruete, ndeguigua ae nhomoingovearã rembou, ko'ẽ rai'i jave yxapy remboua rami avi. Ha'e ramo yvy gui oikove ju 'rã omano va'ekue.”

²⁰ Ha'e nunga rupi xeretarã kuery, tapeo ranhe, peike opy ja'o'i py, ha'e pemboty okẽ peike rire. Penhemi ranhe xapy'a'i, ipoxya oaxa peve.

²¹ Mba'eta SENHOR oẽ 'rã ouvy oĩaty gui, yvy regua kuery ombopaga aguã heko vaiague re. Ha'e gui yvy re ojekuaapa 'rã tuguy omoẽ mbyre, ndo-jao'ivei ma 'rã omano va'ekue.

27

Nhanderuete ojeuegua kuery oayvu vy ogueraa jepe aguã re ijayvuague

¹ Ha'e va'e ára SENHOR ombopaga 'rã teju-jagua mboi inhakuã va'e, teju-jagua mboi ikarẽ-karẽ va'e. Okyxe hatã va'e, tuvixa ha'e imbaraete va'e py 'rã ojuka. Ojuka avi 'rã vixo tuvixa va'e ye'ẽ rupigua.

² Ha'e va'e ára SENHOR aipoe'i 'rã: “Peroporaiei uva he'ẽ va'e 'y.

³ Xee SENHOR ma ha'e va'e re apena riae amoakỹ vy, avave rei ojapo vaia e'ỹ aguã apena aikovy, ara py ha'e pyávy.

⁴ Xere ma noĩ ha'e nunga pe xepoxya. Ha'e gui juu e'ỹ vy juu rakuaendy xerenonde hi'aĩ va'e rire ma apu'ã 'rãgue hovai, apypa vyvoi 'rãgue.

⁵ Ha'e rami e'ỹ vy tove ha'e kuery tojepy uka xevy xepo'akapa va'e ramo. Xereve peteĩ rami ta'ikuai. Tá, tojapo xereve peteĩ rami orekuai aguã”, he'i 'rã.

⁶ Ha'e gui raka'eve rã Jacó kuery hapo porã 'rã, Israel kuery hoky vy ipoty 'rã. Ha'e rami vy yvy jave re tynyẽ 'rã hi'a.

⁷ Xapy'a rei nda'u SENHOR ju omoingo axy ri Israel kuery imoingo axyare omoingo axyague rami?

Xapy'a rei nda'u ha'e kuery va'e regua ojuka ri ijukaare ojukaague rami?

⁸ Any teve! Ha'e rami 'rãgue py escravo-rã ogueraa ukaa py rive omoingo axy. Oipeju ratã reve omondouka yvytu kuaray oua katy guigua oipejua rami.

⁹ Ha'e gui po rami ojao'i 'rã Jacó kuery heko va-iague, po rami oikuaa uka 'rã ojejavyague omboguepa maague: Mba'eta ita ha'e kuery altar re oĩ va'e ha'e javi SENHOR omboa'ypa 'rã ita cal ha'ykue-'ykue'i rami. Ha'e ramo nomopu'ãvei ma 'rã ta'angaarã yvyra gui ojapo va'ekue, neĩ altar heakuã porã va'e oapy atyrã voi.*

¹⁰ Mba'eta tetã ikorapa va'ekue ma ha'e ae'i opyta, omboyke ha'e oejapa pyre, tekoa e'ÿa rami. Ha'e py ma vaka ra'y kuery rive 'rã okaru, onhenó ha'e ho'upa hoky.

¹¹ Ha'e py hakã ikuai va'e ipirupa ramo omopẽmbaa 'rã. Ha'e ramo kunhague ou vy omoĩ 'rã tata py. Ha'e rami oiko 'rã kova'e kuery o'arandua rupi e'ÿ ikuai rire. Ha'e nunga rupi ijapoare noenduvei 'rã omboaxya, imoingoare ndoperdoavei 'rã.

¹² Ha'e va'e ára SENHOR oipo'o 'rã mba'emo ra'yĩ Eufrates yakã guive Egito katy'i yakã'i oĩ va'e yvýry peve. Ha'e rami vy peẽ Israel kuery pendeoporavo 'rã peteĩ-teĩ.

¹³ Ha'e va'e ára ma omonhe'ëa 'rã peteĩ mimby guaxu. Ha'e ramo Assíria yvy rupi okanhygue rami ikuai va'e, ha'e Egito yvy katy omondoukapa pyre voi ojevypa ju 'rã. Ha'e vy omboete 'rã okuapy SENHOR Jerusalém py, yvyty iky'a e'ÿ va'e

---

* 27:9 Romanos 11.27

áry.

28

Efraim kuery ombopaga aguã re ijayvuague

¹ Nda'evei ete 'rã Efraim kuery retã oka'u va'e kuery ikuaia “Coroa” 'ea va'e pe. Ha'e nunga ma yvoty iporã va'ekue teĩ ipirupa 'rã, yvy'ã re oĩ yvyugua vinho gui oka'u rei va'e ikuaia áry.*

² Mba'eta SENHOR oiporavo peteĩ ava ipy'a guaxuve ha'e ipo'akapa va'e. Ha'e va'e ma amandau ho'a xapy'a va'e rami 'rã ou, yvytu vaikue omomba va'e rami, oky yvytu reve yy omonyẽ vyvoi va'e rami oitypa 'rã yvy py.

³ Ha'e va'e ma opyrõ 'rã Efraim kuery oka'u va'e coroa oguero vy'a va'ekue re.

⁴ Ipoty ipiru va'ekue ma ha'e kuery ojou porã va'e yvy'ã re yvyugua opa mba'e oiko porãa áry oĩ va'e, ha'e va'e ma figo ijajua ára py e'ỹ ijaju va'e rami opyta, mba'eta amongue oexa vai-vai'i vyve oipo'o vy ho'upa vyvoi 'rã.

⁵ Ha'e va'e ára ma SENHOR ixondaro reta va'e ae 'rã oiko ojeupegua okuave va'e kuery coroa oguero vy'a va'e, ipotypa ha'e iporã ete va'e.

⁶ Inhe'ẽ oĩ 'rã joe opena oiny va'ety mo'aranduarã anhetẽ rupi oikuaa pota kuaa aguã, ha'e ngovaigua kuery tetã rokẽ gui omoanha va'e mombaraetearã.

---

* **28:1** Efraim kuery retã ma Samaria. Peteĩ yvyugua yvýry oĩ yvy'ã re, ikorapa va'e guive. Ha'e nunga rupi jaexa rã coroa rami ojekuaa, e'ỹ vy yvoty rami. Ha'e pygua kuery ma oka'u rupi anho ikuai. Ha'e kuery judeu regua ikuai teĩ Nhanderuete nomboetevei okuapy. Ha'e ramo ha'e kuery rovai Nhanderuete ombou Assíria pygua kuery omomba aguã.

Jerusalém pygua kuery rovai ijayvuague

⁷ Ha'e rami teĩ kova'e kuery voi ho'a-o'a 'rã okuapy vinho gui, nopu'ã ho'amy kuaavei 'rã iro va'e gui. Sacerdote ha'e profeta kuery voi ho'a-o'a 'rã iro va'e gui, vinho pe 'rã ojeity uka. Neĩ opu'ã ho'amy aguã voi nda'evei 'rã iro va'e gui. Ha'e nunga rupi ha'e kuery ojavy 'rã mba'emo oexa ukaa rã ndoexa kuaa porãi vy, ha'e onhepyxanga 'rã joe oikuaa potaa py.

⁸ Mba'eta ha'e kuery mesa ha'e javi rupi ombojevuyague anho oĩ, iky'a e'ÿa noĩ.

⁹ Ha'e ramo xevy oporandu rive vy “Mava'e tu rembo'e ta 'arandu re?” he'i okuapy. “Mava'e pe tu reikuaa uka ta rendu va'ekue? Xapy'a rei nda'u nokambuvei va'e ixý kã gui omboia ramo'i pyre pe ri reikuaa uka?”

¹⁰ Mba'eta orembo'eague áryve orembo'e riae 'rã, orembo'e-mbo'eve tema. Reikuaa ukaague áryve reikuaa uka riae 'rã, reikuaa ukaague ramive reikuaa ukave tema. Mbovy'i 'rã apy ndeayvu, ha'e mbovy'i avi 'rã upe py ndeayvu”, he'i okuapy xevy.

¹¹ Ha'e nunga rupi xeretarã kuery pe SENHOR ijayvu 'rã ijayvu kuaa porã e'ÿ va'e rami, ayvu mboae rupi guive.

¹² Ha'e kuery pe aipoe'i va'ekue: “Kova'e ma aikuaa uka pepytu'u aguã, ikane'õ va'e pe ame'ẽ 'rã opytu'u aguã. Kova'e ae ma pepytu'u aguã ame'ẽ va'e”, he'i rire teĩ ha'e kuery noendu potai.*

¹³ Ha'e rami rire ha'e kuery pe SENHOR ayvu ou 'rã po rami: “Penembo'eague áryve 'rã penembo'e, penembo'ea ramive penembo'eve tema. Oikuaa

---

* **28:12** 1 Coríntios 14.21

ukaague áryve oikuaa uka 'rã, oikuaa ukaague oikuaa ukave tema 'rã. Mbovy'i 'rã apy ijayvu, ha'e mbovy'i avi 'rã upe py ijayvu”, he'i 'rã. Ha'e rami vy ha'e kuery oje'oiã rupi ho'apa aguã guakykue katy, opẽmba ha'e ojejurapa vy onhemoĩ vai aguã.

¹⁴ Ha'e gui peẽ avakue penhombojaru reia rupi Jerusalém pygua kuery re pendepo'aka va'e, pendu ke SENHOR ayvu.

¹⁵ Mba'eta aipopeje: “Ore ma manoa ha'e yvyra rupa reve rojapo orepe'a e'ỹ aguã. Ha'e rami rire yy oxyry atã va'e rami orenupãarã ou teĩ ndore-rupityi 'rã, mba'eta ronhemi aguã ma roguereko apu, ronhombotavya py ae 'rã ronhemi”, peje.

¹⁶ Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete aipoe'i: “Ha'e gui xee ma peteĩ ita amoĩ Sião py, ita oiporavo pyre, ovare ete va'e, iporãvea py amoĩ atã va'e. Ha'e va'e re ojerovia va'e ma ndojapurai 'rã.†

¹⁷ Ha'e gui xee amoĩ 'rã ha'evea rami oikuaa pota va'erã metro rami, ha'e teko porã ma prumo rami 'rã aikuaa uka penera'ãarã. Ha'e rã apu penhemi-ague ma amandau ombovaipa 'rã, yy ogueroxyrypa 'rã penhemiaty”, he'i.

¹⁸ Ha'e ramo manoa reve pejogueroayvuague oaxapa rive 'rã, yvyra rupa reve pendeayvuague ndoikovei 'rã. Ha'e gui yy rami penenupãarã ou vy penemou'ũmba 'rã.

¹⁹ Ha'e nunga oaxa nhavõ pendereraa 'rã. Ko'ẽ nhavõ oaxa 'rã, pytũ nhavõ guive. Ha'e nunga oendu va'e okyjepa rei 'rã.

---

† **28:16** Ha'e va'e ita omombe'u porãve Romanos 9.33–10.11 ha'e 1 Pedro 2.4-8 py, Jesus reko re ijayvu vy.

²⁰ Mba'eta ha'e nunga tupa ma ijapu'a'i ete ramo nda'evei 'rã hi'áry avave rei onhenho aguã. Nheovãa voi ipo'i'i ete ramo avave rei nda'evei 'rã onheovã aguã.

²¹ Mba'eta SENHOR opu'ã 'rã Perazim yvyty áry rami, opoxya oexa uka 'rã Gibeão yvyugua py rami,† ojapo aguã guembiapo ojapo va'ety e'ỹ, ha'e nhaendu va'ety e'ỹ teri.

²² Ha'e nunga rupi aỹ pendeayvu vaikue-ikueve eme, corrente pendepokua ratãve heravy e'ỹ aguã. Mba'eta SENHOR Nhanderuede ixondaro reta va'e gui aendu penemombaarã ou aguã re ijayvu rã. Ha'e nunga ma pendeavy ha'e javi re oiko 'rãe.

Nhanderuede opa mba'e py hi'arandua re ijayvuague

²³ Peipe'a ke pendeapyxa, ha'e pendu xeayvua. Peikuaa pota porã xeayvua pendu kuaa aguã.

²⁴ Xapy'a rei nda'u yvy oikaraĩ va'e ko'ẽ nhavõ 'rã ri oyvy oikaraĩ riae mba'emo ra'yĩ omoaĩ aguã? Ko'ẽ nhavõ 'rã ri ty'y oyvy ojo'o ha'e oikaraña rupi ikuai?

²⁵ Ha'e rami 'rãgue py yvy ombojojapa ma rire omoaĩ 'rã endro ha'e cominho ra'yĩgue. Omoaĩ 'rã trigo hi'a aguã rupi, ha'e e'ỹ vy cevada mba'e omoaĩ 'rãgue py, e'ỹ vy amboae nunga ra'yĩgue voi omoaĩ 'rã ijyvýry rupi.

²⁶ Mba'eta ha'e kuery Ruete ma ha'e rami aguã rami ae omo'arandu, ha'evea rami meme 'rã ombo'e.

---

† **28:21** Perazim yvyty áry ha'e Gibeão yvyugua py ma SENHOR opu'ã raka'e ojeupegua kuery repy vy (2 Samuel 5.17-25).

27 Mba'eta endro ma nanhamoa'yĩ 'rã mba'emo moa'yĩguea py, neĩ cominho ra'yĩgue áry voi namboaxai 'rã karóxa ruéra. Ha'e rami 'rãgue py endro ma nhainupã'i 'rã yvyra rovi'i py, cominho ra'yĩ guive.

28 Xapy'a rei nda'u nhamboa'ypa ete 'rã ri mba'emo ra'yĩ? Any. Oma'etỹ va'e ma riae e'ỹ 'rã ojyky mba'emo ra'yĩ, riae e'ỹ 'rã guive omboaxa karóxa ruéra hi'áry rupi guymba kavaju reve.

29 Ha'e nunga ha'e javi ma SENHOR ixondaro reta va'e gui meme jaikuaa. Ha'e nhanemongeta rã jarovy'a ete, opa mba'e py hi'arandu va'e ramo.

29

Jerusalém tetã ha'e hovaigua kuery re ijayvuague

1 Nda'evei ete 'rã tetã “Nhanderuete peguarã oapyaty” 'epy va'e pe! Ha'e va'e tetã ma Nhanderuete peguarã oapyaty ae, Davi rekoague guive. Toĩ-toĩve ma'etỹa nhavõ, ha'e tojeupitypityve tema ngarua ma'etỹa pukukue re ha'e py oiko va'e.

2 Ha'e rami teĩ xee amoĩ vai 'rã “Nhanderuete peguarã oapyaty” 'epy va'e. Ha'e ramo ha'e kuery ojae'o ha'e hexay 'rã okuapy. Ha'e gui ma opyta 'rã xevy guarã oapyaty ete rami.

3 Mba'eta pendekuaia jovaive rupi rombojere uka 'rã, rojoko uka 'rã torre py, ha'e penderovai rupi amopu'ã 'rã pendejokoarã.

4 Ha'e gui yvy rupi romombo rire yvy gui ju pendeayvu 'rã. Yvy ku'i gui onhendu vai-vai'i 'rã pendeayvua. Yvy gui oẽ 'rã pendeayvu 'ãgue rami,

ayvu mbegue rami 'rã pendeayvua onhendu yvy ku'i gui.

⁵ Ha'e rã penderovaigua kuery heta ete va'eri yvy ku'i'i rami 'rã amoingo, ojerovia reia rupi ikuai va'e ma mba'emo pire yvytu omboveve heravy va'e rami 'rã okanhymba. Ha'e nunga ma oiko xapy'a 'rã, xapy'a'i pyve.

⁶ Mba'eta SENHOR ixondaro reta va'e gui ou 'rã imbopagaarã yapu reve, yvy ryryi, opororo hatã va'e, yvytu apu'a, yvytu vaikue ha'e tataendy nhomombaarã reve.

⁷ Pyávy jaexa ra'ua rami yvy regua kuery heta 'rã ou Nhanderuete peguarã oapyaty re opu'ã aguã. Ha'e rami vy pavê 'rã opu'ã tetã ha'e torre imbarate va'e re. Ha'e vy omoĩ vai 'rã.

⁸ Ha'e gui ha'e kuery re oiko 'rã jakaruxe vaipa vy jakaru nhainy taa rami jaexa ra'u rire teĩ javy vy nhandehembyayia ju nhaendua rami avi, ha'e rami e'ỹ vy nhandey'uvei vy jay'u taa rami jaexa ra'u rire teĩ javy vy nhandey'uvei ae tema nhainya rami. Ha'e rami ae avi 'rã yvy regua kuery re oiko, Sião yvyty re opu'ã jave.

Israel kuery onhe'ẽ py oexa e'ỹa ha'e anhetẽ rupi e'ỹ ikuaia re ijayvuague

⁹ Peguejy ke, ha'e pendepukupa tema pejupy. Pejexa mboguepa ke, ára revegua ve'ỹ riaie pendekuai. Oka'upa rei va'e rami pendekuai teĩ vinho gui e'ỹ ta'vy. Pe'a-pe'a rei teĩ iro va'e gui e'ỹ.

¹⁰ Mba'eta pendere SENHOR ombou nhe'ẽ penembopeyiarã. Ha'e rami vy omboty penderexa (ha'e

va'e ma profeta kuery), ha'e onhovã peneakã (ha'e va'e ma oexa ukapy oexa va'e kuery).*

11 Ha'e nunga rupi pendevy pe oexa ukapy ha'e javi ma kuaxia para imbojaa py omboty pyre rami rive opyta. Ha'e nunga ma ogueroayvu kuaa va'e pe ome'ëa vy "Ajerure, eroayvu kova'e", he'i ramo "Nda'evei, mba'eta imbojaa py omboty rire", he'i 'rã.

12 Ha'e gui ogueroayvu kuaa e'ỹ va'e pe ju ome'ëa vy "Eroayvu kova'e, ajerure", he'i ramo "Xee tu ndaroayvu kuaai rima", he'i 'rã.

13 Ha'e ramo SENHOR aipoe'i: "Kova'e kuery xere onhemboja teĩ ojuru py, oayvu py rive xemboete, ha'e rã opy'a py ma xegui mombyry ikuai. Xerenonde ojererokyje merami teĩ avakue ojapo ukaa rupi rive ikuai.*

14 Kova'e kuery mbyte rupi ajapo riae 'rã tembiapo porã, tembiapo porã ete imondyipaarã. Ha'e nunga rupi ha'e kuery regua hi'arandukueve 'arandua voi opa aguã, ha'e ikuai kuaakue ikuaia voi okanhymba aguã", he'i.*

15 Nda'evei ete 'rã opy'a re oĩ va'e SENHOR gui onhomi va'e pe, ha'e pytũ rupi mba'emo ojapo oikovy va'e pe. Ha'e kuery ma joupe-upe "Mava'e tu nhanderexa? Mava'e tu nhandekuaia oikuaa ta?" he'i teĩ.

16 Teko vai rupi ete rima pendekuai! Mba'eta nhae'ũ re omba'eapo va'e rovai nhae'ũ onhemboyvate va'e rami pendekuai, ha'e tembiapokue ijapoare pe "Ha'e e'ỹ ae ma xeapo", he'i va'e

* **29:10** Romanos 11.8   * **29:13** Kova'e ayvu rupi Jesus ijayvu heta va'e kuery pe, hexe ndojeroviai ramo (Mateus 15.8-9, Marcos 7.6-7).   * **29:14** 1 Coríntios 1.19

rami, tembiapokue ijapoare pe “Ha'e tu ndoikuaai rima”, he'i va'e rami avi.*

Israel kuery ogueraa jepea aguã re ijayvuague

¹⁷ Ha'e rami teĩ ma are e'ỹ'i re Líbano yvy ha'e javi rupi ojeapo 'rã yvyra'a tyrã, ha'e yvyra'a ty ikuai va'e ma ka'aguy regua rami ete 'rã oiko porã.

¹⁸ Ha'e va'e ára ma ijapyxa e'ỹ va'ekue oendu 'rã ayvu kuaxia para re oĩ va'e, ára revegua e'ỹ va'ekue voi oexa 'rã, pytũa gui oo jepe ma rire.

¹⁹ Yvyĩgueve'i va'e ovy'a 'rã SENHOR re, iporiaukue'i ovy'a 'rã Israel kuery Ruete Iky'a e'ỹ va'e re.

²⁰ Ha'e rã joguereko axy va'e ma omombaa 'rã, ijayvu vaikue-ikue va'e nda'ikuaivei 'rã, mba'eta teko vai re anho ipy'a va'e opa 'rã.

²¹ Ha'e kuery ma peteĩ ayvu'i py rive nhomboeko vai 'rã, ha'e ombotavy 'rã huvixa kuery okẽ py oikuaa pota oiny va'e, ha'e gui mba'eve py e'ỹ onhemboapu vy nomboeko porãi heko porã va'e.

²² Ha'e nunga rupi SENHOR Abraão reraa jepeare aipoe'i Jacó ramymino kuery pe: “Jacó pe ma ndoikovei ma 'rã oximba aguã rami, ndaova mboae reivei ma 'rã.

²³ Ha'e rami 'rãgue py ha'e kuery, ha'e ta'y kuery hexeve ikuai va'e xepo py mba'emo ajapo ramo oexa vy omboete 'rã okuapy xerery. Tá, Jacó ruete Iky'a e'ỹ va'e pe 'Iky'a e'ỹ va'e' he'i avi 'rã, Israel kuery ruete renonde ikuai 'rã ojererokyjea rupi.

²⁴ Ha'e gui onhe'ẽ py ojavy va'ekue ma oikuaa nho 'rã, ha'e joe ijayvu rei va'ety voi onhembo'e uka 'rã”, he'i.

---

* **29:16** Romanos 9.20

30

Egito pygua kuery pe ha'e kuery ojereraa jepe uka e'ỹ aguã re ijayvuague

¹ SENHOR aipoe'i: “Nda'evei ete 'rã xera'y kuery xenhe'ẽ rendu e'ỹ va'e pe. Ha'e kuery ma xee ajapo uka va'e rupi e'ỹ ikuai. Mba'eta amboae regua pe ojereraa jepe uka 'rã xee aipota ramo e'ỹ, ojejavya áryve ojejavyyve rive.

² Mba'eta xevy pe oporandu e'ỹ re oje'oi 'rã Egito yvy katy, ha'e Faraó pe rive 'rã ojereraa jepe uka, Egito re kuaray'ã oĩ va'e py onhemi.

³ Ha'e rami teĩ pendereraa jepea Faraó ma penemoxĩmbaarã rive 'rã oiko, ha'e Egito re kuaray'ã py penhemia py ma penemoĩ vaia 'rã.

⁴ Mba'eta Judá pygua huvixa kuery ma Zoã tetã py ikuai, ayvu reraa kuery ma Hanes py ovaẽ.*

⁵ Ha'e ramive ma ha'e kuery ha'e javi oxĩmba 'rã peteĩ regua mba'everã ndovarei va'e gui, mba'eta Egito pygua kuery ma nda'evei 'rã oipytyvõ neĩ omoingo porã aguã, ha'e rã omoxĩmba aguã rive, omboete uka aguã e'ỹ”, he'i.

⁶ Ha'e gui kova'e ayvu ma vixo kuery kuaray puku-a katygua re ou va'ekue.

“Peteĩ yvy ma jexavai ha'e ngyje oĩa, guary ha'e guary kunha, ha'e gui mboi ha'e mboi opo va'e ikuaia. Ha'e va'e yvy rupi mburika'i áry ogueraa 'rã mba'emo ovareve va'e, camelo kupe

---

* **30:4** Judá kuery re Assíria pygua kuery opu'ã okuapy ramo onhepytyvõ uka okuapy Egito pygua huvixa Faraó pe. Egito regua tetã Zoã ha'e Hanes py ha'e kuery oo raka'e onhepytyvõ uka vy, Nhanderuete re ojerovia 'rãgue py (31.1).

áry mba'emo porã ogueraa 'rã peteĩ regua noipytyvõi va'erã pe ome'ẽ va'erã.

⁷ Mba'eta Egito pygua kuery oipytyvõa ma mba'everã ndovarei 'rã. Ha'e nunga rupi ha'e kuery pe 'Mba'eve ojapo vy e'ỹ ijayvu rive rei va'e', ha'e.

⁸ “Tereo, embopara yvyrape'i re ha'e kuery oexaa py, embopara kuaxia re oĩ riae agua raka'e rã peve guarã.

⁹ Mba'eta kova'e kuery ma xenhe'ẽ raxave va'e, ta'y kuery ijapu ha'e SENHOR guigua lei noendu potai va'e.

¹⁰ Ha'e kuery aipoe'i 'rã oexa ukapy oexa va'e kuery pe: 'Pexave eme oexa ukapy', he'i 'rã. Ha'e gui profeta kuery pe aipoe'i: 'Pemombe'uve eme orevy anhetẽ va'e. Ha'e rami 'rãgue py roenduxe vai va'e anho ke pemombe'u orembotavya rupi rive.

¹¹ Pejepekuavo ke tape gui, pejepe'a ke roiko agua gui. Orevy pendeayvuve eme Israel kuery Ruete Iky'a e'ỹ va'e re', he'i 'rã okuapy.”

¹² Ha'e nunga rupi Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e aipoe'i: “Pova'e ayvu napendu potai, ha'e rami 'rãgue py joavyky rei va'e re anho pejerovia, teko vai re guive. Ha'e nunga re rive pejeko va'e.

¹³ Ha'e rami ete pendeko vaia pendevy opyta 'rã tetã kora yvate va'e re ipa'ũ oĩ va'e rami, mba'eta tye rami ojeapo vy ho'a xapy'a 'rã pexa'ã e'ỹ jave.

¹⁴ SENHOR ae ombovo 'rã, nhae'ũ guigua hy'a ombovo vy omboa'ypa katu'ia rami. Ha'e nungakue mbyte py ma ndojouai 'rã ipẽgue neĩ tatapy gui tapyĩ ojopy agua, neĩ yy renda gui ojaraa agua voi.”

15 Mba'eta SENHOR Nhanderuate, Israel kuery Ruete Iky'a e'ỹ va'e aipoe'i: “Pejeko rerova ha'e pejerovia vy 'rãe peo jepe. Pejapura rei e'ỹ re pejerovia ete vy 'rãe penembaraete. Ha'e rami teĩ peẽ kuery ma ndapeikuaaxe ha'e rami.

16 Ha'e rami 'rãgue py aipopeje: ‘Any, kavaju áry rojavapa 'rã’, peje rĩre ha'e rami ae 'rã pejava. Ha'e ‘Kavaju inhakuã va'e áry roguata 'rã’, peje rĩre penderakykue monhaa kuery inhakuãve 'rã.

17 Peẽ va'e regua mil onha 'rã peteĩ'i gui rive. Peteĩ nhiruĩ'i gui rive peẽ kuery ha'e javi penhamba 'rã, mba'emo'y e'ỹ vy bandeira yvy'ã re ha'e ae'i oeja pyre rami penderejaa peve”, he'i.

Sião pygua kuery ombopy'a guaxua rupi ijayvuague

18 Po ramigua ae SENHOR oarõ penemboaxy aguã. SENHOR Nhanderuate ma oiko katu ma penderepy aguã, teko porã rupi joguerekoa va'e vy. Ha'e ramo hexe ojerovia va'e ovy'a ete va'erã meme.

19 Mba'eta ha'e kuery ikuai nho 'rã Sião ha'e Jerusalém tetã py. Ndapejae'ovei 'rã, mba'eta anhetẽ ae pejapukaia oendu vy penemboaxy 'rã. Ha'e rami pendeayvu rã oendu vy penembovai 'rãe.

20 Ha'e gui SENHOR penembojexavai vy mbojape ha'e yy rive ojou uka teĩ nonhomivei ma 'rã penembo'ea kuery, penderexa py ae pexa 'rã.

21 Ha'e gui peiporu kuaa regua katy pejavy ta vy, e'ỹ vy peiporu kuaa e'ỹa katy mba'e, ha'e rami vy pendeapyxa py pendu 'rã penderakykue katy gui ijayvu vy “Kova'e ae ma tape, kova'e rupi 'rã peiko”, he'i va'e.

22 Ha'e ramo prata mba'emo ra'angaa penhovãague pe ma “Ojegarupy” peje 'rã, ouro mba'emo ra'angaa penhovãague pe guive. Ha'e nunga pemombopa 'rã mba'emo ovare e'ỹ va'e rami. Ha'e vy peteĩ-teĩ aipopeje 'rã: “Topa vyvoi apy gui.”

23 Ha'e gui mae ma SENHOR ombou 'rã oky yvy mba'emo ra'yĩ pemoaĩague áry. Ha'e ramo mbojape heta ju 'rã oiko yvy gui, penemombaraetearã. Ha'e va'e ára penerymba vaka kuery voi okaru 'rã nhuũndy tuvixa va'e rupi.

24 Ha'e gui penerymba vaka ha'e mburika yvy oikaraĩ va'e ma ho'u 'rã mba'emo kure juky reve, pá ha'e vyvra rakãmby py hembipurã pemono'õ va'ekue.

25 Ha'e gui yvyty yvate va'e, yvy'ã tuvixave va'e ha'e javi rupi ikuai 'rã yy oxyry'i va'e, jojukapa etea ára torre oitypaa jave py guive.

26 Ha'e jaxy voi kuaray rami ete 'rã ojope, ha'e kuaray ma sete-kue ojope ratãve 'rã, sete ára pukukue ojope vyvoia rami 'rã hexakã. Ha'e va'e ára py ma SENHOR ojokuapa 'rã ojeupegua kuery ai, omonguera ju 'rã ha'e ae oikyxĩague.

Assíria pygua kuery ombopaga aguã re ijayvuague

27 Ha'e gui SENHOR guery oendu uka reve 'rã ou mombyry gui. Ipoxya hendy reve 'rã ou, arai huũ rei va'e mbyte rupi. Ijuru py ma ipoxya anho 'rã oĩ, ha'e inhapekũ ma tata nhomombaarã rami ojekuaa.

28 Ipytuẽa ma nhomomba 'rã yy oxyry atã va'e nhandejyryvi peve oua rami avi, mba'eta

omomba 'rã yvy regua kuery yrupẽ py rami. Ha'e gui yvy regua kuery juru re omoĩ 'rã ijuru xãrã ojavy uka aguã.

²⁹ Ha'e rã peẽ kuery mbyte ma onhendu 'rã peteĩ mboraei, pyávy ngaru iky'a e'ỹ va'e oikoa py ovy'a va'e kuery onhendua rami. Pendepy'a py pevy'a 'rã pekuapy, mimby omonhe'ẽ reve SENHOR pegua vvyty katy oẽ ovy va'e rami, Israel kuery pegua itaova oĩa katy.

³⁰ Ha'e gui SENHOR oendu uka 'rã oayvu ipo'akapa va'e, oexa uka 'rã opo jojuka va'e opoxya rupi omboguejy vy tataendy nhomombaarã mbyte, oky vaipa, vvyty vaikue ha'e amandau reve.

³¹ Mba'eta SENHOR ayvu gui Assíria pygua kuery onhemondyipa 'rã okuapy, vvyra rovi'i py ombopi ramo.

³² Ha'e gui SENHOR ombopaga vy vvyra rovi py ombopi nhavõ pandeiro ha'e ixã reta va'e ombopua reve 'rã ombopi. Ha'e kuery re opu'ã vy 'rã ipo'aka.

³³ Mba'eta yma ete guive ma oguereko katu tata guaxu ha'e kuery ruvixave rapyarã. Oapy aguã ma yvate ha'e ipyve va'e oĩ, tata ha'e yxakã reve. Ha'e gui SENHOR oipejua py omoendy 'rã enxofre rami.

31

“Egito pygua kuery avakue rive ikuai, Nhanderujete e'ỹ”, he'iaque

¹ Nda'evei ete 'rã Egito yvy katy ojereraa jepe uka vy oje'oi va'e pe, neĩ kavaju re rive ojerovia va'e kuery pe. Ha'e kuery ma karóxa re ojerovia 'rã heta ramo, kavaju árygua re ojerovia imbaraete

rã. Ha'e rã Israel kuery Ruete Iky'a e'ỹ va'e re ma na'ima'endu'ai, SENHOR pe ndojapukai.

² Ha'e ma hi'arandu va'e ha'e nhomombaarã mboua, ijayvuague gui ojepe'a e'ỹ va'e. Ha'e ma opu'ã 'rã joapo vai va'e ha'e teko vai apoa rupi nhomoirũ va'e kuery re.

³ Mba'eta Egito pygua kuery ma avakue rive ikuai, Nhanderuate e'ỹ. Hymba kavaju kuery voi ho'o va'e, nhe'ẽ e'ỹ. Ha'e gui Nhanderuate okuave'ẽ ramo yvy re ho'apa 'rã nhopytyvõa ha'e onhepytyvõ uka va'e ha'e javi. Ha'e rami vy mokoive okanhymba vyvoi 'rã.

⁴ Mba'eta po rami SENHOR ijayvu xevy: “Guary gua'y kuery reve guembia re okororõ oiny rã hovai vexa'i re opena va'e heta ete ou teĩ nonhemondyi 'rã ha'e kuery ijayvua gui, nonhai 'rã guive heta ikuai teĩ, ha'e rami ae avi SENHOR ixondaro reta va'e ou 'rã Sião ojeuegua yvyty áry joe opu'ã aguã.

⁵ Guyra'i yvate rupi oveve-vevea rami avi SENHOR ixondaro reta va'e voi oarõ 'rã Jerusalém. Onhangareko vy ogueraa jepe 'rã, omboaxy vy oepy 'rã.

⁶ “Ha'e nunga rupi Israel kuery, pejeko rerova ju opa marã rei pendekuai vy penderexarai va'ekue re.

⁷ Ha'e va'e ára ma peteĩ-teĩ pemombo 'rã mba'emo ra'angaa pereko va'ekue prata ha'e ouro guigua, pejevavy aguã pendepo py ae pejapo va'ekue.

⁸ Ha'e gui Assíria pygua kuery oiko vai 'rã avakue kyxé gui e'ỹ. Avakue kyxé py e'ỹ 'rã omombaa. Onhamba 'rã kyxé gui ramo ha'e kuery va'e regua kunumigue omomba'eapo nhea'ãa 'rã

imbokuapy.

⁹ Okyje vy rive ha'e kuery oeja 'rã itaova on-hemiaty. Huvixa kuery voi onhemondyipa rei vy onhamba 'rã oje'oivy bandeira omopu'ãã rã oexa vy", he'i SENHOR Sião py hatapy va'e, Jerusalém py hata rupa va'e.

32

Huvixave teko porã rupi opena va'erã re ijayvuague

¹ Ha'e gui oĩ 'rã peteĩ huvixave teko porã rupi opena va'e, anhetẽ rupi 'rã oguereko yvatekueve.

² Ha'e ramo ha'e kuery peteĩ-teĩ oĩ 'rã yvytu ha'e yvytu vaikue gui onhemia aguã, yvy piru reia rupi yy oxyry va'e rami, ha'e itaova tuvixa va'e 'ã yvy piru reia py oĩ va'e rami.

³ Ha'e jave py ma oma'ẽ oiny va'e ndoexa e'ỹvei ma 'rã, ojapyxaka oiny va'e voi oendu potapa 'rã.

⁴ Inhakã porã e'ỹ va'ekue ma opy'a py oikuaa nho 'rã, ijayvu e'ỹ va'ekue apekũ ma ijayvu kuaa vy ha'eve rei ju 'rã.

⁵ Ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e pe ma "Hi'arandu va'e" nda'eavei ma 'rã, jokorepa rei va'e pe "Iporayvu'i va'e" nda'eavei ma 'rã.

⁶ Mba'eta hi'arandu e'ỹ va'e ma o'arandu e'ỹa rupi ae 'rã ijayvu, ha'e mba'emo vai re anho 'rã ipy'a opa marã rei ikuai aguã, SENHOR rovai eteve voi onhemboapu aguã, okaruxe'i va'e pe ojou uka e'ỹ aguã ho'u va'erã, ha'e gui oy'uxe rei va'e pe ojou uka e'ỹ aguã oy'u aguã.

⁷ Jokorepa rei va'e guembiporu oguereko va'e ma nda'eavei va'e meme. Mba'eta nhombotavypaa rupi anho 'rã onhembopy'a, ojexavai va'e ojavyky

aguã apu rupi ijayvu vy, iporiaukue'i ha'evea rami ae ikuai teĩ.

⁸ Ha'e rã heko porã va'e ma teko porã rupi oiko aguã re anho 'rã onhembopy'a, teko porã re ae 'rã guive oĩ atã.

Jerusalém pygua kunhague pe ijayvuague

⁹ Kunhague mba'eve re peikuaa pota e'ỹ va'e, pepu'ã ke ha'e pendu xeayvu. Tajy kuery pevy'a rive va'e, pejapyxaka porã ke xeayvua re.

¹⁰ Kunhague mba'eve re peikuaa pota e'ỹ va'e, peteĩ ma'etỹa py ovaẽ 'rã peryryipa aguã, mba'eta uva opa 'rã, ndai'avei 'rã.

¹¹ Peryryipa ke, kunhague mba'eve re peikuaa pota e'ỹ va'e, tajy kuery pevy'a rive va'e. Pemboi ke penhemondea pendepire rei aguã, ha'e gui voxa guigua py ju penhemonde.

¹² Pendepexo re peipete-pete mba'ety oiko porã va'ekue ha'e uva hi'a porã va'ekue re pendepy'a vai vy.

¹³ Mba'eta xeretarã kuery yvy re oiko 'rã juu ha'e juu rakuaendy rive, oo ovy'a okuapy va'e ikuaigague ha'e javi rupi, tetã ovy'apa okuapyaty rupi guive.

¹⁴ Huvixave ro voi oejaa 'rã, mba'eta tetã heta va'e kuery ikuaiague opyta rive 'rã. Torre ha'e oikuaa potaaty ma itakua rami rive 'rã opyta raka'e rã peve, mburika ka'aguy rupigua opytu'u aguã ha'e vexa'i okaru atyrã rive.

¹⁵ Ha'e rami 'rã oiko pe yvate gui Nhe'ẽ ombou peve nhandere. Ha'e ramo tekoa e'ỹague ojeapo 'rã yvyra'a tyrã, ha'e gui yvyra'a ty ikuai va'e ma ka'aguy regua rami 'rã oiko porã.

¹⁶ Ha'e vy tekoa e'ŷaty rupi anhetẽ rupi joguereko va'e ju 'rã ikuai, ha'e yvyra'a ty rupi ma heko porã va'e ikuai 'rã.

¹⁷ Ha'e rami vy teko porã rupi ikuai vy ikuai porã 'rã okuapy. Teko porã gui ma ojeroviaa ha'e oĩ atãa 'rã oiko raka'e rã peve.

¹⁸ Ha'e rami vy xeretarã kuery rekoa py oĩ 'rã mby'a porã anho. Hekoa oĩ atã 'rã, mba'eve ndoikoia ha'e mba'eve rei jipoia meme.

¹⁹ Xapy'a rei amandau vaikue gui ka'aguy ho'apa ha'e tetã ha'e javi rupi ombovaipa teĩ,

²⁰ peẽ ma pevy'a ete reve 'rã mba'emo ra'yĩ pemoaĩ yy ikuai va'e yvýry, ha'e penerymba vaka, mburika pepoi okaruxea rupi rei okaru aguã.

33

Jerusalém pygua kuery ojexavaiague gui ogueraa jepea aguã re ijayvuague

¹ Nda'evei ete 'rã peẽ kuery penhomomba va'ety ri napenemombaa teri va'e, ha'e anhetẽ rupi e'ŷ pejoguereko va'eri anhetẽ rupi e'ŷ napendererekoai teri va'e pe. Mba'eta penhomomba ma rire peẽ ju 'rã penemombaa, ha'e anhetẽ rupi e'ŷ pejoguereko rire peẽ ju 'rã anhetẽ rupi e'ŷ pendererekoa.*

² SENHOR, endu ke oremboaxya. Ndee ae roarõ rokuapy va'e. Ko'ẽ nhavõ ke eiko oremombaraetearã, rojexavaia ára py orereraa jepearã eiko.

---

* **33:1** Apy ma ijayvu Israel kuery rovaigua kuery re.

³ Mba'eta ndeguigua hevovo va'e yvy regua kuery oendu vy onhamba 'rã. Joe repu'ã ramo yvy regua kuery oaĩmba 'rã.

⁴ Ha'e kuery mba'e rei-rei oipe'apaa 'rã tuku ono'õ va'e rami. Tuku opo-opoa rami avi avakue opo 'rã ha'e nunga áry.

⁵ Ha'e rã SENHOR ma yvate ete 'rã, yvate etea py ae oĩ va'e. Sião py omonyẽ 'rã anhetê rupi joguerekoa ha'e teko porã.

⁶ Ha'e ramo Sião pygua kuery, peikovea ja oĩ 'rã peĩ atã aguã. Opa rupi oiko 'rã oo jepe va'e, hi'arandu ha'e oikuaa va'e. SENHOR renonde pejererokyjea rupi peiko ramo ha'e nunga ha'e javi 'rã oĩ pen-devy guarã.

⁷ Ha'e rã nhande kuery va'e regua ipy'a guaxukueve ma ojae'o 'rã okuapy oka rupi. Peteĩ rami ikuai aguã re ojerure oje'oivy va'ekue ojae'o 'rã ipy'a vaia rupi.

⁸ Tape ikuai va'e opyta rivepa, ha'e rupi oguata va'ekue opytu'upa rã. Mba'eta ombovaipaa ma peteĩ rami ikuai aguã re ijayvuague. Tetã ikuai va'e voi oejapaa ma, ha'e jipovei ma nhomboete va'e.

⁹ Yvy voi ipoaẽ vy opa ma ovy. Líbano rupi oxĩmba vy ipirupa. Sarom ma tekoa e'ỹa rami opyta. Basã ha'e Carmelo gui oipe'apaa ma mba'emo rogue.

¹⁰ SENHOR aipoe'i: “Aỹ ma xee apu'ã 'rã. Xee ae apu'ã 'rã, xemboyvatea 'rã guive.

¹¹ Mba'emo pirukue pereko va'ekue gui mba'emo 'ygue rive pejou. Ha'e gui pendepoxya rupi pen-dekuaiague ma tata rami 'rã penemomba.

¹² Ha'e ramo heta va'e kuery oapypaa 'rã tata rugue rami opyta peve, juu'y ojaya pyre tata py

okaipa vyvoia rami.

¹³ Peẽ mombyry pendekuai va'e, pendu ke ajapo va'ekue omombe'ua rã. Ha'e peẽ ha'e'i py pendekuai va'e ma peikuaa pota xepo'akaa re”, he'i.

¹⁴ Ha'e gui Sião pygua kuery ojevavypa va'e ma okyjepa 'rã, heko vai va'e oryryipa 'rã okuapy. Ha'e rami vy ha'e kuery oporandu 'rã: “Nhande kuery regua mava'e nda'u ogueropo'aka 'rã tata nhomombaarã ha'e tataendy ogue e'ỹ va'e mbyte py?” he'i 'rã.

¹⁵ Teko porã rupi ikuai va'e anho 'rã ha'eve, ha'e anhetẽ rupi ijayvu va'e, nhomoingo axya rupi ojoupa va'e'ỹ. Mba'eta ha'e kuery ma opo py “Any” he'i reve ndojopyi 'rã teko vai repyrã. Oapyxa omboty 'rã oendu e'ỹ aguã jojuka aguã re ijayvua rã, ha'e guexa omboty 'rã teko vai oexa e'ỹ aguã.

¹⁶ Ha'e kuery anho 'rã ikuai yvatevea py. Itaova yvatevea oĩ 'rã onhemi atyrã. Ho'u va'erã ome'ẽa kuerei 'rã, oy'u aguã guive ojou ukaa 'rã.

¹⁷ Ha'e gui penderexa py ae pexa 'rã huvixave guexakãa rupi opena rã yvy mombyry peve oo va'e re.

¹⁸ Pendepy'a py mba'emo vai ete oiko va'ekue re penema'endu'a vy “Mamo tu opyta tery mboparaa, mamo tu opyta imposto-rã opejaa kuery? Ha'e mamo tu opyta torre ikuai va'e papaaty?” peje 'rã.†

¹⁹ Mba'eta ha'e kuery ojejou porã rei va'ekue teĩ ndapexavei ma 'rã, neĩ amboae rami ijayvu va'e

---

† **33:18** Hovaigua kuery imbojexavaiare ha'e tetã re opena va'ekue re ima'endu'a, ndoikovei ma rire.

napendu kuaai rei va'ekue, amboae ayvu jaikuaa e'ỹ va'e py ijayvu va'ekue.

²⁰ Pema'ẽ ke Sião tetã re. Ha'e py ma nhemboatyiky'a e'ỹ va'e jajapoaty. Ha'e vy penderexa py pexa 'rã Jerusalém ha'evopa reia, oguy oguerova pyrã ve'ỹ rami avi oĩ atã, yvyra rakua omo'ã mbyre ndoekyaveia, ha'e ixã ikuai va'e nomondoa riveia rami.

²¹ Ha'e py ma SENHOR jaexa rã yvate ete 'rã. Ojapo 'rã yakã ipyve va'e oxyry aguã rami. Ha'e rami teĩ peteĩve kanoã oipykui va'e ma voi novaẽi 'rã ha'e rupi, neĩ kanoã tuvixa va'e voi ha'e rupi ndoui 'rã.

²² Mba'eta SENHOR ae 'rã oĩ nhandere oikuaa pota va'e, nhanderekorã rejaa ha'e nhandervixave. Ha'e ae 'rã nhandereraa jepe.

²³ Ha'e rã aỹ ma ixã ikuai va'e ma ipyupa, hi'y nai'aĩ atãvei, ha'e ajukue oipyo aguã voi nda'evevei. Ha'e ramo ha'e kuery mba'emo oguerekopa va'ekue omboja'opaa 'rã. Ha'e nungakue uguata e'ỹ va'e kuery voi oipe'a 'rã heravy.

²⁴ Ha'e gui raka'eve rã Jerusalém py hekoa va'e kuery neĩ peteĩve “Xemba'eaxy” nde'i 'rã, ha'e kuery ojevavyague omboguepaa 'rã guive.

34

Yvy regua kuery pe Nhanderueite ipoxya re ijayvuague

¹ Yvy regua kuery, penhemboja ke pendu aguã. Heta va'e kuery, pejapyxaka pekuapy. Pendu ke yvy ha'e opa mba'e hexe oĩ va'e, hexe ikuai va'e ha'e javi.

² Mba'eta yvy regua ha'e javi pe SENHOR ipoxy, opoxya oexa uka ha'e kuery regua xondaro kuery

ha'e javi pe. Ha'e rami vy imombaarã ha'e ijuka-paarã pe omboaxapa.

³ Ha'e kuery va'e regua ojukaa ma rire omombopaa 'rã mombyry. Hetekue heakuã vaikue 'rã, ha'e huguy ma ojao'ipa 'rã yvyty ikuai va'e.

⁴ Ha'e gui yva re ikuai va'e okanhymba 'rã, ha'e yva oĩ va'e onhemama 'rã ovy mba'emo pirekue rami. Yva regua ha'e javi ho'apa 'rã, uva ha'e figo'y rogue ho'apaa rami avi.*

⁵ Mba'eta xekyxe oka'u va'e rami oguejy 'rã yva gui. Edom yvy re 'rã oguejy nhombopaga aguã, ha'e kuery opa aguã rami amboaxa rire.

⁶ SENHOR kyxe re ma tuguy anho oĩ, vexa'i ha'e kavara ava ruguy, vexa'i pyky raxĩ kyra anho oĩ. Mba'eta SENHOR oa'anga Bozra tetã py jojuka aguã, ojukapa ete 'rã Edom yvy re.

⁷ Toro ka'aguy regua voi oity 'rã ha'e kuery reve, vaka ra'y ho'a avi 'rã toro reve. Ha'e ramo ijyvy tynyẽ 'rã huguy, ha'e yvy ku'i 'rãgue py yvy porã opyta 'rã ikyrakue gui.

⁸ Mba'eta ha'e va'e ára ma SENHOR nhombopaga aguã ára, ha'e va'e ma'etỹ ma Sião pygua kuery oepy aguã oa'anga.

⁹ Ha'e ramo yakã'i Edom yvy re ikuai va'e ojeapo 'rã piche rami, yvy ku'i ma enxofre rami 'rã opyta. Ha'e va'e yvy ma opyta 'rã piche hendy va'e rami.*

¹⁰ Ha'e va'e ndoguei 'rã ara py neĩ pyávy. Hataxĩ opu'ã 'rã raka'e rã peve. Ha'e ramo ijyvy opyta rivepa 'rã ta'y kuery ra'y kuery ikuai jevy-jevuy

---

* **34:4** Mateus 24.29, Marcos 13.24-25   * **34:9** Piche ha'e enxofre ma hendy vuku va'e meme, mba'emo moendya guive.

peve. Ha'e vy raka'e rã peve ha'e va'e rupi ndoax-aavei 'rã.

¹¹ Ha'e rami 'rãgue py pelicano ha'e kuĩ'i rive ha'e py ikuai 'rã. Ju'í ha'e xapirẽ ikuai 'rã ha'e py. Ha'e va'e áry rupi omoatãa 'rã ixã nhomombaarã, ha'e prumo nhomokanhymbaarã.

¹² Ha'e rami vy ndoikovei ma 'rã yvatekueve nguvixaverã omoĩ va'erã, huvixa kuery voi nda'ikuaivei 'rã.

¹³ Ha'e gui huvixave rogue py voi juu rive 'rã henhoĩ, pyno guive. Oo ikorapa va'e py ha'e kuery onhemiaty va'ekue voi jaipa 'rã. Ha'e py ma jaguatuvy nhe'ẽ rive 'rã ikuai, ha'e guyra nhandu onhemboaity 'rã.

¹⁴ Vixo vaikue tekoa e'ÿa regua anho 'rã ikuai aguara para reve, ha'e sátiro kuery rive 'rã onhe'ẽ okuapy joupe-upe. Ha'e py ma pyavygua voi ojou 'rã opytu'u aguã.

¹⁵ Urukure'a onhemboaity 'rã ha'e py. Ombo'a ha'e omboaku 'rã guive, kuaray'ã py oguereko 'rã gua'y kuery. Xapirẽ voi ha'e py ae avi 'rã ijaty, peteĩ-teĩ oirũ reve.

¹⁶ Peikuaa pota ke SENHOR guigua kuaxia re, ha'e peroayvu. Mba'eta ha'e va'e regua temimoingo neĩ peteĩve ndoiko e'ÿi 'rã, peteĩve irũ ndoatai 'rã, ha'e rami ae SENHOR ijayvu rire. Inhe'ẽ ae omboatypa 'rã.

¹⁷ Mba'eta oexa ma ixortea ha'e kuery ikuai aguã oa'anga vy, opo py ijyvyrã omboja'o ixã py. Ha'e py ae ha'e kuery ikuai 'rã raka'e rã peve, ta'y kuery jevy-jevy peve ikuai 'rã ha'e py.

Sião pygua kuery ovy'a okuapy aguã re ijayvuague

¹ Tekoa e'ÿa rupi ovy'aa 'rã, yvy ha'e javi rupi guive. Yvy joja reia voi ovy'a vy ipoty 'rã yvotyty rami.

² Ipoty reta rã oporaeia 'rã oguerovy'a ete vy. Ha'e py ma omoporãa 'rã Líbano rami. Carmelo ha'e Sarom rami ete 'rã iporã. Ha'e gui ha'e pygua kuery oexa 'rã SENHOR rexakãa, Nhanderueete po'akaa.

³ Penhemombaraete ju ke napendepo mbaraeteveia gui, ha'e penerenapy'ã ryryipaa gui.

⁴ Aipopeje ipy'a kangy va'e pe: “Penembaraete ke, pekyje eme. Upe ma Nhanderueete ou. Nhanderepya ou ma oiny, Nhanderueete nhombopagaa va'e. Ha'e ou vy nhandereraa jepe 'rã”, peje.

⁵ Ha'e rami rã ára revegua e'ÿ rexa ojepe'a 'rã, ojepe'a avi 'rã ijapyxa e'ÿ va'e apyxa.

⁶ Oguata e'ÿ va'ekue opo 'rã guaxu rami, ha'e ijayvu e'ÿ va'ekue ma oporaei 'rã. Mba'eta tekoa e'ÿa rupi oxyry xapy'a 'rã yy, yakã'i oxyry 'rã yvy joja reia rupi.

⁷ Ha'e ramo ita ku'i xiĩ reia va'ekue ojeapo 'rã yuparã, yvy yy jipoi reiague voi yvupa 'rã. Ymave rupi jagua-tuvy nhe'ẽ oikoague rupi henhoĩmba 'rã yvyra, takua ha'e jai rogue.

⁸ Ha'e va'e rupi ma oĩ 'rã peteĩ tape porã. Ha'e va'e tape pe ma “Tape iky'a e'ÿ va'e” 'ea 'rã. Ha'e va'e rupi ma ndojeky'a'o ukai va'e kuery ndoguatai 'rã, ixupegua kuery anho. Ha'e va'e rupi uguata va'e ma ndojavyi 'rã, ndoiko kuaai teĩ.

⁹ Ha'e rupi ndoikoi 'rã guary, peteĩve mymba inharõ va'e ndoexaai 'rã ha'e rupi. Mba'eta ha'e rupi oguata va'e ma ogueraa jepe pyre anho.

¹⁰ Ha'e rami vy SENHOR ogueraa jepe va'ekue ojevypa 'rã, Sião py oupa 'rã ovy'aa rupi oporaei reve. Ha'e kuery re oĩ 'rã vy'a opa e'ỹ va'e, inhakã re coroa oĩa rami. Ha'e kuery oupity va'erã va'e ma mby'a porã ha'e vy'a anho. Ha'e rã mboriau ha'e mby'a vai ma okanhymba 'rã.

36

2 Reis 18.13-18; 2 Crônicas 32.1-8

¹ Ha'e gui catorze ma'etỹ re ma huvixave Ezequias oĩ jave py Assíria pygua huvixa Senaque-ribe ou Judá yvy re tetã ikorapa va'e ha'e javi re opu'ã aguã. Ha'e vy oipe'apa ha'e kuery oguereko va'ekue ha'e javi.

² Ha'e gui huvixa Ezequias-a katy Assíria pygua huvixave omondouka guembiguai Rabsaqué. Laquis tetã gui omondouka Jerusalém katy xondaro kuery heta ikuai va'e reve. Ha'e vy ha'e kuery ijatypa okuapy yy omboty pyre yvy'ã re oĩ va'e gui yy rape ou va'e rovai katy, tape ao joiaty kuery yvy via yvýry.

³ Ha'e ramo Rabsaqué reve nhovaexĩ vy oje'oi Hilquias ra'y Eliaquim huvixa ro re opena va'ety, kuaxia mboparaa Sebna ha'e Asafe ra'y mba'emo oiko va'ekue mboparaaty Joá.

2 Reis 18.19-37; 2 Crônicas 32.9-19

⁴ Ha'e ramo ha'e kuery pe Rabsaqué aipoe'i:

— Aipopeje ke Ezequias pe: “Po rami Assíria pygua huvixa yvateve va'e ijayvu: ‘Mba'e nunga re tu rejerovia?’

⁵ Ndevy pe ae xee xeayvu: Ndee ore kuery re repu'ã aguã re renhembopy'aa ma ayvu rive'i. Marã ramigua kuery re tu rejerovia reikovy, xerovai repu'ã aguã?

⁶ Egito pygua kuery re ri rejerovia, ha'e rami teĩ ha'e kuery ma popoka takua ovopa va'e ramigua rive, mba'eta ha'e va'e re amongue ojeko rã ipo py oixu'upa 'rã. Ha'e ramigua ae 'rã oiko Egito pygua huvixa Faraó ha'e hexe ojerovia va'e kuery ha'e javi re.

⁷ Ha'e rã xapy'a rei xevy aipo're 'rã: “Ore ma SENHOR Oreruete re ae rojerovia va'e”, 're teĩ ha'e va'e peguare e'ỹ teve ombojeroviaaty yvyty rupi ikuai va'e ha'e altar Ezequias oitypa va'ekue? Mba'eta ha'e ma Judá ha'e Jerusalém pygua kuery pe aipoe'i va'ekue: “Kova'e altar Jerusalém py oĩ va'e katy anho 'rã pembojerovia pekuapy”, he'i va'ekue pendevy.’

⁸ Ha'e nunga rupi ejerure na xeruvixa Assíria pygua pe, ha'e gui xee ma ndevy ame'ẽ 'rã dois mil kavaju, xapy'a rei avakue hi'áry guarã rejou ri ramo.

⁹ Ha'e gui mba'e re tu rejerovia Egito pygua karóxa ha'e kavaju árygua kuery re? Mba'eta xeruvixa rembiguai yvyĩgueve re teĩ napendepo'aka kuaai ri.

¹⁰ Ha'e gui xapy'a rei xee nda'u SENHOR reve'ỹ ri aju peneretã amomba aguã? Any, mba'eta SENHOR ae xevy aipoe'i: “Tereo ke, epu'ã ha'e kuery yvy re, ha'e emomba’, he'i xevy.”

¹¹ Ha'e ramo Rabsaqué pe Hilquias ra'y Eli-aquim, Sebna ha'e Joá ombovai vy aipoe'i okuapy:
— Rojerure ndevy: Ndeayvu ke aramaico ayvu

py anho ore nerembiguai kuery pe, mba'eta ore roendu kuaa rã. Ndeayvuve eme judeu kuery ayvu py, heta va'e kuery tetã kora áry rupi ikuai va'e oendu kuaa e'ỹ aguã — he'i.

¹² Ha'e rami teĩ Rabsaqué ombovai:

— Ha'e gui pẽvy ha'e penderuvixa remien-durã anho teve xeruvixa xembou xeayvu aguã? Avakue tetã kora áry rupi ikuai va'e pe guive e'ỹ teve xeayvu, mba'eta peẽ kuery rami avi ha'e kuery voi ikuai guepoxi ho'u, otyrai ae oy'u okuapy aguã rami — he'i.*

¹³ Ha'e rami vy Rabsaqué opuã vy ijayvu atã ho'amy judeu kuery ayvu py. Ha'e vy aipoe'i:

— Pejapyxaka ke Assíria pygua huvixa yvateve va'e ayvu re.

¹⁴ Po rami xeruvixa ijayvu: “Penhembotavy uka eme Ezequias pe, mba'eta ha'e ma napendereraa jepei 'rã.

¹⁵ Neĩ Ezequias tapendeapo eme SENHOR re pejerovia aguã rami, mba'eta aipoe'i: ‘SENHOR nhandereraa jepe 'rã, ha'e vy kova'e tetã nomboaxai 'rã Assíria pygua huvixa po py', he'i 'rã.

¹⁶ Pejapyxaka eme Ezequias ayvu re. Mba'eta po rami Assíria pygua huvixa ijayvu: ‘Pejapo ke xereve peteĩ rami nhandekuai aguã, ha'e vy peju xea katy. Ha'e rami vy peteĩ-teĩ pekaru 'rã penemba'e vinho ha'e figo'a re, ha'e penemba'e ygua gui ae 'rã pey'u pekuapy,

¹⁷ xee pendea py aju peve. Ha'e gui xee rogueraa 'rã peteĩ yvy pendeyvy rami ae itui va'e katy.

---

* **36:12** Ha'e rami ijayvu, mba'eta tetã ojokopa ramo ha'e pygua kuery ndojoui 'rã ho'u va'erã neĩ yy oy'u aguã.

Ha'e va'e yvy ma mba'emo aju ha'e uva rykue oña, mbojape ha'e uva oata e'ỹa.

¹⁸ Penhembotavy uka eme Ezequias pe “ SENHOR nhandereraa jepe 'rã”, he'i ramo. Mba'eta yvy regua kuery ruete ra'angaa ikuai va'e nda'u ogueraa jepe ri yvy Assíria pygua huvixa po gui?

¹⁹ Mba'eta mamó tu ikuai Hamate ha'e Arpade pygua kuery ruete? Mamó tu ikuai Sefarvaim pygua kuery ruete ra'angaa? Ha'e kuery nda'u xepo gui ogueraa jepe raka'e Samaria tetã?†

²⁰ Ha'e va'e yvy re ikuai va'e ruete ra'angaa regua mava'e tu ogueraa jepe oyvy xepo gui? Mba'exa 'rã tu ha'vy SENHOR ogueraa jepe Jerusalém xepo gui? he'i.”

²¹ Ha'e ramo heta va'e kuery okyrirĩmba okuapy, peteĩve ma voi nombovai, huvixa “Pembovai eme” he'i rire.

²² Ha'e ramo Hilquias ra'y mba'emo re opena va'ety Eliaquim, kuaxia re opena va'ety Sebna ha'e Asafe ra'y mba'emo oiko va'ekue ombopara va'ety Joá jogueraa ju Ezequias oña py. Oao omondoropa va'ekue reve ovaẽ vy ixupe omombe'u okuapy Rabsaqué ijayvuague ha'e javi.

37

2 Reis 19.1-7

¹ Ha'e nunga huvixa Ezequias oendu vy omondoro oao, ha'e ajukue voxa guigua py rive onheovãmba vy oíke SENHOR pegua oo py.

² Ha'e rami vy Amoz ra'y profeta Isaías oña katy omondouka ngoo re opena va'ety Eliaquim,

---

† 36:19 Hamate, Arpade, Sefarvaim ha'e Samaria.

kuaxia re opena va'ety Sebna ha'e sacerdote yvatekueve va'e. Ha'e ramo ha'e kuery ajukue voxa guigua py onheovã va'ekue reve jogueraa

³ Isaías pe aipoe'i aguã:

— Po rami Ezequias aipoe'i: “Kova'e ára ma jajexavai aguã ha'e nhanembopagaa rã nhaxĩmba aguã ára, kunha oikuavã'i ta teĩ oguereko ete aguã na'imbaraetevei va'e rami nhandekuai.

⁴ Mba'eta Assíria pygua huvixa remimbou Rabsaqué ijayvu va'ekue Nhanderuate oikove va'e rovai. Ijayvua SENHOR Nderuate oendu vy ijayvu ete 'rãgue ixupe. Ha'e nunga rupi ejapukai ke ixupe jakuave'i teri va'e re”, he'i aguã.

⁵ Ha'e ramo Isaías oĩa py huvixa Ezequias rembiguai kuery ovaẽ ramo

⁶ Isaías aipoe'i ha'e kuery pe:

— Aipopeje ke penderuvixa pe: “Po rami SENHOR ijayvu: Ekyje eme ayvu rendu va'ekue káuxa. Ha'e va'e ayvu rupi ma Assíria pygua huvixa rembiguai kuery xerovai ae ijayvu okuapy.

⁷ Ha'e rami teĩ hexe ambou 'rã peteĩ nhe'ẽ imongy-jearã. Ha'e ramo ixupe mba'emo omombe'ua rã oendu vy ojepe'a ju 'rã ovy ovy katy ae. Ha'e gui ma ha'e py ajapo 'rã kyxe py ojukaa aguã rami”, he'i.

2 Reis 19.8-13

⁸ Ha'e gui ma Rabsaqué oo ju vy oikuaa Assíria pygua huvixa kuery Libna tetã re opu'ã okuapy, mba'eta oendu ma voi huvixa Laquis tetã re opu'ãa gui ojepe'a ma ovyague.

⁹ Assíria pygua huvixa oendu avi “Etiópia pygua huvixa Tiraca ma je ou oiny nderovai opu'ã vy”,

'ea ramo. Ha'e rami oendu vyve peteĩgue ju omondouka guembiguai kuery Ezequias oĩa katy. Ha'e vy aipoe'i uka ha'e kuery pe:

¹⁰ — Po rami pendeayvu 'rã Judá pygua huvixa Ezequias pe: “Enhembotavy uka eme nderuete re rejeroviaa py. Mba'eta aipo're: ‘Jerusalém tetã ma nomboaxai 'rã Assíria pygua huvixa po py’, 're.

¹¹ Ndee nerendui teve Assíria pygua huvixa kuery yvy jave re ojapo va'ekue? Mba'eta omomba ete. Ha'e nunga rupi ndee rexa'ã ri ty'y reo jepe aguã?

¹² Mba'eta yvy regua ruete ra'angaa ikuai va'e nda'u ogueraa jepe ri raka'e xeramoĩ kuery omomba aguã gui? Ha'e va'e kuery ma Gozã, Harã ha'e Rezefe pygua, ha'e Éden ramymino kuery Telassar py ikuai va'ekue.

¹³ Ha'e mamotu oiko aỹ Hamate pygua huvixa, ha'e Arpade, Sefarvaim tetã, Hena ha'e Iva pygua huvixa kuery?” — he'i uka.

2 Reis 19.14-19

¹⁴ Ha'e gui ma tembiguai kuery po gui kuaxia para Ezequias ojopy vy ogueroayvu. Ha'e rami vy SENHOR pegua oo py oike vy oexa uka imoiny henonde.

¹⁵ Ha'e rami vy SENHOR renonde ojaipukai vy aipoe'i:

¹⁶ — SENHOR Israel kuery ruete, anjo kuery pepo áry rupi reguapy reiny va'e repenaa py, ndee anho'i reiko yvy jave regua kuery ruete. Ndee ma yva ha'e yvy apoare.

¹⁷ SENHOR, ejapyxaka rendu pota aguã. Eipe'a ke nderexa, rexa pota aguã. Ha'e vy endu pota Senaqueribe ijayvuague ha'e javi re, mba'eta ndee Oreruete reikove va'e, nderovai ae ijayvu.

¹⁸ Ha'e gui SENHOR, anhetẽ ete ae Assíria pygua huvixa kuery omomba raka'e yvy regua ikuai va'e, ha'e kuery yvy guive.

¹⁹ Ha'e gui oapypa guive ha'e kuery ruete ra'angaa oguereko va'ekue. Ha'e rami avi ha'e nunga ma tuuete e'ỹ ae, avakue rembiapo, yvyra ha'e ita guigua rive. Ha'e nunga rupi ae omomba.

²⁰ Ha'e ramo SENHOR Oreruete, orereraa jepe ke ipo gui, yvy regua ha'e javi oikuaa aguã ndee anho SENHOR reikoa — he'i.

2 Reis 19.20-34

²¹ Ha'e gui Amoz ra'y Isaías oayvu ogueraa uka Ezequias pe:

— Po rami SENHOR Israel kuery ruete ijayvu: Assíria pygua huvixa Senaqueribe káuxa xevy rejerure ramo

²² po rami xee SENHOR xeayvu hexe. Ndere ma kunhataĩgue'i Sião pygua rajy kuery opuka rei okuapy. Nderakykue Jerusalém pygua rajy kuery oguero-va-ova oakã.

²³ Mba'eta mava'e re tu ndeayvu vai? Mava'e tu rejojai? Mava'e rovai rupi tu ndeayvu ha'e nderexa py rema'ẽ vaikue rei? Xee Israel kuery ruete xeky'a e'ỹ va'e rovai ae.

²⁴ Mba'eta nerembiguai kuery rembo'e SENHOR rovai ijayvu aguã re. Ha'e vy aipo're: “Xekaróxa reta va'e vy ajeupi 'rã yvyty áry peve, Líbano yvy re mombyryvea rupi teĩ. Xee aitypa 'rã ha'e py yary yvatekueve ha'e cipreste iporãgueve ikuai va'e, avaẽ 'rã mombyryvea py apyta aguã, ka'aguy inhanavea py peve.

²⁵ Ha'e gui yvy ajo'o vy ay'u amboae regua kuery pegua yy gui, ha'e Egito yvy re apyrõ vy rive

amombirupa yakã ikuai va'e", 're va'ekue.

26 — Ha'e rami teĩ nerendui teve yma rupi ma voi xee ae amoĩ ha'e va'e nunga oiko aguã, ymave guive anhembopy'a ae ma ha'e rami aguã re? Ha'e rami vy aỹ ma amoingo ete ma ha'e nungakue. Xee ae aipotaa rami vy ndee rembovaipa karamboae tetã ikorapa va'ekue.

27 Ha'e nunga rupi ae ha'e pygua kuery ikangypa, okyjepa ha'e oxĩmba rei raka'e. Ha'e rami vy okanhymba vyvoi nhuũ rami rive, e'ỹ vy jai rogue pyau, nhuũ oo ao'ia áry henhoĩ rive va'e rami, e'ỹ vy mba'emo onhotỹ mbyre ijaju e'ỹ re okaipa va'e rami rive.

28 Ha'e rã xee ma aikuaa porã reguapy reiny rã, repu'ã reovy ha'e reike ju rejuvy nhavõ, ha'e gui xerovai repu'ã reia guive.

29 Ha'e ramo xerovai repu'ã reia ha'e renhemboyvate reia aendupa ma vy aỹ ma nexĩ re amoĩ 'rã ty'aĩ ndereruarã, ndejuru re amoĩ avi 'rã juru xã, ha'e rami vy ajapo 'rã rejuague rupi ae ju rejevy aguã rami.

30 — Ha'e gui ndee Ezequias reikuaa aguã ma pova'e 'rã oiko: Aỹ kova'e ma'etỹ ma peẽ kuery pekaru 'rã mba'emo ha'e ae gui henhoĩ va'ekue re, ha'e gui amboae ma'etỹ ma ha'e va'ekue gui ikuai va'ekue re ju 'rã pekaru. Ha'e rã mboapy ma'etỹa py ma penhotỹ ju 'rã mba'emo, ha'e gui pemono'õ 'rã. Penhotỹ 'rã uva, hi'a pe'u aguã.

31 Ha'e gui Judá regua rembyre oo jepe va'ekue ma hapo ju 'rã yvy katy, ha'e vy hi'árykue ma hi'a ju 'rã.

32 Mba'eta Jerusalém tetã py ikuai 'rã okuave va'e, Sião yvyty re ikuai 'rã oo jepe va'ekue. SENHOR

ixondaro reta va'e ae 'rã ojapo, nhandarayvu etea rupi.

³³ — Mba'eta po rami SENHOR ijayvu Assíria pygua huvixa rekorã re: “Ha'e ma kova'e tetã py ndoikei 'rãe, neĩ peteĩve hu'y nomomboi 'rã tetã katy, hu'y jokoa reve nonhembojai 'rã ouvy, neĩ vvy nombo'yvatei 'rã guive tetã kora áry rupi ojeupi aguã.

³⁴ Ha'e rami 'rãgue py tape ouague rupi ae ju 'rã ojevy. Kova'e tetã py ndoikei 'rãe”, he'i SENHOR.

³⁵ “Mba'eta xee ae ajoko 'rã tetã araa jepe vy, xejee ha'e xerembigui Davi re ama'ẽ vy”, he'i.

2 Reis 19.35-37, 2 Crônicas 32.21,22

³⁶ Ha'e gui ma anjo SENHOR-a guigua ou vy Assíria pygua kuery ijatya rupi ojuka cento e oitenta e cinco mil. Ko'ẽgue okuave'i va'e ovy vy oexa rã hetekue rive ikuai.

³⁷ Ha'e ramo Assíria pygua huvixa Senaqueribe ojepe'a ju ovy. Ojevy vy guetã ae Nínive py ju opýta.

³⁸ Ha'e gui ma nguete ra'angaa Nisroque pegua opy omboetea py oĩ jave ta'y kuery ae Adrameleque ha'e Sarezzer ojuka kyxe py. Ha'e vy onhamba jogueravy Ararate vvy katy. Ha'e ramo ta'y Esar-Hadom ju oĩ nguu rekovia.

38

2 Reis 20.1-11, 2 Crônicas 32.24-31

¹ Ha'e va'e jave py huvixa Ezequias imba'eaxy vy omano ta ma oupy. Ha'e ramo oĩa py ou Amoz ra'y profeta Isaías. Ha'e vy aipoe'i ixupe:

— Po rami SENHOR ijayvu: “Emoatyrõ mba'emo ndero py ikuai va'e, mba'eta remano 'rã, ndereikovevei ta ma”, he'i.

² Ha'e ramo Ezequias ojere vy ngoo mbotya re ngova omboja oupy. Ha'e vy SENHOR pe ojerure vy ³ aipoe'i:

— SENHOR, ajerure ndevy. Nema'endu'a ke nerenonde rupi ha'evea rami aikoague re, xepy'a ha'e javi py. Ha'evea ramigua ajapo aikovy va'ekue nerenonde rupi — he'i. Ha'e vy ojae'o vaipa oupy.

⁴ Ha'e gui Isaías pe SENHOR ombou ju oayvu. Ha'e vy aipoe'i:

⁵ — Ejevvy ke, ha'e vy aipo're Ezequias pe: Po rami SENHOR neramoĩ Davi ruete va'e ijayvu: “Xee aendu ma renhembo'ea, nderexay aexa guive. Ha'e vy amoĩve 'rã nde'ára quinze ma'etỹ peve ju.

⁶ Ha'e vy rogueraa jepe 'rã Assíria pygua huvixa po gui, kova'e tetã guive. Aepy 'rã kova'e tetã”, he'i.

⁷ Pova'e nunga SENHOR oexa uka 'rã ndevy, reikuaa aguã oayvuague ojapo 'rãa.

⁸ “Tape pyrõ-pyrõarã Acáz ojapo va'ekue re ajapo 'rã kuaray'ã dez pyrõa hakykue katy ju ojevvy aguã rami”, he'i. Ha'e gui ha'ekue rami ae ojapo kuaray'ã dez pyrõa peve hakykue katy ju ojevvy aguã rami.

Ezequias oporaeiague

⁹ Ha'e ramo Judá pygua huvixa Ezequias imba'eaxy vaipa oupyague gui opu'ã ju ma rire po rami oporaei:

¹⁰ — Xee aipoa'e va'ekue:

“Xembaraete rei reve aikovea py teĩ

- aỹ aike ta yvyra rupa rokẽ rupi.
Mba'eta xegui oipe'aa ta ma aikovea ma'etỹ”,
ha'e va'ekue.
- 11 Aipoa'eve ju va'ekue:
“Okuave va'e yvy re xee ndaexavei ma 'rã
SENHOR.
Neĩ peteĩve ava ma voi ndaexavei ma 'rã yvy
re hekoa va'e.
- 12 Mba'eta xegui aikovea'i oipe'aa ta heravy mom-
byry,
vexa'i re opena va'e okeaty ombovaipaa rami.
Ajukue apoa rami rejaya ta xerekovea
nhimbo rami.
Ára oaxa rã pytũa rami rejapo xerekovea opa
aguã rami.
- 13 Xee arõ are ma ainy ko'ẽ rai peve,
ha'e rã ha'e ma guary rami omopẽmba
xekãgue.
Ára oaxa rã pytũa rami rejapo xerekovea opa
aguã rami”, ha'e va'ekue.
- 14 — Mbyju'i e'ỹ vy jeruxi rami avi anhe'ẽ aikovy
va'ekue,
apykaxu rami xepoaẽ rei va'ekue.
Xerexa voi ikangypa ma yvate katy ama'ẽ riae
ete rã.
“ SENHOR, ajexavai rei aikovy, xembovai ke”,
ha'e va'ekue.
- 15 — Ha'e gui aỹ ma marã rami nda'u xeaývu 'rã?
Ndee ndeaývuague rami ae xerereko.
Ha'e nunga rupi aikovea pukukue re ha'evopa
rei'i 'rã aikovy,
xerekovea ojexavai vaipa rire.
- 16 SENHOR, ha'e rami ndee orereko ramo ore
avakue roikove,

xenhe'ẽ voi ha'e nunga re ae 'rã oĩ.
Mba'eta xemoexaĩ vy xemoingove ju.

17 Xembopy'a porã ju aguã ae xembojexavai
va'ekue.

Mba'eta ndee ma xerekovea reayvu vy
xereraa jepe yvykua py xevaipa aguã gui,
mba'eta nderakykue katy remombopa ma
ajejavyague ha'e javi.

18 Ha'e gui yvyra rupa py ma avave
nandererovy'aai 'rã,

manoa py nanemboeteai 'rã.

Yvy kua katy oguejy va'ekue ma noarõvei 'rã
okuapy anhetê ete va'e rupi reikoa.

19 Okuave va'e anho 'rã ndereroporaiei,

kova'e ára xee rogueroporaieia rami.

Ha'e tuu kuery omombe'u 'rã gua'y kuery pe
anhetê ete va'e rupi reikoa.

20 Mba'eta SENHOR ou vy xereraa jepe.

Ha'e nunga rupi mba'epu ixã va'e nhambo-
joguy reve

jaroporaiei 'rã ára nhavõ jaikovea pukukue re,
SENHOR pega oo py — he'i.

21 Mba'eta Isaías aipoe'i ae va'ekue: “Peru figo'a
oumbiri pyre, ha'e pemboja ijai re. Ha'e ramo
okuera 'rã imba'eaxya gui”, he'i va'ekue.

22 Ezequias voi aipoe'i va'ekue: “Mba'e nunga tu
oiko 'rã aikuaa aguã SENHOR ro py ju aa 'rãa?” he'i
va'ekue.

¹ Ha'e va'e jave py Babilônia pygua huvixa Baladã ra'y Merodaque-Baladã va'e ma “Huvixa Ezequias haxy oupy” 'ea rã oendu vy oĩa katy ombou kuaxia para, mba'emo ome'ẽ va'erã reve.

² Ha'e ramo herua kuery ovaẽ rã Ezequias oguero vy'a vy ha'e kuery pe oexa uka mba'emo omoĩ porãaty py oguereko va'e ha'e javi: prata, ouro, temb'i'u irũrã, azeite iporãve va'e ha'e tembiporu joe opu'ãa pygua. Omoĩ porãaty py ikuai va'e ha'e javi oexa uka. Neĩ peteĩ'i voi Ezequias ndoexa ukai ha'e kuery pe, ngoo py ae, neĩ openaa ha'e javi rupi oguereko va'e.

³ Ha'e ramo huvixa Ezequias oĩa py profeta Isaías ou vy oporandu ixupe:

— Mba'e nunga re tu avakue ou va'ekue ijayvu okuapy ra'e? Magui tu ou okuapy ndea py?

Ezequias ombovai:

— Peteĩ yvy mombyryvea gui ou, Babilônia gui ae — he'i.

⁴ Ha'e ramo oporanduve ju:

— Mba'e tu ha'e kuery oexa okuapy ndero py?

Ezequias ombovai:

— Xero py oexa okuapy mba'emo ikuai va'e ha'e javi. Xemba'e amoĩ porãaty py oĩ va'e regua neĩ peteĩve ndaexa ukai ha'e kuery pe — he'i.

⁵ Ha'e gui ma Isaías aipoe'i Ezequias pe:

— Endu ha'vy SENHOR ayvu.

⁶ “Ovaẽ 'rã ára ndero py ikuai va'e ha'e javi Babilônia yvy katy ogueraapaa aguã, ymave guive neramoĩ kuery omoĩ porã va'ekue kova'e ára peve. Ndoejaai 'rã neĩ peteĩ regua ma voi”, he'i SENHOR.

⁷ Ndera'y kuery rereko va'ekue ae voi ogueraa-paa avi 'rã okuapy, Babilônia pygua huvixa ro py oa'yïjo pyre meme ikuai aguã — he'i.*

⁸ Ha'e ramo Ezequias aipoe'i Isaiás pe:

— Pova'e ayvu SENHOR guigua remombe'u va'e ma ha'eve va'e — he'i, ojeupe ae “Xee aikuaa rã aikovea ja mby'a porã anho ha'e ha'evempa rei'i ta merami”, he'i vy.

40

SENHOR ou aguã re ijayvugue

¹ Nhanderuete aipoe'i: “Xevyguá kuery pe pendeayvu pembovy'aa rupi, pembovy'a ju ke.

² Pendeayvu porã'i ke Jerusalém pygua kuery pe. Ha'e vy aipopeje: ‘Opa ma pendere opu'ãa ague, mba'eta pendereko vaiague omboguepaa ma. Pe-jejavyague re pepaga aguã va'ekue mokoïgue ma pejopy SENHOR po gui', peje.”

³ Ha'e gui ma onhendu 'rã tekoa e'ÿa rupi ojavukai va'e po rami: “Pereko katu ke SENHOR raperã. Pembo'yvi ke tape tekoa e'ÿa rupi oo va'e Nhanderuete ou aguã.

⁴ Mba'eta yvyugua ha'e javi omonyẽmba 'rã. Ha'e gui vvyty ha'e yvy'ã ikuai va'e ombojojapa 'rã. Ikarẽ rei va'ekue-'ekue ombo'yvipa 'rã, ha'e yvy'ã guy rei va'ekue ijojapa 'rã.

⁵ Ha'e gui ma ojekuaa 'rã SENHOR rexakãa. Avakue ha'e javi 'rã oexa, SENHOR ojuru py ae ijayvu rire.”*

* **39:7** Ha'e va'e jave ma huvixave kuery oa'yïjo uka 'rã guem-biguai kuery ngoo rupi guarã. * **40:5** Kova'e ayvu rupi João Batista ijayvu Jesus ou 'rãa omombe'u vy (Mateus 3.3, Marcos 1.3,

Lucas 3.4-6, João 1.23).

⁶ Ha'e gui peteĩ ayvu onhendu vy “Ejapukai”, he'i.

Ha'e gui amongue oporandu: “Mba'e tu arojapukai ta?”

“Aipo'ere: ‘Avakue ha'e javi ma jai rogue, ha'e ha'e kuery oguero vy'ave va'e ha'e javi ma ipoty rami rive oĩ.

⁷ Mba'eta jai rogue ipiru 'rã, ha'e ipoty okuipa 'rã, ha'e va'e re SENHOR oipeju ramo rive. Anhetẽ avakue ma jai rogue rami meme ikuai.

⁸ Jai ipiru ramo ipoty okuipa 'rã. Ha'e rã Nhanderujete ayvu ma oĩ riae 'rã raka'e rã peve guarã', 'ere.’”*

⁹ Ha'e gui ndee Sião pygua, eẽ ke yvyty yvat-eve va'e áry mba'emo pyau remombe'u aguã. Remombe'u 'rã mba'emo pyau Jerusalém pygua kuery pe, ayvu atã reve 'rã ndeayvu. Epu'ã ke, ekyje eme, emombe'u porã Judá tetã pygua kuery pe: “Pee ma ou oiny Nhanderujete!” 'ere.

¹⁰ Mba'eta SENHOR Nhanderujete ma opo'akaa reve ou 'rã, ojyva py ipo'aka aguã. Ha'e ogueru 'rã jaikoague repy, guenonde ombou 'rã nhandevy ome'ẽ va'erã.

¹¹ Ha'e rami vy onhangareko 'rã ojeupegua kuery re vexa'i re opena va'e rami. Ojyva áry ogueru 'rã vexa'i ra'y, oikuavã 'rã heruvy. Ha'e ta'y'i va'e ma mbegue'i 'rã oguereko.

SENHOR yvateve va'ea re ijayvuague

¹² Ha'e gui mava'e nda'u opo ruguaa py yy oa'anga, ha'e okuã py yva oa'ã raka'e? Mava'e nda'u yvy ku'i ojopy ajaka py rami, ha'e gui yvyty

---

* **40:8** 1 Pedro 1.24-25

ha'e yvy'ã ikuai va'e mba'emo opejaa py oa'ã raka'e?

¹³ Mava'e nda'u ombo'e raka'e SENHOR Nhe'ê? Mava'e nda'u imongetaarã oiko raka'e ombo'e aguã?*

¹⁴ Mava'e pe nda'u onhemongeta uka raka'e oikuaapa aguã rami? Mava'e nda'u ombo'e raka'e tape teko porã rupi oo aguã re, e'ỹ vy ombo'e 'arandu re, ha'e rami e'ỹ vy ixupe oikuaa uka tape oikuaa aguã katy oo va'e?

¹⁵ Mba'eta ixupe rã yvy regua ikuai va'e ma yryru gui peteĩ otyky va'e rami ikuai, ha'e e'ỹ vy mba'emo opejaa py peteĩ ku'i apĩ'i oĩ va'e rami. Ixupe rã yy pa'ũ ikuai va'e voi yvy ku'i opu'ã va'e rami ikuai.

¹⁶ Ixupe guarã japy aguã neĩ Líbano yvy re yvyra ikuai va'e ha'e javi nda'evei, ha'e py mymba ikuai va'e voi nda'evei japy reve nhame'ê aguã.

¹⁷ Ha'e oexa rã yvy regua ha'e javi mba'everã ndovarei va'e rami ikuai. Ha'e oikuaa rã mba'eve gui ma voi ndovareive va'e, mba'eve oĩ e'ỹ va'e rami.

¹⁸ Mava'e nda'u Nhanderuete reve joo rami ete 'rã heko va'e? Mba'e nunga nda'u hexe nhambojoja 'rã?

¹⁹ Mba'eta mba'emo apoa ma ojapo 'rã mba'emo ra'angaa. Ha'e gui ouro re omba'eapo va'e ju 'rã onhovãmba ouro py, ha'e gui ixãrã ma prata gui ojapo 'rã.

²⁰ Ha'e rã iporiaukue'i ma yvyra ovo rive va'erã e'ỹ 'rã oiporavo 'rã. Ha'e vy ojou 'rã ojapo kuaapa va'e ojapo aguã ta'angaa omyĩ aguã rami e'ỹ.

---

* **40:13** Romanos 11.34, 1 Coríntios 2.16

21 Xapy'a rei nda'u ha'e nunga ndapeikuaai ri? Napendui teve? Pěvy nda'u nomombe'uai ri jypy guive ma voi? Tyrã pa ndapeikuaa potai ae yvy omboytaa ára guive?

22 Mba'eta Nhanderujete ma yvy apy jerekue áryve oguapy oiny va'e, ha'e oexa rã ha'e py hekoa va'e kuery tuku rami avi kyrĩ'i. Ha'e ae avi oipyo raka'e yva ajukue puku rami, oo'i ajukue guigua rami ojora vy oupi ha'e py oĩ aguã.

23 Ha'e ae avi omo'yvyĩ'i 'rã huvixa kuery ikuai va'e, omokanhymba 'rã yvy regua joe oikuaa pota va'e.

24 Ha'e kuery ma mba'emo ra'yĩgue rami onhotỹa e'ỹ vy omoaña ramo yvy re hapo vy hi'y ppy'i 'rã, ha'e rami teĩ ha'e va'e rupi yvytu oipeju ovy ramo ipirupa vyvoi 'rã, ha'e gui ma yvytu vaikue ogueraapa 'rã mba'emo pirekue rami avi.

25 Ha'e nunga rupi Iky'a e'ỹ va'e aipoe'i: “Mava'e re nda'u peẽ kuery xembojoja 'rã? Mava'e tu xee ramigua oiko?” he'i.

26 Penderova yva, ha'e pema'ẽ. Mava'e tu ha'e nunga ha'e javi ojapo raka'e? Ha'e ma jaxytata oipapa porãmba rire oxondaro kueryrã rami oguenoẽ 'rã heravy, peteĩ-teĩ rery rupi oenoĩ vy. Mba'eta imbaraete ha'e ipo'akapa va'e ramo peteĩve ma voi ndoatai 'rã.

27 Ha'e nunga rupi mba'e re tu peẽ Jacó ha'e Israel kuery pendeayvu vy aipopeje: “Xee aikoa re ma SENHOR ndoexa potai, Nhanderujete ndoikuaa potai anhepytyvõ uka teĩ”, peje.

28 Ha'e rami teĩ ndapeikuaai, napendui ri ty'y Nhanderujete Imarã e'ỹ va'e, SENHOR yvy apy apoare na'ikane'õi ha'e ndaxypai 'rãa? Hi'arandua

re ma nhande ndajaikuaa pota kuaai 'rã.

²⁹ Ha'e rami 'rãgue py ha'e ae omombaraete ju 'rã ikane'õ va'e, omombaraeteve 'rã na'imbaraetevei va'ekue.

³⁰ Mba'eta ipyaukue voi ikane'õ ha'e haxypa 'rã. Kunumigue ikangypa vy ho'apa 'rã.

³¹ Ha'e rã SENHOR oarõ oikovy va'e kuery ma ojouve ju 'rã ombaraeterã. Ha'e rami vy opuã ju 'rã taguato oveve ovy va'e rami. Onha teĩ na'ikane'õi 'rã, oguata teĩ ndaxypai 'rã.

41

Nhanderuete re ojerovia e'ỹ va'e kuery oenoĩ vy omboayvuague

¹ “Peẽ kuery yy pa'ũ re pendekoa va'e, pekyriri ke xerenonde. Ha'e pygua pendekuai va'e, penhemombaraete ke, ha'e gui mae ma penhemboja xere, xee romboayvu rã pembovai aguã. Peju, jajogueroayvu.

² Ha'e gui mava'e tu kuaray oua katy gui ombou oguataa rupi rei joe ipo'aka va'erã? Mava'e tu ojapo heta va'e kuery onhe'ẽ rendu aguã rami, ha'e huvixave kuery ikuai va'e re opyrõ oiny aguã, okyxe py yvy ku'i rami omboa'ypa aguã, ha'e guapa py omoaĩmba aguã vytytu mba'emo pirekue ombovevepa heravya rami?

³ Mba'eta ha'e ma oakykue monhamba ma vy henonderã oove 'rã mba'eve oiko e'ỹ re, oguataaty rupi e'ỹ teĩ.

⁴ Mava'e tu ojapo ha'e nunga ha'e javi oiko aguã rami? Jypy'i guive oayvu py rive heta va'e kuery omoingo va'ekue ae. Xee ae SENHOR jypy'i guive ha'e opaa py guarã aiko”, he'i.

5 Ha'e nunga ye'ë yvýry hekoa va'e kuery ha'e nunga oexa vy onhemondyipa 'rã. Yvy apy gui voi oryryipa reve 'rã onhemboja jogueruvy.

6 Peteĩ-teĩ nhomombaraete 'rã. Ha'e vy oirũ kuery pe “Nembaraete ke”, he'i 'rã.

7 Ha'e rami vy mba'emo ra'angaa apoa omokyre'ỹ 'rã ouro re omba'eapo va'e, ha'e gui karavo mbotaa py ombojoja va'e ju aipoe'i 'rã ferro áry ombope va'e pe: “Rejapo porã rima ra'e”, he'i 'rã. Ha'e rami vy karavo py mba'emo ra'angaa re ombota 'rã ho'a e'ỹ aguã.

8 “Ha'e rã ndee Israel ma xerembiguai reiko. Ndee Jacó ma xerembiporavo, xeirũ Abraão ramymino.

9 Ndee ma yvy apy gui rogueru va'ekue, roenoĩ mombyryvea py reĩa gui. Ha'e vy aipoa'e: ‘Ndee ma xerembiguai. Xee roiporavo rire ndoroejai 'rã.

10 Ekyje eme, mba'eta xee aiko ndereve. Enhemondyi eme, mba'eta xee ma Nderuete. Xee romombaraete 'rã, roipytyvõ ha'e teko porã rupi roguereko 'rã aiporu kuaa regua py.

11 Ha'e rã nderovai ipoxypa va'e kuery ma oxĩmba rei ha'e nda'evei nhõ 'rã okuapy. Ha'e va'e kuery ma omomba rivea 'rã ovare'ỹ va'e rami. Ha'e rami vy ndere ija'e e'ỹ va'e kuery okanhymba 'rã.

12 Ha'e va'e rire ndere opuã va'ekue reka teĩ nderejouvei 'rã. Nderovai opuã va'ekue omombytaa 'rã ovare'ỹ va'e.

13 Mba'eta xee SENHOR Nderuete ma rojopy 'rã ndepo reiporu kuaa regua re. Ha'e vy aipoa'e 'rã: “Ekyje eme ke, xee roipytyvõ 'rã”, ha'e.

14 “ ‘Ekyje eme Jacó ha'e Israel kuery, taxo'i rami

mbovy'i ete pendekuai teĩ. Xee roipytyvõ 'rã', he'i SENHOR penderepya, Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e.

¹⁵ Ha'e gui peẽ rojapo 'rã mba'emo moa'yĩa haimbe ha'e ipyau va'e, haĩ jovai va'e rami. Ha'e ramo yvyty ikuai va'e pemboa'y 'rã pemongu'ipa peve, yvy'ã ikuai va'e voi pemombytapa 'rã mba'emo pirekue aty rami.*

¹⁶ Pembovevepa ramo yvyty ogueraapa 'rã, yvyty jere omoaĩ 'rã. Ha'e rã peẽ ma perovy'a 'rã SENHOR, pemboete 'rã Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e.

¹⁷ “Ha'e gui ojexavai ha'e oipota rei'i va'e kuery ma yy oeka teĩ ndojoui 'rã. Inhapekũ ipirupa 'rã yuvei gui. Ha'e rami teĩ xee SENHOR aendu 'rã. Xee Israel kuery Ruete vy ndaeja rivei 'rã.

¹⁸ Ha'e rami vy yvy'ã ipiru reia gui teĩ xee amboxyry 'rã yy, ajapo 'rã yvyugua mbyte rupi yvu oiko aguã. Tekoa e'ỹa rupi voi ajapo 'rã yupa oĩ aguã, ha'e yvy piru reia va'ekue ajapo 'rã yypa aguã rami.

¹⁹ Tekoa e'ỹa py anhotỹ 'rã yary, acácia, murta ha'e oliveira. Ha'e joyvy-yvy tekoe e'ỹa py amoenhoĩ 'rã cipreste, olmeiro ha'e buxo,

²⁰ pavẽ oexa vy oikuaa aguã, oikuaa pota ha'e oikuaa porã aguã SENHOR po ae ha'e nunga ojapogue, Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e omoin-gogue.”

Amboae regua kuery ruete ramigua kuery pe SENHOR ijayvuague

---

* **41:15** Apy ma ijayvu ngovaigua kuery omomba aguã re.

²¹ SENHOR aipoe'i: “Pemombe'u porã ke peikuaa va'e. Pendeayvu anhetẽ rupi peikoa re”, he'i Jacó kuery Ruvixave.†

²² “Peru ke peikuaa va'e, pemombe'u mba'emo oiko va'erã. Pemombe'u ke ayvu yma guare, ha'e nunga re jaikuaa pota aguã, jaikuaa aguã ojeupity ete ma paa. Ha'e rami e'ỹ vy raka'eve rã guarã pemombe'u roendu aguã.

²³ Peikuaa uka ke raka'eve rã guarã, peẽ kuery ete pa tuuete peikoa roikuaa aguã. Pemoingo ke mba'emo porã, e'ỹ vy mba'emo vai teĩ, ha'e rami vy rokyjepa aguã, ha'e jaexa pavẽ aguã.

²⁴ Ha'e rami avi peẽ kuery ma mba'everã ndapevarei, penerembiapokue voi ndovareive va'e meme. Pendeporavoa kuery voi ojegarupy ikuai.

²⁵ “Ha'e gui xee ma kuaray apu'a'ia katy gui peteĩ ambou ramo ou 'rã. Kuaray oẽa katy oiko teri reve aenoĩ ramo ojavukai xerery rupi. Ha'e va'e ma opyrõ 'rã huvixa kuery re yapo rami, nhae'ũ re omba'eapo va'e yapo omou'ũa rami avi.

²⁶ Mava'e nda'u jypy'i guive ha'e nunga omombe'u, oiko e'ỹ mbove ma voi jaikuaa vy ‘Ha'e rami ae ri’, ja'e aguã? Ha'e rami avi jipoi avave rei imombe'uarã, ikuaa ukaarã ndoikoi, pendeayvu oendu va'ekue voi ndoikoi.

²⁷ Xee ae ma jypy Sião pe amombe'u vy ‘Ma'ẽ, upe ma oĩ!’ ha'e va'ekue. Mba'eta Jerusalém pygua kuery pe ambou ayvu porã mombe'uarã.

²⁸ Xee ama'ẽ vy ndaexai peteĩve, peẽ kuery va'e regua ndoikoi nhomongeta kuaa va'e, ha'e va'e pe

---

† 41:21 Apy ma tuuete ramigua kuery pe Nhanderueete ijayvu.

nhaporandu rã ombovai va'erã.

²⁹ Peẽ kuery ha'e javi ma mba'everã ndapevarei. Penerembiapo voi mba'e e'ỹ meme. Mba'eta mba'emo ra'angaa ojapo pyre ma yvytu rive, hyrukue rei va'e ae.”

42

SENHOR rembiguai reko re ijayvuague

¹ “Apy ma oĩ xerembiguai ambopo'aka va'e. Xerembiporavo oiko, xenhe'ẽ py arovy'a va'e. Hexe amoĩ Xenhe'ẽ. Ha'e ramo amboae regua kuery pe oikuaa uka 'rã teko porã regua.

² Ha'e rami avi ha'e ma nanhomotare'ỹi 'rã, ndojapukai atãi 'rã, neĩ tetã mbyte rupi voi noendu ukai 'rã oayvu.

³ Takua omopẽ mbyre nomou'úi 'rã, neĩ nomboguei 'rã tataendy ra'y hataxĩ rive'i va'e voi. Ha'e rami 'rãgue py anhetẽ va'e rupi 'rã oikuaa uka teko porã regua.

⁴ Ha'e ma ndopai 'rã, nokanhyi 'rã guive, yvy jave re teko porã regua oikuaa ukapa e'ỹa ja. Ha'e gui ye'ẽ yvýry ikuai va'e voi oarõ 'rã okuapy oeko mbo'e aguã.”*

⁵ Po rami ijayvu SENHOR Nhanderujete yva ojapo ha'e oipyo va'ekue, ko yvy onhono vy opa mba'e hi'a aguã rami ojapo va'ekue. Ha'e ae yvy regua kuery pe ome'ẽ raka'e ipytuẽrã oikove aguã, ha'e kuery re omoĩ avi inhe'ẽrã. Ha'e vy aipoe'i:

---

* **42:4** Apy ma ijayvu ikangy va'e ha'e iporiaukue'i Jesus Cristo nomombai 'rãa re, ha'e rami 'rãgue py ogueraa jepe 'rã (Mateus 12.15-21).

6 “Xee SENHOR ma roenoĩ va'ekue teko porã rupi. Ha'e rami rire ajopy 'rã ndepo re. Ndere anhangareko reve romoĩ 'rã neretarã kuery pe xereve guarã ajapo va'ekue reikuaa uka aguã, ha'e amboa'e regua kuery voi remoexakã aguã rami.

7 Ha'e rami vy reipe'a aguã oma'ẽ e'ỹ va'e rexa, ha'e nhuã gui reipe'a aguã omboty pyre, nhuã pytũa py oĩ va'ekue voi.

8 Xee ma SENHOR, po rami ae xerery. Ha'e rami vy xerexakãa ma name'ẽi 'rã amboa'e pe, xerekovia namboete ukai 'rã mba'emo ra'angaa ojapo pyre.

9 Ma'ẽ, jypy amombe'u va'ekue-'ekue ma ojeupitypa ma, ha'e gui mba'emo ipyau va'e ju aikuaa uka pẽvy. Ha'e nunga oiko e'ỹ mbove xee ajapo 'rã pendu aguã rami.”

Nhandereraa jepea re japora'e aguã

10 Pemonhendu ke SENHOR pe mboraei pyau. Peẽ kuery ye'ẽ rupi peguata va'e, pendu uka peporaeia yvy apy peve, ye'ẽ rupigua ha'e javi reve, ha'e ye'ẽ yvýry rupi pendekoa va'e ha'e javi.

11 Pemonhendu ke pendeayvua tekoa e'ỹa rupi, tetã ha'e tekoa Quedar regua py pendekuai va'e voi. Itaova rupi pendekoa va'e, pevy'a ke, pejapukai yvyty apyte áry pendekuaia gui.

12 Pemboete SENHOR. Pemombe'u hexakãa ye'ẽ yvýry rupi ikuai va'e pe.

13 Mba'eta SENHOR ma ipy'a guaxuve va'e rami avi oẽ ouvy vy kyre'ỹ re 'rã oo joe opu'ã va'e rami. Ojapukai atã 'rã joe opu'ã aguã katy oo va'e rami. Ha'e rami vy ngovaigua kuery pe oexa uka 'rã opo'akaa.

14 Ha'e gui Nhanderuete aipoe'i: “Xee ma yma ete guive akyrirĩ va'ekue, ajejoko vy mba'eve nda'ei va'ekue. Ha'e rã aỹ ma ajapukai 'rã imemby raxy va'e rami, anhea'ã 'rã ipytuẽ atã va'e rami.

15 Mba'eta amomba 'rã yvyty ha'e yvy'ã ikuai va'e, ha'e amombirupa 'rã jai ha'e rupi ikuai va'e ha'e javi. Yakã ikuai va'ekue ajapo 'rã yvy piru rei oĩ aguã rami, ha'e yupa ikuai va'ekue amombirupa 'rã.

16 Ha'e gui ára revegua e'ỹ va'e kuery ma areko 'rã heravy tape ndoikuaai va'e rupi, aroguata 'rã oikuaa e'ỹa rupi. Ha'e kuery renonde amoexakãmba 'rã pytũ rei oĩ va'ekue rupi, tape vaikue rei va'ekue voi ambojojapa 'rã. Ha'e nunga ajapo 'rã ha'e kuery pe, ndaejai 'rãe.

17 Ha'e rã mba'emo ra'angaa ojapo pyre re ojerovia va'e kuery ma ojevvy rivepa 'rã. Ha'e rami vy oxĩmba 'rã okuapy ndoikuaai rei vy, mba'emo ra'angaa ojapo pyre pe rive ‘Oreruete’, he'i rire.”

Israel kuery ára revegua e'ỹ rami ikuai re ijayvague

18 Pendeapyxa e'ỹ va'ekue, pendu ke. Ha'e peẽ ára revegua e'ỹ va'e, pema'ẽ pexa aguã.

19 Mava'e nda'u oiko ára revegua e'ỹ, xerembigui e'ỹ vy? Mava'e nda'u xeayvu momba'uarã amondouka va'e rami nda'ijapyxai va'e oiko? Mava'e nda'u xerevegua “SENHOR rembiguai” ha'ea va'e rami ára revegua e'ỹ oiko?†

---

† 42:19 Apy “Xerembigui” he'ia ma ojeupe guarã oiporavo va'ekue re ijayvu vy.

²⁰ Mba'eta peẽ kuery ma opa mba'e pexa teĩ peteĩve ndapexa kuaai. Pendeapyxa ojepe'a porã va'eri napendui 'rã mba'eve.

²¹ SENHOR gueko porãa oikuaa uka vy ojeguigua lei omboyvate ha'e omoexakãmba raka'e, oipotaa rami vy.

²² Ha'e rã kova'e kuery ma oipe'apaa rã okanhygue rami avi ikuai. Ha'e kuery ha'e javi ma itakua py ojokuapaa reve omboty, nhuã py omboty pyre ikuai. Ho'u pyrã rami rive omboty, heraa jepearã ndoikoi guive. Heraapa pyre ikuai, ha'e avave rei aipo nde'i 'rã: “Tapeo porã ju.”

²³ Ha'e gui peẽ kuery va'e regua mava'e tu oendu kuaa 'rã ha'e nunga? Mava'e nda'u oikuaa pota reve oendu kuaa 'rã ha'e va'e rire mba'emo oiko va'erã?

²⁴ Mava'e tu Jacó regua kuery omboaxa raka'e herapa pyrã, ha'e Israel kuery omboaxa ipe'aarã pe? SENHOR e'ỹ ri nda'u omboaxa raka'e, hovai ha'e kuery ojevavy rire? Mba'eta ixuguigua tape rupi ha'e kuery nda'ikuaixei, ixuguigua lei re ndo-japyxakaxei guive.

²⁵ Ha'e nunga rupi ae ha'e kuery re ombou opoxy etea, joe opu'ãa py ho'apa aguã. Ha'e rami py tata omboja ijyvýry rupi. Ha'e rami ete teĩ ha'e kuery ndoikuaai. Oapypaa teĩ ha'e nunga re ndoikuaa potai.

43

Nhanderuete anho Israel kuery reraa jepea oikoa re ijayvuague

¹ Ha'e gui aỹ ma po rami ijayvu SENHOR nemoingoare, Jacó ha'e Israel kuery apoare. Aipoe'i:

“Pekyje eme ke, mba'eta xee ma roepy. Penderery rupi roenoĩ rire xemba'e pendekuai.

² Ha'e rami rire yy rupi peaxa ramo xee aiko 'rã pendereve. Yakã rupi peaxa teĩ napendeao'i 'rã. Tata rupi peaxa ramo napenderapyi 'rã, hendy va'e voi napendeoverei 'rã.

³ Mba'eta xee ma SENHOR Penderuete, Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e ha'e pendereraa jepea aiko. Ha'e rami vy penderekovia ame'ẽ 'rã Egito pygua kuery. Etiópia ha'e Sebá pygua voi ame'ẽ 'rã pendere.

⁴ Mba'eta xevy rã ovare ete va'e ha'e omboeteve pyrã pendekuai, xee roayvu guive. Ha'e nunga rupi ae penderekovia ame'ẽ 'rã amboae regua kuery, penderekovia aepy vy.

⁵ Ha'e nunga rupi pekyje eme, pendereve xee aiko ramo. Ha'e rami vy peneramymino kuery arupa ju 'rã kuaray oëa ha'e oikea katy gui amono'õmba vy.

⁶ Kuaray ijapu'a'ia katygua pe aipoa'e 'rã: ‘Eme'ẽmba ju ke.’ Ha'e kuaray puku-a katygua pe avi ‘Ejoko eme’, ha'e 'rã. Peru ke xera'y kuery mombyry gui, peru xerajy kuery yvy apy gui,

⁷ xerery rupi aenoĩ va'ekue ha'e javi, xee ae anhemboete uka vy amoingo ha'e ajapo va'ekue.

⁸ “Peru ke hexa oĩ va'eri ndoexai va'e kuery, ha'e ijapyxa oĩ va'eri ndojapyxakaxei va'e guive.

⁹ Tou avi yvy regua kuery ha'e javi, ta'ijatypa opa marãgua kuery ikuai va'e. Ha'e kuery va'e regua mava'e tu omombe'u kuaa 'rã ha'e nunga, ha'e nhandevy oikuaa uka yma rupi amombe'u uka va'ekue-'ekue? Ha'e rami vy toexa uka imombe'uarã oguereko ri vy, heko porã kuaa

ukaarã, nhaendu vy ‘Anhetẽ ete ae’ ja'e aguã.

¹⁰ “Ha'e rã peẽ ae ma xereko mombe'uarã pen-dekuai”, he'i SENHOR. “Peẽ ma xerembiguairã aiporavo va'ekue xeayvua pendu vy perovia aguã, ha'e rami vy xee anho aikoa peikuaa aguã, mba'eta xee aiko e'ỹ mbove peteĩve tuuete ndoikoi raka'e, ha'e xee aiko rire voi amboae ndoikoi 'rã.

¹¹ Xee, xee ae ma SENHOR. Xee e'ỹ vy ndoikoi jogueraa jepearã.

¹² Xee ma amombe'u uka ma voi ajogueraa jepe aguã. Ha'e va'e ambou ma vy aikuaa uka ju. Penembyte ndoikoi amboae ramigua tuuete, ha'e rã peẽ kuery ma xekuaa ukaarã pendekuai”, he'i SENHOR. “Xee ae ma Penderuete.

¹³ Ára oiko e'ỹ mbove ma voi xee ae aiko raka'e. Ndoikoi guive xepo gui jope'aarã. Mba'eta xee mba'emo ajapo ta ramo mava'e tu xejoko ta?” he'i.

Babilônia pygua po'akaa gui ogueraa jepe aguã re ijayvuague

¹⁴ SENHOR pendereraa jepea, Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e ma po rami ijayvu: “Peẽ kuery roayvu vy Babilônia yvy re amondouka 'rã hov-aigua kuery tetã re opu'ã okuapy va'erã. Ha'e rã ha'e pygua caldeu kuery ma ajapo 'rã onhamba aguã rami. Kanoã ha'e kuery oguero vy'a rei va'ekue py ae 'rã ojava.

¹⁵ Xee ma SENHOR Penderuete Iky'a e'ỹ va'e, Israel kuery moingoare, penderuvixave”, he'i.

¹⁶ Po rami SENHOR ijayvu. Ha'e ma ymave ye'ẽ rupi ojapo va'ekue peteĩ tape, yy oxyry atã va'ekue

mbyte rupi ixupegua kuery oaxa aguã.*

¹⁷ Ha'e gui ha'e kuery rakykue ojapo va'ekue karóxa ha'e kavaju oje'oi avi aguã rami, xondaro kuery imbaraetekueve guive. Ha'e py ae ha'e kuery ho'apa, nopu'ãvei, neĩ ndoikovei 'rã guive, tataendy ogue va'ekue rami avi. Ha'e vy SENHOR aipoe'i:

¹⁸ “Aỹ gui ma penema'endu'ave eme mba'emo oiko va'ekue re rive, yma guare-guare re anho pen-depy'a eme.

¹⁹ Mba'eta xee ajapo 'rã mba'emo pyau aỹ'i ma voi ojekuaa oiny aguã rami. Xapy'a rei nda'u ndapexai ri? Mba'eta tekoa e'ỹa rupi ju 'rã xee aexa uka tape, ha'e yvy piru reiague rupi ajapo 'rã yakã oxyry aguã rami.

²⁰ Ha'e ramo mymba ka'aguy regua voi xemboete 'rã okuapy, jagua-tuvy nhe'ẽ ha'e guyra nhandu ra'y, tekoa e'ỹa rupi yy amoĩ ramo, ha'e yakã yvy piru reiague rupi. Xevy guarã aiporavo va'ekue oy'u aguã rami ajapo,

²¹ peteĩ regua xejeupe guarã ae amoingo va'ekue pe, xere ima'endu'aa rupi xereroporaei aguã.”*

SENHOR nhanemboaxya rupi nhandereretkoa re ijayvuague

²² “Ha'e rami teĩ Jacó kuery, xevy pe ma peẽ kuery ndapejapukai. Ha'e rami 'rãgue py Israel kuery, penekane'õmba rive xevy pe pendekuaia gui.

²³ Mba'eta xevy pe ete ndaperui vexe'i ra'y peapy reve peme'ẽ va'erã, naxemboetei guive mba'emo

---

* **43:16** Apy ma ijayvu Ye'ẽ Pytã mbyte rupi Israel kuery oaxa-paague re (Êxodo 14-15). * **43:21** 1 Pedro 2.9

pejúkaa py. Xee ma norombovoyi mba'emo aju xejeupe guarã ame'ẽ uka vy, noromokane'õi guive heakuã va'e aapy uka vy.

²⁴ Xevy peguarã ndapejogui takua heakuã porã va'e pendeperáta re, naxembovy'ai guive mba'emo peapy aguã pejuka va'ekue kyra peme'ẽ vy. Ha'e rami 'rãgue py pejevavya py rive xembovoyi, xemokane'õ guive pendeko vaia py.

²⁵ Ha'e ramive ma xee, xee ae pendereko vaiaty ambogue va'e, xejee ae ama'ẽ vy. Ha'e rami vy naxema'endu'avei ma pejevavyague re.

²⁶ Xemoma'endu'a ke, jaa ke romboayvu aguã py. Penhemombe'u porã ke romboeko porã kuaa aguã.

²⁷ Mba'eta penderu ypy ma heko vai, ha'e gui nhanembyte guarã amoĩ va'ekue ju ojevavy okuapy xerovai.

²⁸ Ha'e nunga rupi ae amboyke 'rã pembojerovi-aaty rupigua yvatekueve. Jacó kuery ma amboaxa 'rã imombaarã pe, Israel kuery amboaxa 'rã ijojarã pe.”

44

SENHOR anho Nhanderuete oikoa re ijayvuague

¹ “Aỹ ma peẽ Jacó kuery xerembiguai, ha'e Israel kuery xerembiporavo pendekuai va'e, pendu ke.

² Po rami ijayvu SENHOR penemoingoare, penderyru'i py ma voi pendeapo va'ekue, ha'e penepytyvõa: Jacó kuery xerembiguai, xerembiayvu kuery roiporavo va'ekue, pekyje eme.

³ Mba'eta oy'uxe rei va'e kuery pe anhoẽ 'rã yy, amboxyry 'rã yvy piru reiague rupi. Ha'e rami ae

avi Xenhe'ẽ voi anhoẽ 'rã neramymino kuery áry, ha'e kuery áry anhoẽ 'rã amoingo porã aguã.

⁴ Ha'e ramo ha'e kuery ma jai ipotypa va'e rami avi ikuai porã 'rã, ha'e yakã yvýry yvyra hi'aĩ va'e rami.

⁵ Ha'e kuery va'e regua ma 'Xee ma SENHOR pegua', he'i 'rã. Ha'e rã amboae ma Jacó rery rupi onhemboery uka 'rã. Ha'e rã amboae ju opo re ae ombopara 'rã: 'Xee ma SENHOR pegua' he'ia va'e, ha'e guery apyrã omoĩ 'rã Israel rery py."

⁶ Po rami ijayvu SENHOR Israel kuery ruvixave, heraa jepea, SENHOR ixondaro reta va'e: "Xee ma jypy'i guive ha'e opaa py guarã aiko. Xee e'ỹ vy ndoikoi tuuete mboae.

⁷ Mava'e nda'u xee ramigua oiko ymave rupi mba'emo oiko va'erã mombe'ua, ymavegua kuery amoingo guive? Ha'e rami ri ramo tove toikuaa uka, tomombe'u porã ha'vy xerenonde. Tomombe'u mba'emo oiko va'erã, mba'emo ndojeupityi teri va'e.

⁸ Penhemondyi eme, pekyje eme guive. Ha'e va'e ára guive namombe'ui teve ha'e nunga pẽvy? Ndaikuaa ukai ri ty'y? Peẽ kuery ma xekuaa ukaarã pendekuai. Oiko avi 'rã nda'u amboae tuuete xee ramigua? Any, amboae itaova ndoikoi xee aikuaa va'e."

Mba'emo ra'angaa mbojerovíaa rupi ikuai va'e nai'arandua re ijayvuague

⁹ Mba'emo ra'angaa apoa ikuai va'e ha'e javi ma mba'everã ndovarei, ta'angaa ha'e kuery ojou porãve va'e voi. Ha'e kuery ae oikuaa uka mba'eve ndoexai ha'e ndoikuaaia, nda'evei nho aguã rami.

¹⁰ Mava'e nda'u tuueterã ojapo, e'ỹ vy mba'emo ryku gui mba'emo ra'angaarã ojapo 'rã, mba'everã ndovarei va'erã rive?

¹¹ Mba'eta ha'e nunga mboetea ma guive rã nda'evei nho 'rã, ijapoare ava meme ramo. Ha'e kuery toupa xerenonde ojexa uka aguã. Ha'e gui ma tonhemondyipa ju oje'oivy oxĩmba vy.

¹² Ha'e gui ferro re omba'eapo va'e ma ojapo 'rã peteĩ haxa. Ha'e gui ma tata py omba'eapo vy mba'emo ra'angaa ju 'rã ojapo ombota-mbota vy. Ojapo 'rã heravy ojyva mbaraetea py. Ha'e rami teĩ okaruxe vy ikane'õ 'rã, yy ndoy'ui vy na'imbaraetevei 'rã.

¹³ Ha'e gui yvyra gui mba'emo ra'angaa ojapo kuaa va'e voi ixã omoatã vy lápiz py oa'ã 'rã heravy mba'emo ra'angaarã. Ha'e rami vy yvyra nhopĩa py ju 'rã onhopĩ-nhopĩ, ha'e oa'ã ju 'rã imarkaa py. Ha'e vy ojapo 'rã ava rami ete iporã rei va'e, oo'i oĩ atyrã py oĩ aguã.

¹⁴ Ha'e rami aguã ma avakue oake'o 'rã yary, ha'e e'ỹ vy cipreste, carvalho, yvyra ka'aguy re ikuai va'e gui oiporavo vy. Xapy'a rei onhotỹ 'rã pinho yky, oky ramo yvate ovy va'erã.

¹⁵ Ha'e nunga yvyra ma avakue oapy aguã ikuai. Amongue yvyra pẽgue omoendy vy ojape'e 'rã oiny, mbojape ombojy 'rã guive. Ha'e va'e yvyra gui ae avi ojapo 'rã nguete ra'angaarã. Ha'e rami vy henonde oĩ 'rã guenapy'ã re. Mba'emo ra'angaarã ojapo va'ekue renonde oĩ 'rã guenapy'ã re ombojerovia vy.

¹⁶ Peteĩ ijaygue ma oapy 'rã tata py. Ha'e va'e py ma ombojy 'rã xo'o ho'u aguã. Ooxy ma vy hevyatã 'rã, ha'e ojape'e vy aipoe'i 'rã oiny: “Ha'eve ajape'e ma,

ha'e aexa hexakãa”, he'i 'rã.

¹⁷ Ha'e gui ijaygue mboae gui ma ojapo 'rã ngu-ueterã, mba'emo ra'angaa rive. Ha'e va'e renonde ma oĩ 'rã guenapy'ã re. Ngova yvy re omovaẽ reve ojerure 'rã oiny ha'e nunga pe. Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Xereraa jepe ke, mba'eta ndee ma xeruete”, he'i 'rã.

¹⁸ Ha'e kuery ma mba'eve ndoikuaai, o'arandurã nomoĩ, hexa ojapa ma oexa e'ỹ aguã, ikuraxõ py voi ndoikuaavei ma.

¹⁹ Neĩ peteĩve ma ndoikuaa pota porãi 'rã, nai'arandui ha'e mba'eve ndoikuaai aipoe'i aguã: “Peteĩ ijaygue ma apy tata py, ha'e tapyĩ áry aexy mbojape. Hi'áry ma xo'o aexy ma vy ha'u. Ha'e ijaygue mboae gui nda'u ajapo 'rã ri ojeguaru pyrã? Xerenapy'ã re 'rã ri nda'u aĩ yvyra pẽgue renonde?” nde'i 'rã.

²⁰ Ha'e nunga avakue ma tanhimbu rive ho'u oiny va'e rami ikuai, okuraxõ py onhembotavy uka vy ojekore va'e. Ha'e va'e ma ndogueraa jepe kuaai guekove, neĩ aipo nde'i kuaai: “Apu re e'ỹ ri nda'u ajerovia?” nde'i.

Ogueraa jepe aguã re ijayvuague

²¹ “Jacó ha'e Israel kuery, penema'endu'a ke pova'e nungakue re, mba'eta peẽ ma xerembiguai kuery! Xee ae rojapo va'ekue xerembiguirã. Israel kuery, xee ndaxerexarai 'rã pendegui.

²² Ha'e rami 'rãgue py pejevavyaty amokanhymba 'rã yvyxĩ rami, ha'e pendereko vaiaty amomba 'rã arai rami. Pejevuy ju ha'vy xea katy, xee rogueraa jepe rire.”

²³ Ha'e nunga SENHOR ojapo rire peporai ke, yva regua pendekuai va'e. Ha'e peẽ yvy guyrygua

kuery, peropora ei avi ke. Peẽ vyvity ha'e ka'aguy pendekuai va'e, ha'e yvyra pendekuai va'e ha'e javi, penhendu ke mbora ei rupi, mba'eta SENHOR oepy Jacó kuery, ha'e Israel kuery ogueraa jepe vy onhemboete uka rire.

²⁴ Po rami ijayvu SENHOR pendereraa jepea, penderyru'i py ma voi penemboete'i va'ekue: "Xee ma SENHOR opa mba'e apoa. Xee ae'i aipyo va'ekue yva, ha'e anhono va'ekue yvy.

²⁵ Xee ajapo profeta ramigua rive apu rupi ijayvua ojeupity e'ỹ aguã rami, ha'e namo'aranduveipa 'rã imba'ekuaa va'e. Mba'eta hi'arandu va'ekue ajapo 'rã ndoikuaavei aguã rami, hi'arandugue mba'emo vairã opytapa aguã.

²⁶ Ha'e rã xerembiguai ijayvuague ma xee amoingo 'rã, ajapo 'rã xeayvu mombe'ua kuery ijayvua ojeupity aguã rami. Ha'e rami vy Jerusalém tetã pe aipoa'e: 'Ha'e py ma ikuai ju 'rã.' Ha'e Judá yvy re tetã ikuai va'ekue pe ma 'Ojapoa ju 'rã', ha'e. Ha'e py oogue ho'apa va'ekue pe ma 'Xee amoatyrõmba ju 'rã', ha'e.

²⁷ Yy tyguaxu va'e pe aipoa'e: 'Ndepiru ke, ha'e nderegua yakã ikuai va'e voi xee amombirupa 'rã.'

²⁸ Ha'e gui Ciro pe ma aipoa'e: 'Ha'e ma xerymba vexa'i kuery re opena va'e vy ojaopopa 'rã xee aipotaa ha'e javi', ha'e.* Jerusalém tetã pe avi aipoa'e: 'Omoatyrõa ju 'rã.' Templo pe voi 'Omboytaa ju 'rã', ha'e."

45

---

* **44:28** Ciro ma Pérsia pygua huvixave. Babilônia re ipo'aka ma vy Israel kuery omondoukapa ju ijyvy katy (Esdras 1-3).

Huvixa Ciro Israel kuery omondoukapa ju aguã re ijayvuague

¹ Po rami SENHOR ijayvu guembiporavo huvixave Ciro reko re: “Ipo oiporu kuaa regua re ajopy herekovy, ha'e henonde gui aipe'apa 'rã yvy regua kuery. Hexe ama'ẽ vy amokangy 'rã huvixave ikuai va'e, henonde rupi okẽ ikuai va'e aipe'apa 'rã nombotyavei aguã rami.

² Ha'e rami vy xee aa 'rã nerenonde rupi. Ndevy ambo'yvi 'rã tape ikarẽ-karẽ va'e, amopẽmba 'rã okẽ overa va'e guigua, ha'e ambovopa 'rã ijokoa ferro guigua oĩ va'e.

³ Ndevy pe amboaxapa 'rã mba'emo porã onhomi mbyre, ha'e hepykueve ojao'i pyre, reikuaa aguã xee ae SENHOR aikoa, Israel kuery ruete nderery rupi roenoĩ va'e.

⁴ Xerembiguai Jacó kuery, xerembiporavo Israel kuery ayvu vy ae xee roenoĩ nderery rupi, ha'e ndere amoĩ nderery apyrã, ndee ndaxekuaai teĩ.

⁵ Xee ma SENHOR, ndoikoi amboae. Xee e'ỹ vy ndoikoi tuete. Xee ma romombaraete 'rã ndaxekuaai teĩ.

⁶ Ha'e ramo kuaray oua ha'e oikea katy peve oikuaa pavẽ aguã xee e'ỹ vy amboae ndoikoa. Xee ae SENHOR, ndoikoi amboae.

⁷ Xee ma hendy va'e rexa ukaa aiko, ha'e pytũ moĩa guive. Ha'e rami ae avi ambou 'rã mby'a porã ha'e mba'emo vai. Xee SENHOR ae ha'e nunga ha'e javi moingoa aiko.”

SENHOR opa mba'e apoare oikoa re ijayvuague

⁸ “Toguejy teko porã yva yvatevea gui, ta'oky arai gui. Ha'e yvy re ma teko porã toike jogueraa

jepea oiko aguã, toiko avi teko porã. Xee SENHOR ae ha'e nunga amoingo va'e", he'i.

⁹ Nda'evei ete 'rã imoingoare re opu'ã rei va'e kuery pe, mba'eta nhae'ũ pẽgue ramigua rive ikuai. Tyrã nhae'ũ guigua aipoe'i 'rã teve ijapoa pe: "Mba'e tu rejapo?" ha'e rami e'ỹ vy "Nerembiapo tu oata rima ixãrã", he'i 'rã teve?*

¹⁰ Nda'evei ete avi 'rã nguu pe "Mba'erã tu xemoingo?" he'i va'e, e'ỹ vy oxy pe "Mba'e re tu xerereko'i raka'e?" he'i va'e pe.

¹¹ Po rami ijayvu SENHOR Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e, ha'e kuery moingoare: "Peikuaaxe ri ty'y raka'eve rã guarã? Xapy'a rei nda'u peẽ xembo'exe ri xera'y kuery ha'e xepo py ae ajapo va'ekue areko aguã re?"

¹² Mba'eta xee ma ajapo yvy, ha'e hexe guarã amoingo va'ekue avakue. Xepo py ae aipyo yva, ha'e hexe ikuai va'e ha'e javi 'rã ajokuai.

¹³ Ha'e gui xereko porãa rupi vy amoĩ Ciro huvixaverã, ha'e ambo'yvi oguata aguã ha'e javi'i rupi. Ha'e ramo ha'e omoatyrõ uka ju 'rã xeveygua tetã, ha'e omboupa ju 'rã xeveygua kuery mombyry ogueraa pyre. hepy re e'ỹ 'rã ojapo, mba'emo ome'ẽ rivepy re e'ỹ guive", he'i SENHOR ixondaro reta va'e.

¹⁴ Po rami ijayvu SENHOR: "Ndepo py amboaxapa 'rã mba'emo porã Egito ha'e Etiópia yvy re ikuai va'e, avakue Sabeu regua tuvixakueve guive. Ha'e va'e kuery ma nderakykue 'rã oje'oi oipokuapaa reve, ha'e vy nerenonde ju 'rã ikuai guenapy'ã re mba'emo re ojerurea py. Ha'e vy aipoe'i 'rã: 'Ndereve anho Nhanderuete oiko, ha'e

---

* 45:9 Romanos 9.20

Nhanderuete mboae ndoikoi ha'e e'ỹ vy', he'i 'rã okuapy.”

¹⁵ Anhetẽ ete ndee ma Oreruete ndereko roikuaapa 'rã e'ỹ, Israel kuery ruete orereraa jepea.

¹⁶ Ha'e gui ta'angaa ojapo va'e kuery ma oxĩmba ha'e nda'evei nho 'rã okuapy. Ho'apa 'rã oxĩmbaa py.

¹⁷ Ha'e rã Israel kuery ma SENHOR ogueraa jepe 'rã raka'e rã guarã. Ha'e kuery ma noxĩmbai 'rã, nda'eve e'ỹi nho 'rã raka'e rã peve.

¹⁸ Mba'eta po rami ijayvu SENHOR yva moingoare, Nhanderuete yvy nhono porãare, ha'e yvy oĩ atã aguã rami ojapo va'ekue. Opyta rive aguã e'ỹ onhono, nhanderekoarã ae ojapo va'ekue: “Xee ae SENHOR, ndoikoi amboae”, he'i.

SENHOR ha'e mba'emo ra'angaa re ijayvuague

¹⁹ “Xee ma nhemi rupi e'ỹ xeayvu, neĩ yvy pytũa py e'ỹ guive. Jacó ramymino kuery pe aipo nda'ei: ‘Xereka rive rima’, nda'ei. Xee SENHOR ma anhetẽ rupi xeayvu, anhetẽ ete va'e anho aikuaa uka.

²⁰ Ha'e nunga rupi peẽ kuery yvy regua ikuaia gui peo jepe va'ekue, penhemboaty ke pejuvy. Jojavi pevaẽmba, mba'eta yvyra gui mba'emo ra'angaa ojapo va'ekue ojaxe heravy va'e kuery ma mba'eve ndoikuaai, ojapukai 'rã okuapy nguete ndogueraa jepei va'erã pe rive.

²¹ Penhemombe'u ke, pemombe'u peikuaa va'e. Penhomongeta porã ranhe pekuapy. Mava'e tu ha'e nunga ymave guive oikuaa uka? Mava'e tu ha'e va'e ára guive omombe'u uka? Xee SENHOR aiko va'e e'ỹ ri ty'y? Mba'eta ndoikoi tuuete mboae

xee e'ỹ vy. Tuuete heko porã va'e jogueraa jepea ndoikoi, xee e'ỹ vy.

²² Peẽ yvy regua kuery ha'e javi, xere ae ke pema'ẽ peo jepe aguã. Mba'eta xee ae ma Penderuete, ndoikoi amboae.

²³ Xejee ae aura va'ekue, xejuru gui anhetẽ ete va'e oẽ, ha'e xeayvuague ndopyta rivei 'rã. Ha'e vy aipoa'e: 'Xerenonde ma pavẽ guenapy'ã re oĩ 'rã, pavẽ oapekũ py oura 'rã xerery rupi', ha'e.*

²⁴ Ha'e ramo xevy pe aipo'ea 'rã: 'SENHOR re anho oĩ teko porã ha'e mbaraete. Ha'e oĩa py oxĩmba reve oupa 'rã hexe nda'ija'ei va'ekue ha'e javi', 'ea 'rã."

²⁵ Ha'e rã Israel ramymino kuery ma SENHOR re vy omboeko porãmbaa 'rã, hexe anho ovy'a 'rã okuapy.

46

Babilônia py mba'emo ra'angaa ikuai va'ekue okanhymba aguã re ijayvuague

¹ Bel ha'e Nebo ra'angaa ma ojero'a-ro'a rei 'rã oiny, mba'eta ta'angaa omoĩa 'rã mymba áry. Nguuete ra'angaa ma ogueraa 'rã guymba kuery áry. Hymba kuery ikane'õ ma teĩ omokane'õve 'rã heravy ta'angaa ogueraa uka vy.*

² Ha'e rami vy tuuete ra'angaa ojero'a rei 'rã oiny. Ha'e nunga ma ndogueraa jepei 'rã hexe ojerovia va'e. Ha'e rami 'rãgue py ha'e nunga ae heraa 'rã amboae yvy re oguereko aguã katy.

---

* **45:23** Kova'e ayvu rupi ma Jesus reko re ijayvu (Romanos 14.11, Filipenses 2.9-11). * **46:1** Bel ha'e Nebo ma Babilônia pygua kuery ruete ramigua oguereko va'ekue. Ha'e gui apy ma omombe'u

ha'e kuery ojava vy mymba áry ta'angaa omoĩ rã ojero'a-ro'ave 'rã oje'oivy.

³ “Jacó ha'e Israel kuery pekuave va'e, pendu ke xeayvu. Peẽ kuery ma peiko'i guive xee roguereko, penderyru'i py peĩ reve rogueraa va'e xejyva áry.

⁴ Ha'e gui pendetuja'ipa peve xee ha'ekue ae 'rã aiko, pende'a xiĩmba peve xee roguereko 'rã. Ha'e rami vy 'rãe xee rogueraa, romombaraete ha'e rogueraa jepe.

⁵ Mava'e nda'u xere pembojoja 'rã joo rami ete roikoa rami? Mba'e nunga xee ramigua nda'u pemombe'u kuaa?

⁶ Amongue ma ovoko gui ouro oguenoẽ 'rã, e'ỹ vy mba'emo opejaa py prata oa'ã vy opaga 'rã ouro re omba'eapo va'e pe ngueterã ojapo uka vy. Ha'e rami vy henonde oĩ 'rã guenapy'ã re yvy re ngova omovaẽ reve.

⁷ Ha'e gui oaxi'y áry ogueraa 'rã hendarã py omoĩ aguã. Ha'e rã ha'e py ae 'rã oĩ. Guenda gui ndovai 'rã. Ha'e nunga pe ojapukai teĩ nombovai 'rã, neĩ peteĩve ndogueraa jepei 'rã guive ojexavaia gui.

⁸ “Penema'endu'a ke pova'e re, pendepy'a guaxu aguã. Pejejavy va'ety kuery, pemoĩ pendepy'a re.

⁹ Penema'endu'a ke ymave rupi oiko va'ekue re, mba'eta xee ae Penderuete, ndoikoi amboae xee ramigua.

¹⁰ Mba'eta jypy'i guive aikuaa uka va'ekue mba'emo oiko va'erã, yma voi mba'emo ndoikoi teri va'e aikuaa uka. Ha'e vy aipoa'e: ‘Xeayvua oiko ae 'rã, ajapo 'rã aipota va'e ha'e javi’, ha'e.

¹¹ Ha'e rami vy kuaray oua katy gui aenoĩ peteĩ xapirẽ, yvy mombyrya gui peteĩ ava aenoĩ xee amongetaa rupi oiko va'erã. Ha'e rami aguã re xeayvu rire amoingopa avi 'rã. Ha'e nunga xepy'a

re amoĩ rire ha'e rami ae ju 'rã ajapo.

¹² “Pendu ke xeayvua, mba'eta peneakã ratã va'e vy teko porã gui momyry peiko.

¹³ Ajapo 'rã xeguigua teko porã ovaẽ aguã rami, namomyryvei ma ouvy, ajogueraa jepe aguã voi ndarei 'rã. Ha'e rami vy aexa uka 'rã ajogueraa jepea Sião py, Israel kuery mbyte py aexa uka 'rã xerexakãa.”

47

Babilônia tetã okanhymba aguã re ijayvuague

¹ “Kunhataĩ Babilônia pygua rajy, eguejy ke reĩa gui, ha'e yvy ku'i py ju eguapy.* Caldeu rajy, eguapy ke yvy py ae, mba'eta jipovei ma tenda repenaaty, ha'e ndevy pe ‘Kunhataĩ porã ojou porãvepy’ nda'eavei ma 'rã.

² Ejopy ke mba'exoa, ha'e emongu'i mba'emo ra'yĩ. Eipe'a nderova mo'ãa reiporu va'ety, eupi ndeao apy, ha'e neretyma rei reve eaxa eovy yakã.

³ Mba'eta ndepire reia oexa pavẽ 'rã, oexa 'rã rexĩmba rei rã. Mba'eta xee ajoepy vy namboaxyi 'rã avakue ma guive rã”, he'i.

⁴ Mba'eta nhande kuery repya ma SENHOR ixondaro reta va'e, Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e hery.

⁵ “Caldeu rajy, eguapy ke rekyrirĩ reve, ha'e gui tereo pytũa katy, mba'eta ndevy pe ‘Tetã ikuai va'e re ipo'aka va'e’ nda'eavei 'rã.

⁶ Anhea'ã ete ma xevygua kuery re, ambovaipa uka xemba'erã va'ekue. Ha'e rami vy amboaxa

---

* **47:1** “Babilônia pygua rajy” he'ia ma tetã Babilônia pygua kuery ha'e javi re ijayvu vy. Ha'e gui apy omombe'u ha'e kuery ikuai axy 'rãa.

ndepo py, teĩ ndee ma remboaxya rupi e'ỹ rereko, tujakue'i voi rereko axy.

⁷ Ndee ma 'Xee ma xepo'aka 'rã raka'e rã peve!' 're va'ekue teĩ aỹ peve xeguigua neremoĩ ndepy'a re, neĩ repa aguã re voi ndereikuaa potai.

⁸ “Ha'e nunga rupi reipotaa rupi rei reiko va'e, endu pova'e nunga. Reĩ atã teri vy ndejeupe ae aipo're: 'Xee anho aiko, xee e'ỹ vy ndoikoi amboa. Xee ma imeve'ỹ va'e ndaikoi 'rã, neĩ xememby kuery ndoatai 'rã guive', 're.

⁹ Ha'e rami teĩ ha'e nunga mokoĩve ma ou xapy'a 'rã ndere, mba'eta peteĩ ára pyve nememby kuery omanomba 'rã, ha'e imeve'ỹ va'e reiko 'rã. Ha'e nunga ha'e javi oiko xapy'a 'rã ndere, ndevyguá imba'evyky ha'e imba'ekuaa va'e heta ete teĩ.

¹⁰ Mba'eta ndereko vaia re rive rejeroivia vy 'Jipoi avave rei xerexa va'erã', 're. Ha'e rami teĩ ne'arandua ha'e reikuaapaa py ae rejekore 'rã, ndejeupe ae: 'Xee anho aiko, xee e'ỹ vy ndoikoi amboa', 're teĩ.

¹¹ Ha'e nunga rupi ndere ou 'rã mba'emo vai. Ha'e va'e ma ndevyguá kuery mba'ekuaa rupi ikuai va'e ndojoko kuaai 'rã. Ha'e rami ete jexavai oiko 'rã ndere, ha'e va'e gui ndereo jepei 'rã nderekove rekovia mba'emo reme'ẽ teĩ. Mba'eta ndere oiko xapy'a 'rã ha'e ramigua ete teko vai nerexa'ãi va'ekue.

¹² “Tereove tema mba'evyky ha'e mba'ekuaa rupi nekunhataĩ guive reikoague rami. Xapy'a rei ma mba'emo rejou nho 'rã ha'e nunga py, xapy'a rei renhomongyje 'rã.

¹³ Ndekueraí ma ha'e rami ete rejekuaa pota ukaague gui! Toupa aỹ yva regua re oikuaa pota

va'e, jaxy-tata re oma'ẽ oiny va'e, jaxy pyau'i nhavõ mba'emo ndere oiko va'erã mombe'ua kuery.

¹⁴ Ha'e rami teĩ ha'e kuery re oiko 'rã mba'emo pirekue tata oapypaa ramigua. Ha'e vy ndojereraa jepe kuaai 'rã tata gui. Ha'e va'e rire neĩ peteĩ tapyĩ ma ndopytai 'rã ojape'ea aguã, neĩ tatapy yvýry uguapya aguã ma voi.

¹⁵ Ha'e rami py ndovareveipa 'rã ndevy omba'eapo vaipa va'ekue, nekunhataĩ guive ha'e kuery reve mba'emo rejapoa va'ety. Ha'e kuery ma oka'u va'e rami oaĩmba 'rã peteĩ-teĩ guape rupi ae. Ha'e gui avave rei nandereraa jepei 'rã.

48

Israel kuery anhetẽ rupi e'ỹ ikuaia re ijayvuague

¹ “Peẽ Jacó kuery, pendu ke pova'e nunga. Israel rery rupi penderery va'e, ha'e Judá ramymino kuery pendekuai, ha'e SENHOR rery rupi peura va'e. Nhanderuete Israel kuery Ruete pe pejapukai va'eri anhetẽ rupi e'ỹ, teko porã rupi e'ỹ pendekuai.

² Pendejeupe ‘Tetã iky'a e'ỹ va'e pygua’ peje, ha'e ‘Ore roĩ atã Israel kuery ruete SENHOR ixondaro reta va'e hery va'e re’, peje teĩ.

³ Ha'e gui xee ma jypy mba'emo amombe'u yma guive. Xejuru rupi ae amombe'u, aendu uka porã guive. Ha'e gui ma amoingo xapy'a ramo ojeupitypa.

⁴ Mba'eta xee aikuaa peneakã ratãa ha'e pendeaju'y kãgue ferro rami hatã va'ea, penderova voi overa va'e gui ojapo pyre rami ete hatã va'e.

⁵ Ha'e nunga rupi ae amombe'u ha'e va'e ára guive, ha'e nunga oiko e'ỹ mbove voi aikuaa uka pēvy, peẽ kuery aipopeje e'ỹ aguã: 'Ha'e nunga ma orerue te ra'angaa omoingo', e'ỹ vy 'Ta'angaa mba'emo ryku guigua omoingo', peje e'ỹ aguã.

⁶ Ha'e nunga pendu ae ma rire aỹ peikuaa pota ke ha'e nunga ha'e javi re. Ha'e nunga pe 'Anhetẽ ete va'e' ndapejei 'rã teve? Ha'e gui aỹ ma mba'emo pyau ju aendu uka 'rã pende vy, mba'emo ndaikuaa ukai teri ha'e ndapeikuaai va'ekue.

⁷ Ha'e nunga ma aỹ mae amoingo, ymave rupi e'ỹ. Kova'e ára e'ỹ mbove napendui, 'Aikuaa ae ma' peje e'ỹ aguã.

⁸ Mba'eta ha'e nunga peẽ napendui, ndapeikuaai teri, neĩ napendui guive pendeapyxa py, mba'eta xee aikuaa anhetẽ rupi e'ỹ pendekuaia, penderyru'i gui peiko'i guive 'Heko vai va'e' 'ea pende vy.

⁹ Ha'e rami ete teĩ xerery amboete ukua rupi vy ndaexa uka voi 'rã xepoxya, xee anhemboete ukua re ae ajejoko 'rã romomba vyvoi e'ỹ aguã.

¹⁰ Ha'e rami avi xee roiky'a'opa teĩ prata rami ndapejekuaai, tata kua jexavaia py roa'anga teĩ.

¹¹ Ha'e rami ete teĩ xejee ae vy aiko ha'e rami. Mba'exa tu xee roguereko ta xerery nomboteai aguã rami? Xee ma xerexakãa namboaxai 'rã amboa pe.

¹² "Jacó ha'e Israel kuery roenoĩ va'ekue, pejapyxaka ke. Xee ma ha'ekue ae aiko. Xee ma jypy'i guive ha'e opaa pyguarã.

¹³ Xepo py ae yvy anhono va'ekue, ha'e aiporu kuaa regua py ae aipyo yva. Ha'e nunga xee aenoĩ

ramo ojekuaapa raka'e.

¹⁴ Penhemboatypa ke, ha'e pendu: Mava'e ta'angaa ikuai va'e regua nda'u ha'e nunga oikuaa uka ma voi? Mba'eta xee SENHOR ma Ciro ayvu vy aity uka 'rã Babilônia tetã aipotaa rami, caldeu kuery rovai xejyva aupi vy.

¹⁵ Xee amombe'u ae ma, ha'e gui xee ae ju aenoĩ xerembiguairã. Xee aru vy ajapo 'rã oikoa ha'e javi rupi ojapopa aguã rami.

¹⁶ Penhemboja ke xere, pendu pova'e nunga: Nhemi rupi e'ỹ xeayvu jypy guive. Ha'e nunga oiko ypy'i guive xee aiko ha'e py", he'i. Ha'e gui aỹ ma SENHOR Nhanderuete xembou, Onhe'ẽ reve.

¹⁷ Po rami SENHOR ndereraa jepea ijayvu, Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e: "Xee ma SENHOR Nderuete. Rombo'e iporã va'e re, ha'e tape reiko aguã rupi roguereko va'e.

¹⁸ Ha'e rami avi xeayvuague rendu va'e rire reiko porã 'rãgue yakã rami, ha'e ndereko porãa opa rupi ojekuaa 'rãgue ye'ẽ re yai ikuai va'e rami.

¹⁹ Neramymino kuery ma ita ku'i ha'e mba'emo ra'yĩ rami 'rãgue heta. Hery voi xerenonde gui nomokanhyai ha'e ndoipe'aai 'rãgue guive.

²⁰ "Ha'e nunga rupi tapeopa Babilônia tetã gui, pejava caldeu kuery mbyte gui. Ha'e gui pova'e nunga peikuaa uka ke peporaeia rupi. Pero-japukai ke, yvy apy peve peikuaa uka. Ha'e vy aipopeje: 'SENHOR ogueraa jepe ma guembiguai Jacó kuery', peje.

²¹ Mba'eta peneramoĩ kuery ma tekoa e'ỹa rupi SENHOR ogueraa teĩ noendui raka'e yuvei. Ha'e kuery pe ojapo avi itaova gui yy oẽ aguã rami. Itaova ombovo rã yy onheẽ raka'e.

22 Ha'e rã heko vai va'e kuery pe ma noĩ 'rã ikuai porã aguã", he'i SENHOR.

49

Judeu e'ỹ va'e ikuai rupi avi SENHOR rembiguai omoxakã aguã re ijayvuague

¹ “Peẽ ye'ẽ yvýry pendekuai va'e, pendu ke xeayvu. Peẽ mombyrygua kuery, pejapyxaka ke. Mba'eta aiko'i ramove SENHOR xerenoĩ, xeryru'i pyve ma voi omombe'u xerery.

² Ha'e vy xejuru gui oẽ va'e ojapo kyxe haimbe porã va'e rami, ha'e opo py xemo'ã. Xeapo hu'y hyxyĩ porã va'e rami, ha'e ngu'y ryrupy xerereko.

³ Ha'e vy aipoe'i xevy: ‘Ndee ma xerembiguai, Israel reiko. Ndee reikoa re vy xemboetea 'rã', he'i.

⁴ “Ha'e ramo xee aipoa'e: ‘Ha'e rami avi xee amba'eapo rive, mba'everã ndovarei anhea'ãague. Ha'e rami teĩ SENHOR renonde ma oĩ xemboeko porã aguã, amba'eapo repy oĩ Xerute po py', ha'e.

⁵ “Ha'e gui aỹ ma SENHOR xeryru'i py guembiguirã xemboeteare va'e ijayvu Jacó regua kuery aru ju aguã, ha'e oĩa py Israel kuery amboatypa aguã, mba'eta SENHOR ae xemboyvate, Xerute xemombaraete.

⁶ Ha'e rami vy aipoe'i xevy: ‘Tá, ha'e rami avi Jacó ha'e Israel regua okuave va'e rerupa ju aguã anho e'ỹ romoĩ xerembiguirã. Amboae regua kuery moexakãarã guive romoĩ, yvy apy rupi peve jogueraa jepearã', he'i.*

⁷ Po rami SENHOR Israel kuery reraa jepea Iky'a e'ỹ va'e ijayvu guembiguai avakue ndoayvui ete

---

* 49:6 Atos 13.47

va'e pe, mba'eta heta va'e kuery ndoipotai ae, huvixa kuery ojokuai guive. Ha'e vy aipoe'i ixupe: 'Huvixave kuery nderexa vyve opu'ãmba 'rã, yvatekueve voi. Ha'e kuery nemboete 'rã okuapy xee SENHOR Israel kuery ruete lky'a e'ÿ va'e re vy, ojeroviapy aikoa rupi roiporavo rire', he'i."

Israel kuery oguerupa ju aguã re ijayvuague

⁸ Ha'e gui SENHOR aipoe'i avi: "Xee romboaxy aguã ára aendu ndeayvua, rogueraa jepe aguã ára roipytyvõ. Ha'e rami vy anhangareko 'rã ndere, ha'e xevygua kuery pe rome'ẽ 'rã xereve guarã ajapo vy. Ha'e ramo rembopyau ju 'rã ha'e kuery yvy omombyta rive pyre, ha'e peteĩ-teĩ pe reme'ẽ ju 'rã.*

⁹ Ha'e rami vy nhuã py omboty pyre pe aipo're aguã: 'Peẽ ke', ha'e pytũ rupi ikuai va'e pe 'Peju, pejekuaa ju', 're 'rã. Ha'e ramo ha'e kuery ikuai 'rã vexa'i tape rupi okaru va'e rami, ha'e yvy'ã piru reia rupi teĩ ojou 'rã ho'u va'erã.

¹⁰ Ha'e rami vy ha'e kuery noenduvei 'rã karuai neĩ yuvei. Haku-a neĩ kuaray ojopea voi nomoingo axyvei 'rã. Mba'eta imboaxya oguereko vy ogueraa 'rã yy porã oĩa py.*

¹¹ Xeyvy re yvyty ikuai va'e rupi ajapo 'rã haperã, ha'e amoatyrõmba ju 'rã tape ikuai va'e.

¹² Ma'ẽ, xevygua kuery ou 'rã mombyry gui, amongue ma kuaray ijapu'a'ia katy gui, amboae kuery ma kuaray oikea katy gui, ha'e rã amboae kuery ma Sinim yvy gui 'rã ou."

---

* **49:8** 2 Coríntios 6.2   * **49:10** Apocalipse 7.16

13 Yva, eporaei ke! Yvy, evy'a ke! Ha'e peẽ yvy'ã pendekuai va'e voi pemonhendu mboraei, mba'eta SENHOR ombovy'a ju ojeupegua kuery, ikuai axy va'e omboaxy vy.

14 Ha'e rami teĩ Sião aipoe'i: “ SENHOR xereja ri, SENHOR hexarai ma xere”, he'i.*

15 “Ha'e rami teĩ imemby kambu va'e nda'u hexarai 'rã ri omemby'i re, nomboaxyi 'rã ri nda'u oguereko'i va'ekue? Xapy'a rei omemby re hexaraia teĩ xee ma ndaxerexarai 'rã ndere.

16 Ema'ẽ, xepo mbyte re ambopara nderery, xejee riae amoĩ ndekora re xema'endu'a aguã.

17 Ha'e ramo nememby kuery ha'e ndepi'a kuery ma ojevy voi 'rã okuapy. Ha'e rã nemombaare ha'e nderereko axy reia kuery ma ojepe'a 'rã reĩa gui.

18 Ema'ẽ ndeyvýry rupi rexa aguã, mba'eta ndea py ono'õ jogueruvy. Anhetẽ ete xee ae rekove rupi aura vy aipoa'e: ‘Ha'e kuery ma ndejee remoĩ 'rã renhembojeguaa rami, ha'e kuery re vy neporã 'rã kunhataĩ omenda ta va'e rami’ ”, he'i SENHOR.

19 “Nerenda ma tekoa ve'ỹ ha'e ombovaipa pyre ranhe itui va'ekue. Ndeyvy voi ombovaipa pyre itui va'ekue teĩ aỹ ma ndee Sião, nekyrĩ'i vai ete 'rã ndere hekoa va'e kuery ha'e javi oĩmba aguã. Ha'e gui nemombaare kuery ma mombyry 'rã ikuai ndea gui.

20 Nememby kuery ha'e ndepi'a kuery ndegui oipe'aa pyre heta ju vy aipoe'i 'rã okuapy ndevy: ‘Kova'e henda ma kyrĩ'i vai ete orevy. Embotuvix-ave ke roĩ aguã’, he'i 'rã okuapy.

---

* **49:14** Apy ma Sião Jerusalém tetã ma peteĩ kunha rami ijayvu, ha'e ramo SENHOR ombovai 'rã tetã pe.

21 Ha'e gui ndejeupe ae aipo're 'rã: 'Mava'e tu kova'e kuery omoingo va'ekue xememby ha'e xepi'arã? Mba'eta xegui ma xememby kuery ha'e xepi'a kuery oipe'apaa, ha'e na'imembyvei aguã rami aiko va'ekue, amboae yvy katy xereraa, ha'e oayvupy e'ỹ aiko va'ekue. Mava'e tu ha'vy omoingo kova'e kuery xememby ha'e xepi'arã? Xee ma xae'i xerejaa va'ekue ri kova'e kuery magui tu ou?' 're 'rã."

22 Ha'e gui po rami SENHOR ijayvu: "Xee ma aupi 'rã xepo yvy regua kuery oexa pavẽ aguã, heta va'e kuery oexaa py aupi 'rã xevygua bandeira. Ha'e ramo ha'e kuery oiyva áry oguerupa 'rã nememby kuery ha'e ndepi'a kuery, oaxi'y áry guive.

23 Ha'e ramo huvixave kuery ma onhemoingo 'rã tuvyrã, ha'e huvixa kunha ma omokambu 'rã. Ha'e rami vy nerenonde ha'e kuery guenapy'ã re ikuai 'rã, ha'e yvy re ngova omovaẽ reve onhemo'yvyĩ'i 'rã okuapy ndepy yvýry. Ha'e ramo reikuaa 'rã xee ae SENHOR aiko, ha'e xere ojerovia va'e kuery noxĩmbai 'rãa", he'i.

24 Peteĩ ipy'a guaxuve va'e gui nda'u oipe'aa 'rã omba'erã ojou va'ekue? Peteĩ joguereko axya gui nda'u oo jepe 'rã teve nhuã py ombo'a va'ekue?

25 Ha'e rami teĩ po rami SENHOR ijayvu: "Ha'e rami avi nhuã py ombo'a pyre kuery oo jepe nho 'rã ipy'a guaxuve va'e gui, joguereko axya gui ombo'a va'ekue ojepe'a 'rãe, mba'eta ndere opu'ã va'e kuery re xee apu'ã vy araa jepe 'rã nememby kuery ha'e ndepi'a kuery.

26 Ha'e rami vy ajapo 'rã nderereko axyare kuery ngo'o re ae okaru aguã rami, ha'e nguguy py ae vinho py rami oka'u okuapy aguã rami. Ha'e rami

rã avakue ha'e javi oikuaapa 'rã xee ae SENHOR aikoa, ndereraa jepea ha'e nderepya, Jacó kuery ruete Ipo'akapa va'e aiko.”

50

SENHOR rembiguai ojavykya rei teĩ ojeroviapy oikoa re ijayvuague

¹ Po rami SENHOR ijayvu: “Mamo tu oĩ kuaxia para pendexy re amendaa gui xee ajepe'a ha'e amondouka aguã regua? Ha'e nunga ndoikoi ae. Ha'e rami e'ỹ vy mava'e tu xemboreveaty oiko ixupe peẽ kuery rovendeague? Any, pendereko vaia káuxa ae penevendepaa, pejevavyague re pendexy omondoukaa.

² Mba'exa tu ha'vy xee aju teĩ avave rei ndojekuaai, ha'e xee roenoĩ teĩ avave rei naxembovai? Xepo nda'u ijapu'a'i vai ete ri rogueraa jepe aguã? Tyrã pa naxembaraetevei ma rogueraa jepe aguã? Mba'eta ye'ẽ pe xeayvu vy rive amombirupa, ha'e yakã 'rãgue py ajapo tekoa e'ỹa opyta aguã rami, pira ha'e py ikuai va'e inemba peve. Yy jipoi ramo omanomba 'rã yuvei gui.

³ Xee ae ma yva amoũmba va'e, inhovãarã ajukue voxa guigua ramigua amoĩ vy”, he'i.

⁴ “Ha'e gui xeivy pe SENHOR Nhanderujete ome'ẽ hi'arandu va'e ayvu, ikane'õ va'e pe xeayvu kuaa aguã ambopy'a guaxua rupi. Ko'ẽ nhavõ aje'ive xembovy 'rã, xeapyxa oipe'a 'rã hembiguai rami ajapyxaka aguã.

---

* **50:1** Apy ma Israel kuery pe SENHOR ijayvu. Mba'eta SENHOR e'ỹ opoi Israel gui, ha'e rã Israel kuery ae ojevavypaa rupi ojepe'a okuapy ixugui.

⁵ SENHOR Nhanderujete xeapyxa oipe'a ramo xee nanhe'ẽ rendu e'ỹi, ixugui ndajepe'ai guive.

⁶ Ha'e rami vy xekupe rupi anhenupã ukapa, xerova voi nanhomi xe'a moatãa kuery gui, xerova ndarovai xere ijayvu vaikue-ikue ha'e onyvõmba rei va'e gui.

⁷ Mba'eta Nhanderujete xepytyvõ axĩmba e'ỹ aguã rami. Ha'e ramo xerova ajapo ita rami hatã aguã, mba'eta aikuaa naxĩmbai 'rãa.

⁸ Xemboeko porã va'e xea katy'i oĩ ramo mava'e tu ijayvu rei ta xere? Jajexa uka ha'vy joa py. Mava'e tu xerovai guarã oiko ta? Penhemboja ke ha'vy nhandomboayvu aguã.

⁹ SENHOR Nhanderujete ae xepytyvõarã oiko ramo mava'e tu xembopaga 'rã? Ha'e rã ha'e kuery ma okanhymba 'rã ajukue vixo'i ho'upaa rami.”

¹⁰ Mava'e peẽ kuery regua nda'u SENHOR mboetea rupi ete peiko, ha'e hembiguai penhe'ẽ rendu va'e? Pytũ rupi tataendy reve'ỹ oiko va'e ma tojerovia SENHOR rery re, toĩ atã Nhanderujete re.

¹¹ Ha'e rã peẽ kuery tata pemoendy ha'e hu'y endy va'e pereko katu va'e ma tata ha'e hu'y pemoendy va'ekue rexakãa rupi tema peiko. Ha'e rami avi xegui ae 'rã ou penembopagaarã, roitypa 'rã pejexavai aguã py.

51

Sião pygua kuery ovy'a ju aguã re ijayvuague

¹ “Teko porã rupi peikoxe ha'e SENHOR peka va'e, pendu ke xeayvua. Penema'endu'a ke itaova ha'e itakua ha'e va'e gui penemoingoague va'e re.

² Penema'endu'a ke penderu Abraão ha'e penekuavãare Sara re ae. Mba'eta Abraão aenoĩ jave peteĩ'i oiko. Ha'e gui aroayvu porã vy amboetave karamboae.

³ Mba'eta xee SENHOR ma Sião voi amboaxy. Amboaxy avi 'rã tetã rupi tekoague ikuai va'e ha'e javi. Ha'e vy ajapo 'rã ha'e rupi tekoa e'ỹ oĩ va'e Éden pyguare rami iporã ju aguã, ajapo 'rã opyta rei va'ekue-'ekue xevygua yvotyty rami. Ha'e ramo oendua ju 'rã ovy'a va'e ha'e py, oguero vy'aa rupi oporaei va'e mba'epu reve.

⁴ “Peikuaa pota ke, xevygua kuery. Xevygua tetã pygua kuery, pendu ke xeyvua. Mba'eta xegui ae ojekuaa 'rã lei, xeguigua teko porã aikuaa uka 'rã yvy regua kuery moexakãmbaarã.

⁵ Mba'eta xeguigua teko porã ma mombyry e'ỹ oĩ, ojekuaa ma ajogueraa jepea voi. Ha'e rami vy xepo'akaa rupi areko 'rã yvy regua kuery. Ye'ẽ yvýry ikuai va'e voi xerarõ okuapy, xere ojerovia xepo'aka aguã.

⁶ Pema'ẽ ke yva re, ha'e gui yvy katy ju pema'ẽ. Mba'eta yva okanhymba 'rã hataxĩ rami, ha'e yvy ma inhymba 'rã ao vaikue rami, hexe hekoa va'e kuery voi omanomba vyvoi 'rã mbarigui rami rive. Ha'e rã ajogueraa jepea ma oĩ riae 'rã, xeguigua teko porã voi nombovaipai 'rã.

⁷ “Peẽ kuery teko porã peikuaa va'e, pendu ke xeyvuu, penekuraxõ re xeguigua lei oĩa va'e. Pekiye eme avakue pendejojai rei teĩ, penhemondyi eme pendere ijayvua rei ramo.

⁸ Mba'eta ha'e kuery ma omombaa 'rã ajukue vaikue rami, vexa'i rague vixo'i ho'upaa rami ae. Ha'e rã xeguigua teko porã ma oĩ riae 'rã, ha'e

ajogueraa jepea ma ta'y jevy-jevvy ikuaia peve 'rã oĩ.”

⁹ Emyĩ ke, SENHOR ndepo'akapa va'e, emyĩ ke. Ndejee emoĩ nembaraetea rexa uka aguã. Emyĩ ke ymave rupi ymagua kuery ikuai jave guare rami. Ha'e rami vy ndee e'ỹ ri ty'y Egito vvy mombaare, ha'e ye'ẽ rupigua jukaare?

¹⁰ Ndee e'ỹ ri ty'y ye'ẽ typya mombiruare? Mba'eta ye'ẽ mbyte rupi taperã rejapo va'ekue, reraa jepe va'e kuery oaxapa aguã.

¹¹ Ha'e rami vy SENHOR oepy va'e kuery ojevypa ju 'rã. Sião tetã py oupa 'rã okuapy oporaei reve. Ha'e kuery akã re ma vy'a opa e'ỹ va'e 'rã oĩ coroa rami. Ha'e kuery oupity va'erã va'e ma mby'a porã ha'e vy'a anho. Ha'e rã mboriau ha'e mby'a vai ma okanhymba 'rã.

¹² “Xee, xee ae rombovy'a va'e. Mba'exa tu ha'vy ndee rekyje 'rã avakue omano va'erã gui rive, ha'e avakue ra'y kuery jai rogue rami okanhy va'erã va'e gui?

¹³ Mba'exa 'rã tu ndee nderexarai SENHOR nemoin-goare gui? Mba'eta ha'e ae yva pyoare ha'e vvy nhonoare oiko. Mba'e re tu ndee ko'ẽ nhavõ rekyje reikovy joavyky rei va'e nhomomba aguã rami ikuai va'e poxya gui rive? Mamo tu opyta joavyky rei va'e poxya?

¹⁴ Mba'eta escravo-rã heraa pyre opoipaa voi 'rã, nomanoi 'rã ha'e py, vvyra rupa py nomboguejyai 'rã ha'e py. Ha'e rami 'rãgue py ho'u va'erã ndoatai 'rã.

¹⁵ Mba'eta xee ma SENHOR Nderuete. Yai revovo onhendu aguã ye'ẽ omomyĩ va'e ma xee ae. SENHOR ixondaro reta va'e xerery.

16 Amoĩ 'rã xeayvu ndejuru py, ha'e romo'ã 'rã xepo py, yva pyau aipyo ha'e yvy pyau anhono aguã. Ha'e rami vy Sião pygua kuery pe 'Peẽ ma xevygua kuery', ha'e 'rã."

17 Emyĩ ke, ndee Jerusalém tetã! Emyĩ ke, ha'e epu'ã ju! SENHOR po gui karo ipoxya oĩa rejopy va'ekue gui rey'u ae ma. Karo nhomoakanhymbaarã oĩa va'e gui rey'upa ma.

18 Nememby kuery, ndepi'a kuery rereko'i va'ekue regua neĩ peteĩve ma nanepytyvõia rupi oiko. Remongakua'i va'ekue neĩ peteĩve ma ndepo re ndojopy herekovyi.

19 Mava'e tu nemboaxyarã oĩ? Mba'eta ndere ou va'ekue mokoĩ regua: nembojexavaia ha'e nemombaa, karuai ha'e kyxe. Mba'exa tu ha'vy nembovy'arã noĩ?

20 Mba'eta nememby kuery ha'e ndepi'a kuery ho'apa ma inhakanhy vy. Tape oĩ va'e-va'e rupi ma onheno okuapy, nhuã py guaxu ombo'a pyre rami. Mba'eta ha'e kuery re ou SENHOR poxya, Nhanderuede ijayvu eteague.

21 Ndee rejexavai ha'e reka'u ri teĩ vinho gui e'ỹ ta'vy. Ha'e nunga rupi endu ke pova'e nunga.

22 SENHOR Nderuede, ojeuepegua kuery repya aipoe'i: "Ndepo gui aipe'a ju 'rã karo nemoakanhyarã ha'e xepoxya oĩa. Ha'e va'e gui ma nderey'uvei 'rã.

23 Ha'e gui nembojexavai reia kuery po py ju 'rã amoĩ, ndevy pe 'Ejero'a ke, nde'áry rupi roaxa aguã', he'i va'ekue po py ae. Mba'eta renheno ramo ndekupe áry rupi ha'e kuery oguata va'ekue, yvy e'ỹ vy tape oĩ va'e rupi oguataa rami."

52

¹ Emyĩ ke, ndee Sião tetã. Emyĩ ke, emoĩ nembaraete aguã. Ndee Jerusalém tetã iky'a e'ỹ va'e, enhemonde ke ndeao iporãve va'e py. Mba'eta ndea py ma opire omboi uka va'e e'ỹ ndoikevei 'rã, neĩ ndojeky'a'o ukai va'e kuery voi.

² Enhembojaity ke yvy ku'i gui. Evy ke Jerusalém, ha'e eguapy ju einy. Eipe'a ke corrente ndeaju'y jokuaague, Sião memby escravo-rã ndereraa va'ekue.

³ Mba'eta po rami SENHOR ijayvu: “Hepy re e'ỹ nevendeague rami peráta re e'ỹ ju 'rã rojogua”, he'i.

⁴ SENHOR Nhanderuate aipoe'ive ju: “Jypy'i ma xevygua kuery Egito yvy katy oje'oi raka'e ha'e py ikuai aguã. Ha'e gui ma Assíria pygua kuery ju mba'e py e'ỹ ombojexavai.

⁵ Ha'e gui aỹ teĩgue ju mba'e tu ha'e py oiko? Mba'eta xevygua kuery ogueraapaa rive ju hepy re'ỹ. Ijavyky reia kuery ojavukai atã okuapy. Ha'e nunga rupi xerery re ijayvu vaikue-ikuea ko'ẽ nhavõ”, he'i SENHOR.*

⁶ “Ha'e rami teĩ xevygua kuery oikuaa nho 'rã xerery. Ha'e va'e ára ma oikuaa 'rã okuapy xee 'Apy ma aĩ ha'e va'ea”, he'i SENHOR.

⁷ Iporã ete! Yvyty áry rupi mba'emo pyau mombe'ua ou jekuaa! Ha'e va'e ma omonhendu ouvy nhandekuai porã ju aguã, omombe'u iporã va'e, nhandereraa jepea regua. Ha'e vy Sião pygua kuery pe ma “Penderuate ipo'aka ma”, he'i.*

* 52:5 Romanos 2.24 * 52:7 Romanos 10.15

⁸ Aipo ma, peneretã rarõa kuery ojavukai nhendu. Ha'e kuery ovy'a reve ojavukai atã okuapy, mba'eta oexa Sião tetã katy SENHOR ou jevy rã.

⁹ Peporaei ke pekuapy, peẽ tekoague Jerusalém py pendekuai va'e. Pevy'a pekuapy peteĩ rami, mba'eta SENHOR ombovy'a ju ma ojeuegua kuery, oepy ma Jerusalém tetã.

¹⁰ Yvy regua kuery ha'e javi oexaa py SENHOR oupi ojyva icy'a e'ỹ va'e. Ha'e ramo yvy apy guive oexapa 'rã Nhanderuate nhandereraa jepe rã.

¹¹ Ha'e nunga rupi pejepe'a ke, pejepe'a upe gui, ha'e peju ju. Pejopy eme ha'eve'ỹ va'e re. Pejepe'a ke ha'e kuery mbyte gui. SENHOR pegua tembiporu peraa va'e kuery, pejeky'a'o ke.*

¹² Pejepe'a pojava rei eme guive, pejava eme, mba'eta SENHOR oo 'rã penerenonde, Israel kuery ruete penderakykue rupi avi 'rã oo penerarõ vy.

Nhanderekovia SENHOR rembiguai oiko axy aguã re ijayvuague

¹³ “Ha'e gui xerembiguai ma oiko kuaa 'rã. Ha'e ramo omboyvatea ha'e omboetea ete 'rã, pavẽ áryve 'rã oiko.

¹⁴ Ha'e rami avi heta oexa vy onhemondyi, mba'eta pavẽ gui ombovaikueave, ava rami ve'ỹ omombytaa rã.

¹⁵ Ha'e rami ae avi yvy regua kuery áry rupi omboayvi 'rã. Ha'e ramo huvixave kuery onhemondyipa vy ombotypa 'rã ojuru, mba'eta oexa 'rã ha'e kuery pe omombe'ua va'ekue'ỹ, ha'e oikuaa nho 'rã oendu va'ekue'ỹ.”*

* 52:11 2 Coríntios 6.17 * 52:15 Romanos 15.21

53

¹ Mava'e tu oguerovia ayvu romombe'u va'ekue? Mava'e pe tu SENHOR oikuaa uka opo'akaa?*

² Mba'eta henonde hembiguai yvate-vateve ovy vyvra rapytakue renhoĩ rami, yvy piru reia py vyvra rapo gui hi'yky hoky va'e rami. Jaexa rã omboete pyrã e'ỹ merami, na'iporãi guive. Neĩ peteĩ henda py voi noĩ iporãa jarovy'a va'erã.

³ Oayvupy e'ỹve oiko, avakue pavẽ gui oipotapy e'ỹve ete. Ava oiko axy va'e, tekoaxy oendu jepi va'e guive. Ha'e ma avakue ndoayvui vy ixugui ngova omo'ã okuapy. Ha'e ramo nhande voi ndajaikuaa potai va'ekue hexe.

⁴ Mba'eta anhetẽ ojee ae ogueraa nhandereko axykue, nhanemba'eaxy omoĩmba ojee. Ha'e rã nhande ma jaikuaa va'ekue ombopaga pyrã rã Nhanderujete omoingo axy ha'e ombojexavaia rami.*

⁵ Ha'e rami teĩ nhande nhandereko vaiaty py ma oipyxoá, jajejavyague re ae omou'ũa. Hexe oĩ tekoaxy nhanemoingo porãarã, ha'e oinupãa ague re vy nhande jakuera.

⁶ Nhande kuery ha'e javi nhakanhymba javy vexa'i rami, peteĩ-teĩ jajepe'a va'ekue tape gui. Ha'e ramo hexe ma SENHOR omoĩ nhande kuery ha'e javive reko vaiaty.*

⁷ Ha'e ma omoingo axya ha'e omo'yvyĩ'ia teĩ ndoipe'ai ojuru. Vexa'i ojukaa aguã katy ogueraa va'e rami, vexa'i rague ayaa renonde ogueraa

---

* **53:1** João 12.38, Romanos 10.16   * **53:4** Mateus 8.17, 1 Pedro 2.24   * **53:6** 1 Pedro 2.25

rã okyrirĩ ratã'i va'e rami ogueraa teĩ ojuru ndoipe'ai.

⁸ Anhetẽ rupi e'ỹ oikuaa potaa reve ogueraa. Ha'e rami rã ta'y kuery re avave rei neĩ noexa'ãi. Mba'eta oikove va'e kuery ikuaia gui oipe'aa. Xeretarã kuery ojejavvyague re ae ojukaa.*

⁹ Ha'e hetekue ruparã ma ojoua heko vai va'ekue mbyte py, omano vy iporiau e'ỹ va'e revegua opyta teĩ. Ha'e rami avi teko vai ndojapoi, neĩ peteĩ henda py ma ayvu vai noenduai ijuru gui.*

¹⁰ Ha'e rami teĩ SENHOR oipotaa rami ae omou'ũ ha'e omoingo axy uka. Ha'e ramo jejavya regua ome'ẽ mbyrã guekove ome'ẽ rire oexa nho 'rã gua'y kuery, oiko pukuve 'rã guive. Ha'e ramo ipo py SENHOR oipota va'e oiko porã 'rã.

¹¹ Ha'e gui ojexavaiague gui iporã va'e oiko ramo oexa vy ovy'a vaipa 'rã. Mba'eta Xerembiguai heko porã va'e oikuaa rupi vy heta 'rã omboeko porã, ojee ae ha'e kuery ojejavvyague ogueraa rire.

¹² Ha'e nunga rupi heta 'rã xee ame'ẽ ixupe guarã. Ha'e ramo ipo'akapa va'e kuery mbyte omboja'o 'rã mba'emõ porã, omanoa py guekovea ome'ẽ rire. Heko vai va'e oikoa rami jaikuaa va'ekue teĩ ojee ae ogueraa heta ojejavvyague, heko vai va'e kuery re ojerure guive.*

54

Sião pygua kuery ikuai porã aguã re ijavyuague

¹ SENHOR aipoe'i: “Ndee kunha, nememby e'ỹ va'e ae kyrĩ va'e nereikuavã'i va'ekue, eporaei ke

---

* 53:8 Atos 8.32-33 * 53:9 1 Pedro 2.22 * 53:12 Lucas 22.37

revy'aa rupi. Kyrĩ va'e raxy nerendui teri va'ekue, evy'a ke reporaiei reve, erojapukai. Mba'eta kunha opoi pyre rami reiko va'ekue ri nememby kuery hetave 'rã ome reve riae oiko va'e memby kuery gui.*

² Ha'e nunga rupi embopyve ke ndero reĩa renda, emoatãve ke ndero ao'ia peĩ aguã. Embotuvixa e'ỹ eme, embopukuve ikuaarã, ha'e emo'ã ratãve ke yvyra rakua ijytarã.

³ Mba'eta peẽ kuery penderetave 'rã peovy reiporu kuaa regua ha'e reiporu kuaa e'ỹa katy. Ha'e gui neremiarirõ kuery ipo'aka 'rã yvy regua kuery re, ha'e hekoa ju 'rã tetã opyta rei va'ekue py.

⁴ “Ekyje eme, mba'eta nanemoxĩmbaavei 'rã. Exĩmba rei eme, nanemo'yvyĩ'iavei 'rã. Mba'eta nderexaraipa 'rã nekunhataĩ jave rexĩmba reia rupi reikoague re, imeve'ỹ va'e rami reikoague re guive.

⁵ Mba'eta nemoingoare ae oiko neme, SENHOR ixondaro reta va'e ma hery. Israel kuery ruete lky'a e'ỹ va'e ma nderepya, ‘Yvy jave regua ruete’ epy va'e ae.”

⁶ Nderuete aipoe'i: “Kunha opoi pyre iporiau rei va'e, ha'e kunhataĩ oeja pyre rami reiko va'ekue ri SENHOR nerenoĩ ju.

⁷ Xapy'a rai'i xee roeja va'ekue ri romboaxy etea rupi ju 'rã rogeru.

⁸ Xepoxy etea rupi ndegui xerova amo'ã xapy'a'i va'ekue ri romboaxya opa e'ỹ va'e ju aendu”, he'i

---

* **54:1** Apy ma Israel kuery ha'e Jerusalém tetã opyta rei va'ekue pe ijayvu, peteĩ kunha opoi pyre pe rami (Gálatas 4.27).

SENHOR nderepya.

⁹ “Xevy pe rã ha'e nunga Noé oiko jave guare rami, mba'eta aura Noé oiko jave guare rami ve'ỹ yy py yvy ndajao'ivei aguã re. Ha'ekue rami ae aỹ ma ndevy pe ju aura ndaxevaivei, neĩ ndorojou vaivei aguã re.

¹⁰ Mba'eta yvyty ikuai va'e ojepe'apa, ha'e yvy'ã voi ovapa 'rã teĩ romboaxya ma ndopai 'rã, ha'e ndevy pe xereve guarã ajapo va'ekue nombovaipaai 'rã”, he'i SENHOR nemboaxy va'e.

¹¹ “Ndee Sião tetã, reiko axy ha'e nanembovy'aavei rã rejexavai rei va'ekue. Ha'e rami teĩ ema'ẽ, ndea py ita oity pyre ambojo'a ju vy pytã va'e py 'rã amboja, ha'e ita safira py ju 'rã amboyta.†

¹² Ndea py torre ajapo ju 'rã rubi gui, kora rokẽ ma carbúnculo gui, ha'e tetã kora ha'e javi rupi ma itaendy iporãve va'e gui 'rã ajapo.

¹³ Nememby kuery ha'e ndepi'a kuery ha'e javi ma xee SENHOR ae 'rã ambo'e. Ha'e ramo ikuai porã 'rã opa mba'e py.*

¹⁴ Teko porã rupi 'rã anhangareko ndere nemoingo axyarã va'ekue gui mombyry, ha'e ramo nderekyjevei 'rã. Nemondyiarã va'ekue gui voi mombyry 'rã reiko, ndouvei 'rã ndere.

¹⁵ Xapy'a rei ndere opu'ã va'e oiko teĩ xee ambou va'e e'ỹ 'rã. Ha'e ramo ndere opu'ã va'e oitypaa 'rã nerenonde.

¹⁶ Mba'eta xee ma ferro re omba'eapo va'e moingoare, tata py hatapyĩ re oipeju vy

---

† **54:11** Safira ma itaendy hovy va'e, rubi ma pytã va'e, ha'e rã carbúnculo ma pytã va'e tuvixave va'e. Ita hepyve va'e meme.

* **54:13** João 6.45

tembiporurã ojapo va'ety. Amoingo avi
nhomombaarã mba'emo ombovaipa aguã.

¹⁷ Ha'e rã nderovai ma tembiporu revegua ou vy
ndojapoi 'rã mba'eve. Ndere ijayvu rei va'e ou teĩ
ndee 'rã ndepo'aka. Ha'e ramigua ma xee SEN-
HOR ambou xerembigua kuery peguarã amboeko
porã vy”, he'i SENHOR.

55

Nhomboaxypa aguã re ijayvuague

¹ “Peẽ kuery pendey'uvei va'e, pendu ke, ha'e
peju yvu oĩa py pey'u. Pendeperáta e'ỹ va'eri peju
pejogua ha'e pekaru. Tá, peju ke pejogua vinho
ha'e kamby, peráta re'ỹ, hepy re'ỹ.

² Mba'e re tu peráta peme'ẽ 'rã tembi'u re'ỹ? Mba'e
re tu pendery'ai 'rã penembovy'aarã re'ỹ? Pendu
ke, pe'u iporã va'e. Ha'e rami vy pevy'a 'rã iporã
ete va'e re.

³ Pejapyxaka porã ke, ha'e peju xea py. Pendu,
peikove riae aguã. Mba'eta pendevy ajapo 'rã
xereve guarã raka'e rã peve guarã, ha'e romboaxy
'rã Davi pe xeayvuague rami vy.*

⁴ Mba'eta ha'e va'e ma amoĩ raka'e xepo'akaa kuaa
ukaarã yvy regua kuery pe, huvixa yvateve va'e
ha'e kuery re opena va'erã.

⁵ Ma'ẽ, peẽ kuery penoĩ 'rã pexa va'ety e'ỹ regua
kuery. Ha'e kuery penderexa va'ety e'ỹ teĩ onha
'rã jogueruvy pendea katy. Ha'e kuery ma SENHOR
Penderuete, Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e re
ojerovia etea rupi ou okuapy, penemboete uka
ramo.”

---

* 55:3 Atos 13.34

⁶ Peka ke SENHOR ojejou uka teria ja, pejapukai ixupe ha'e'i py teri oña ja.

⁷ Tove heko vai va'e tojepe'a oikoaty gui, ojevavy rei va'e tojepe'a ha'eve'ỹa rami onhembopy'aa gui. Tojeko rerova SENHOR pe, mba'eta omboaxy 'rã. Tojevvy Nhanderuetea py, opa mba'e py joperdoa va'e ramo.

⁸ “Mba'eta xee anhembopy'aa ma peẽ kuery penhembopy'aa ramigua e'ỹ, ha'e xereko voi peẽ kuery reko ramigua e'ỹ”, he'i SENHOR.

⁹ “Mba'eta yvy gui yva yvate etevea rami avi pendereko gui xereko voi yvateve, ha'e peẽ kuery penhembopy'aa gui anhembopy'aa yvateve avi.

¹⁰ Mba'eta oky ha'e yro'y yva gui ho'a vy ha'ekue katy ju ndooi 'rã yvy omoakỹ e'ỹ re, ha'e rami vy ojapo 'rã mba'emo ra'yĩ moañare ojouve ju aguã rami, ha'e mbojape ho'uxe va'e voi ojou aguã rami,

¹¹ ha'e rami ae avi xeayvu xejuru gui oẽ va'e voi ndojevvy rivei 'rã xea py. Ha'e rami 'rãgue py ojapo 'rã xee aipota va'e, anhembopy'aague ojaopapa 'rã, ha'e rami aguã ae ambou rire.

¹² “Ha'e rami rã peẽ kuery peo 'rã pevy'a reve, pendekuai porã'ia rupi roguereko 'rã heravy. Penerenonde yvyty ha'e yvy'ã ikuai va'e poraei onhendu 'rã, yvyra ikuai va'e voi ojepopete 'rã okuapy.

¹³ Ha'e gui juu'y ikuaiague py yvyra tuvixa va'e henhoĩ 'rã, jai rogue rekovia henhoĩ 'rã murta.* Ha'e nunga ma SENHOR re ima'endu'a porãa ha'e omboetea aguã oiko 'rã imarã e'ỹ va'e, raka'e rã

---

* **55:13** Murta ma yvyra tuvixa ha'e ovareve va'e.

peve guarã.”

56

Judeu e'ỹ va'e kuery avi oenoĩ aguã re ijayvuague

¹ SENHOR aipoe'i: “Teko porã rupi ete ke peiko, anhetẽ rupi pendekuai, mba'eta rogueraa jepea ovaẽ rai'i ma, xeguigua teko porã ojekuaa rai'i ma.

² Ovy'a ete 'rã avakue ha'e rami ikuai va'e, avakue ra'y kuery ha'e nunga re oĩ atã va'e, sábado ára omongy'a rei e'ỹ aguã ojejoko, ha'e opo py mba'emo vai ojapo rei e'ỹ va'e.”

³ Amboae yvy guigua SENHOR re onhemboja va'e aipo te'i eme: “SENHOR xepe'a 'rã ojeupegua kuery mbyte gui.” Neĩ eunuco voi ojeupe “Yvyra pirukue rami rive aiko”, te'i eme.*

⁴ Mba'eta SENHOR aipoe'i: “Eunuco teĩ xeveygua sábado ára nhavõ xemboetea rupi oiko, xee aipota va'e ojee omoĩ ha'e xereve guarã ajapo va'ekue rupi oiko ramo

⁵ xero py ajapo 'rã ha'e va'e re ima'endu'a porãa aguã rami, xero korapy py, ha'e ixupe ame'ẽ 'rã peteĩ tery gua'y ha'e guajy kueryrã va'ekue gui oguero vy'ave va'erã. Ha'e kuery peteĩ-teĩ pe ame'ẽ 'rã heryrã imarã e'ỹ va'e, ivaipa va'erã e'ỹ.

⁶ Ha'e gui amboae yvy regua teĩ SENHOR omboete aguã onhemboja, ha'e SENHOR rery omboetea rupi hembiguairã ikuai aguã, tá, sábado ára omongy'aa

---

* **56:3** Eunuco ma tembiguai oa'yĩjo pyre. Ymave rupi eunuco ha'e amboae yvy guigua kuery ma nda'evei va'ekue Nhanderuete pegua kuery mbyte py ikuai aguã (Deuteronômio 23.1-3). Aỹ gui ma ha'eve, apy ijayvua rami.

rupi e'ỹ omboete, ha'e xereve guarã ajapo va'ekue rupi ikuai ramo

⁷ ha'e kuery voi xee araa 'rã xeveygua yvyty iky'a e'ỹ va'e py, ambovy'a 'rã xeveygua oo onhembo'eaty py. Ha'e ramo ha'e kuery ome'ẽ 'rã mba'emo ogueru va'e, ha'e xee ajou porã 'rã xeveygua altar áry mba'emo ha'e kuery ome'ẽ va'e. Mba'eta xeveygua oo pe ma 'Yvy regua kuery ha'e javi onhembo'e atyrã oĩ, 'ea 'rã.'†

⁸ Israel kuery opa rupi oaĩmba va'ekue SENHOR Nhanderuete omboaty ju vy aipoe'i: “Xee amboatyve ju 'rã, ono'õ ma voi okuapy va'ekue amboetave vy”, he'i.

Israel kuery rerekoa kuery ára revegua e'ỹ rami ikuai re ijayvuague

⁹ Peẽ mymba jai rupi pendekuai va'e, ha'e ka'aguy rupigua inharõ va'e, peju ke pekaru.

¹⁰ Mba'eta ha'e kuery retã rarõa kuery ma ára revegua e'ỹ rami meme ikuai, mba'eve ndoikuaai. Jagua onhe'ẽ e'ỹ va'e ikuai va'e meme, onhe'ẽ aguã nda'evei va'e. Ha'e kuery ma oexa ra'ua re rive 'rã ikuai, inhate'ỹ vy okexe vai va'e.

¹¹ Ha'e kuery regua ma jagua rami ho'upa rei va'e guive, okaru teĩ naevyatã 'rã. Joe opena va'e mba'eve oikuaa va'e'ỹ ikuai. Peteĩ-teĩ oiko 'rã ha'e ae oipotaa rami, peteĩ-teĩ ojoupavexea rupi rive 'rã oiko, ha'e rami ikuai va'e ma guive rã.

¹² Ha'e kuery joupe-upe aipoe'i 'rã: “Peju ke, aru 'rã vinho irove va'e jaka'u aguã. Ha'e gui ko'ẽ rã ange

---

† 56:7 Kova'e ayvu rupi Jesus ijayvu Mateus 21.13, Marcos 11.17 ha'e Lucas 19.46 py.

guare rami ae ju 'rã nhandekuai, ha'e rami e'ÿ vy jaka'upave 'rã", he'i okuapy.

57

Mba'emo ra'angaa mboetea rupi Israel kuery ikuaia re ijayvuague

¹ “Heko porã va'e kuery omano teĩ avave rei ndoikoi ha'e nunga re oikuaa pota va'e. Avakue ojeroviapy heraa ramo avave rei noexa'ãi 'rã ha'e nunga re, mba'eta heko porã va'e kuery ranhe 'rã heraa nhomoingo axyarã ou e'ÿ re,

² ha'e ramo oike 'rã mby'a porã oendu aguã py. Mba'eta teko porã rupi ikuai va'ekue opytu'u 'rã ngupa rupi.

³ “Ha'e gui peẽ kunha imba'evyky va'e pi'a kuery, peju ke apy, itavy rei rã ojavyky reipy pi'a kuery.

⁴ Mba'exagua tu pembojaru rei pekuapy? Mba'exagua rovai tu peipe'a pendejuru, ha'e pendeayvu rei? Peẽ kuery tu teko vai ha'e apu guigua meme.

⁵ Peẽ kuery ma tavy reia rupi anho pendekuai vyvra hogue ana va'e mbyte rupi. Ha'e py ma pendera'y kuery ae pejuka uka 'rã vyvugua oĩ va'e py, ha'e itaova pa'ũ rupi.

⁶ Ha'e rami vy ita xxyĩ rei va'e mbyte rupi pendereko rami ae 'rã pendekuai. Ha'e va'e áry ae avi penhoẽ 'rã heakuã porã va'e, ha'e ta'angaa pe rive peme'ẽ 'rã mba'emo aju. Xee nda'u arovy'a 'rã ri ha'e rami pendekuaia?

⁷ Ha'e gui vvyty yvateve va'e áry remoĩ 'rã nderupa. Ha'e katy ju reẽ 'rã ta'angaa pe mba'emo reme'ẽ aguã.

8 Nerokẽ kupe ha'e okenda rupi rembopara 'rã nda'evei ete va'e py. Ha'e gui remoatã 'rã nheovãa, ha'e rejeupi 'rã tupa py, rembopy 'rã ndetavy aguã. Ha'e kuery reve pejogueroayvu 'rã reipota va'e re. Ha'e vy 'Nhandetavy ha'vy' 're vy rema'ẽ 'rã ipire reia re.

9 Ha'e gui huvixavea py reo 'rã mba'emo kyra ha'e heakuã porã va'e reme'ẽ va'erã reve. Ha'e gui mombyry katy 'rã remondouka ndeayvu reraarã, yvyra rupa peve.

10 Mombyry ete reguata vy nekane'õ teĩ 'Ovare va'e'ỹ ma ta'vy ajapo', nderei 'rã. Mba'eta rejou 'rãe reka va'e. Ha'e nunga rupi ae nanekangyi 'rã.

11 “Ha'e gui mava'e gui nda'u rekyje, apu rupi reiko aguã? Mba'eta nanema'endu'ai xere, xereko re ndereikuaa potai guive. Yma guive akyrirĩ teve xerenonde nderejererokyjei aguã?

12 Xee aikuaa ukapa 'rã ha'e rami ete reikoa. Ha'e ramo nerembiapokue ma mba'everã ndovarei 'rã ndevy.

13 Rejapukai ramo tove mba'emo ra'angaa rereko va'e ae tandereraa jepe! Ha'e nunga ma yvytu rive 'rã ombovevepa heravy, peteĩgue'i oipeju teĩ ogueraapa vyvoi 'rã. Ha'e rã xere ojerovia va'e kuery pe ma yvy ame'ẽ 'rã imba'erã, ha'e ramo hekoa 'rã xevelygua yvyty iky'a e'ỹ va'e áry.”

Ojeko rerova va'e kuery ikuai porã aguã re ijayvuague

14 Aipo'ea 'rã: “Pembojoja ke taperã, pembojoja ha'e pereko katu, xevelygua kuery renonde gui peipe'apa onhepyxanga aguã oĩ va'ekue.”

¹⁵ Mba'eta po rami ijayvu Yvate ete va'e, Ipo'akapa va'e, Hi'amba marã e'ỹ va'e, Iky'a e'ỹ va'e hery va'e. Ha'e vy aipoe'i: “Xee ma yvate ete iky'a e'ỹa py aiko va'e. Aiko avi iporiau rei ha'e ikangy va'e reve, ambopy'a guaxu aguã ikangy va'e, ha'e ambovy'a ju aguã iporiau rei va'e.

¹⁶ Mba'eta riae e'ỹ rã xee ajojou vai, ndaxepoxy ri-aei rã guive. Mba'eta ha'e rami aiko va'e rire ha'e kuery nhe'ẽ ikangypa vy ho'apa rãgue xerenonde, ha'e xee amoingo va'ekue pytuẽa opa rãgue.

¹⁷ Heta va'e kuery mba'emo oipotapa reia rupi ikuai ramo ma xepoxy vy amoingo axy va'ekue. Ha'e rami vy xerova amo'ã, xepoxy teĩ xenhe'ẽ rendu e'ỹ va'e ma ha'e kuery ae oipotaa rami rive ikuai.

¹⁸ Ha'e kuery ikuai aexa teĩ amonguera rã. Ha'e vy areko ha'e ambovy'a ju rã ojae'o okuapy va'e.

¹⁹ Ha'e kuery xereroporai ramo ame'ẽ rã mby'a porã. Mby'a porã ame'ẽ rã mombyry ikuai va'e pe, ha'e'i py ikuai va'e pe guive. Ha'e rami vy xee amonguerapa rã”, he'i SENHOR.

²⁰ “Ha'e rã heko vai va'e ma ye'ẽ omyĩ va'e rami ikuai. Mba'eta ha'e nunga ndopytu'ui rã, yy ojegui ae omombo rã yapo ha'e iky'akue.

²¹ Ha'e rami vy heko vai va'e re ma noĩ rãe mby'a porã”, he'i Nhanderuede.

58

Ha'evea rami okaru e'ỹ re ikuai aguã re ijayvuague

¹ “Ejapukai atã, ejejoko eme, ejapukai mimby guaxu rami. Xevyguá kuery pe eikuaa uka heko vaia, Jacó kuery pe emombe'u ojevavya.

² Ha'e rami ete ikuai teĩ xereka merami 'rã ko'ẽ nhavõ. Ovy'a merami xevelygua tape oikuaa vy teko porã rupi ikuai va'e rami teĩ, ha'e nguete reko gui ndojepe'ai va'e rami. Ha'e rami vy xevy oporandu 'rã teko porã re, onhemboja merami xee Nguete va'e re.

³ Ha'e rami vy aipoe'i 'rã: 'Mba'e re tu rokaru e'ỹ re orekuai teĩ ndee ndereikuaa potai? Mba'e re tu orenhe'ẽ py rojexavai ramo ndee nderexa potai ri?' he'i okuapy. Mba'eta peẽ kuery pekaru e'ỹ re pendekuaia ára peẽ ae peipota va'e re rive 'rã pepena, ha'e pejapopa 'rã penerembiaporã oĩ va'e.

⁴ Ha'e rami vy pejoguero'aa rupi rive 'rã pendekuai pekaru e'ỹ re, penhomotare'ỹ, ha'e pendepo iky'a va'e py pejojuka aguã. Aỹ ha'e rami ete pekaru e'ỹ re pendekuai ramo pendeayvua noenduai 'rã yva re.

⁵ Ha'e rami ete ri nda'u pekaru e'ỹ re pendekuai aguã xee aeja raka'e? Mba'eta peteĩ'i ára re avakue ojexavai 'rã onhe'ẽ py, oakã oity 'rã jai rogue rami, ha'e oguýry rupi oipyo 'rã ajukue voxa guigua tanhambu reve. Ha'e ramia pe ri nda'u 'Jakaru e'ỹ re nhandekuaia ára SENHOR nhandejou porã 'rã', peje?

⁶ "Ha'e rami 'rãgue py po rami aguã e'ỹ teve pekaru e'ỹ re pendekuai aguã aeja raka'e? Teko vai py ojokua pyre pepoi aguã e'ỹ teve, ha'e tembiguai jokuaa pejora aguã, ombojexavaipy peraa jepe, ha'e peteĩ-teĩ oguereko axya pemomba aguã e'ỹ teve?

⁷ Okaruxe va'e pe mbojape pemboja'o aguã e'ỹ teve, ha'e pendero py iporiaukue hoo e'ỹ va'e pemovaẽ aguã, ipire rei va'e pexa vy pemon-

hemonde, ha'e peẽ ramigua gui napenhemi aguã e'ỹ teve?

⁸ Ha'e rami ri pekaru e'ỹ re pendekuai ramo penerexakãa ojekuaa porã 'rã ko'ẽ rami, ha'e are e'ỹ re pekuera aguã avi 'rã ojekuaa. Pendereko porãa ojekuaa 'rã penerenonde, ha'e penderakykue ma SENHOR guexakãa rupi onhangareko 'rã pendere.

⁹ Ha'e ramo pejapukai ramo SENHOR ombovai 'rã. Pendereraa jepe aguã re pejapukai ramo 'Apy ma aĩ', he'i 'rã. Xapy'a rei penembyte gui peipe'a ramo pejoguerereko axya, penhomongyje reia ha'e ayvu rei guive,

¹⁰ xapy'a rei okaruxe va'e pe mba'emo pemboja'o aguã pendepy'a re pemoĩ, ha'e ojexavai rei va'e pemoevyatãmba aguã, ha'e ramo ma penerexakãa ojekuaa 'rã pytũa py, pendea py pytũa oĩ va'ekue ma kuaray mbyte rami 'rã hexakã.

¹¹ Ha'e ramo SENHOR penderereko riae 'rã, penemoevyatã 'rã tekoa e'ỹa py teĩ, ha'e omombaraetepa 'rã penekãgue. Peiko porã 'rã yvotyty omoakỹ riaepy rami, ha'e yvu peteĩgueve ma ipiru e'ỹ va'e rami avi.

¹² Ha'e gui penda'y kuery ju omoatyrõ 'rã tekoa ivaipa va'ekue. Pemboyta pyau ju 'rã oo ymague. Pendevy aipo'ea 'rã 'Kora pa'ũ moatyrõa', ha'e 'Tekoa ha'e tape ymague mbopyaua', 'ea 'rã.

¹³ "Xapy'a rei sábedo ára penhemongy'aa gui pejejoko, ha'e mba'emo peẽ ae pejapoxe va'e pejapoa gui xevygua ára iky'a e'ỹ va'e py, ha'e rami 'rãgue py sábedo ára pe 'Iporã ete SENHOR ára iky'a e'ỹ va'e nhamboete aguã' peje ramo, ha'e pendekuaiaty rami ve'ỹ xemboete ramo, peẽ ae peipotaa rami

ve'ỹ pendekuai aguã, neĩ ayvu reko rei py voi pendeayvu e'ỹ aguã,

¹⁴ ha'e rami rã xee SENHOR re ae 'rã pevy'a. Ha'e ramo xee ajapo 'rã yvyty yvate va'e re peẽ peovy aguã rami, ha'e romombaraete 'rã peneramoĩ Jacó peguarã ame'ẽ va'ekue re", he'i. SENHOR ojuru py ae ijayvu.

59

Israel kuery reko vaia re ijayvuague

¹ SENHOR po ma ijapu'a'i va'e'ỹ pendereraa jepe e'ỹ aguã, nda'ijapyxa ve'ỹi guive pendeayvua oendu e'ỹ aguã.

² Ha'e rami 'rãgue py pejevavya rima penemboja'o Nhanderuete gui, pendereko vaia ae ojapo pendegui ngova omo'ã aguã rami, pendeayvua oendu e'ỹ aguã.

³ Mba'eta pendepo huguypa riae, ha'e penekuã re ma pejevavya anho oĩ. Pendejuru ma apu rupi 'rã ijayvu, ha'e peneapekũ re ma teko vai anho 'rã oĩ.

⁴ Mba'eta avave rei ndoikoi teko porã re ojapukai va'erã, ndoikoi anhetẽa rupi ojexa uka va'erã huvixa kuery renonde. Ha'e rami 'rãgue py ovare e'ỹ va'e re rive ojerovia, ijapu rei 'rã okuapy. Ojevavy aguã tema oguereko'i 'rã, ha'e teko vai ju oikuavã.

⁵ Omboaku 'rã mboi rupi'a, ojapo 'rã nhandu kya. Hupi'a ho'u va'e omano 'rã, ha'e hupi'a re opyrõa ramo oiko 'rã mboi.

⁶ Ha'e gui ikya ojapo va'ekue ma ndovarei 'rã aorã, mba'eta ha'e kuery rembiapo py avave rei nonheovãai 'rã. Ha'e rami 'rãgue py ha'e kuery rembiapo ma teko vai anho, ha'e ipo re ma jokuague oĩ.

⁷ Ipy ma onha 'rã ojejavy aguã katy, ojapura 'rã heko porã'i va'e ruguy omoê aguã. Ha'e kuery ma teko vairã re rive 'rã ipy'a. Ha'e kuery ikuaia rupi ma nhomombaague ha'e jojukaague anho oĩ.

⁸ Ndoikuaavei ma tape peteĩ rami ikuai aguã katy oo va'e, teko porã noĩ avi 'rã ikuaia re. Ha'e kuery ma teko vai rupi rive ikuai. Ha'e va'e rupi ikuai va'e ma ndoikuaai 'rã mby'a porã.*

⁹ Ha'e nunga rupi rima nhandegui mombyry oĩ anhetẽ rupi jajoguerekoa, teko porã voi nanderovy. Nharõ tema hexakãa, ha'e rami teĩ pytũ anho oĩ. Hexakãa rupi 'rãgue py pytũa rupi nhandekuai.

¹⁰ Oo mbotya rupi japovyvya rupi jaiko, ára revegua e'ỹ rami avi, hexa e'ỹ va'e rami japovyvy jaikovy. Kuaray mbyte teĩ nhanhepyxanga 'rã javy pytũ rupi rami. Imbaraetekue mbyte rupi teĩ omanogue rami jaiko.

¹¹ Nhande kuery ha'e javi nhakororõ 'rã urso rami, ha'e apykaxu rami 'rã nhanepoaẽ rei. Anhetẽ rupi joguerekoarã nharõ teĩ ndajajoui. Jaa jepe aguã jaeka teĩ mombyry oĩ nhandegui.

¹² Mba'eta nerenonde ma rojejavvyague hetatave ovy, orereko vaiaty ma orekuua ukaarã oĩ, mba'eta orere oĩ 'rã orereko vaiaty anho, roikuua guive rojejavya.

¹³ Mba'eta SENHOR rovai jajekore ha'e nhandeapu 'rã. Jajepe'a Nhanderuite gui, nhandeayvu 'rã nhandhombojexavai ha'e nhanhe'ê raxave aguã re anho. Nhandepy'a re nhamoĩa rami apu rupi anho 'rã nhandeayvu.

---

* **59:8** Romanos 3.15-17

14 Ha'e nunga rupi ae anhetẽ rupi jajoguereko aguã ojepe'a, teko porã ma mombry oĩ. Mba'eta anhetẽ va'e ma onhepyxangapa oikovy nhaneretã mbyte rupi, ha'e teko porã ma nda'evei ovaẽ aguã.

15 Tá, anhetẽ va'e ma okanhy. Ha'e gui teko vai rupi oikoa gui ojepe'a va'ekue ma ojuka pyrã ikuai. Ha'e ramo SENHOR ma ha'e rami nhandekuaia oexa vy ndojou porã, teko porã noĩ rã.

16 Joepyarã SENHOR oeka teĩ ndojoui, onhemondyi guive nhandere ojerure va'erã ndoikoi rã. Ha'e ramo ha'e ae onhemoĩ ojyva py nhandereraa jepe aguã, gueko porãa rupi ae imbaraete.

17 Ha'e rami vy pexo regua py rami onhemonde teko porã py, ha'e oakã re ma ngora ratã rami omoĩ jogueraa jepea. Ha'e vy ao rami omoĩ joepya rupi oiko aguã, ha'e ajukue puku py rami onhemonde ikyre'ỹa py.

18 Ha'e rami vy nhombopaga 'rã peteĩ-teĩ ikuaigague rami. Opoxya oexa uka 'rã hexe ija'e e'ỹ va'e kuery pe, ngovaigua kuery ombopaga 'rã ha'evea rami. Ye'ẽ yvýry rupi ikuai va'e voi ombopaga avi 'rã.

19 Ha'e rami vy kuaray oikea katygua kuery SENHOR rery oendu vy ojererokyjea rupi 'rã ikuai, ha'e kuaray oua katygua kuery ma oexa 'rã hexakãa. Mba'eta yy oxyry atã xapy'a va'e rami 'rã ou, SENHOR guigua Nhe'ẽ ombou va'e.

20 SENHOR aipoe'i: “Ha'e gui ma Sião py ou 'rã joepyarã, Jacó regua kuery ojeko rerova va'ekue ikuaia py 'rã ou.

21 Ha'e gui xee ma po rami 'rã ajapo xereve guarã ha'e kuery pe. Mba'eta xeguigua Nhe'ẽ pendere oĩ va'e, ha'e xeayvu pendejuru py amoĩ va'ekue

ma ndojepe'ai 'rã. Neĩ pendera'y kuery gui, neĩ pendera'y ra'y kuery gui voi ndojepe'ai 'rã, aỹ guive raka'e rã peve”, he'i SENHOR.*

60

Jerusalém pyau hexakãmba va'e re ijayvuague

¹ “Epu'ã ke, enhemoexakã uka, mba'eta nemoexakãarã ou ma oiny, SENHOR rexakãa ojekuaa ma nde'áry.*

² Mba'eta ma'ẽ, yvy re pytũ anho oĩ, yvy regua kuery áry oĩ pytũ reia. Ha'e rã nde'áry rupi ma SENHOR omoexakãmba ma, nde'áry hexakãa ojekuaa.

³ Ha'e ramo nemoexakãa katy yvy regua kuery oupa 'rã, huvixave kuery voi ou 'rã hexakã va'e ndea py ojekuaa va'e katy.

⁴ Ema'ẽ ke ndeyvýry rupi rexa aguã. Mba'eta kova'e kuery ono'õmba va'e ha'e javi ma ou ndea py. Ndepi'a kuery ou ju 'rã mombyry gui, nememby kuery voi oguerua 'rã ojyva áry.

⁵ “Ha'e nunga rexa vy revy'a ete 'rã. Revy'aa rupi ndepy'a tytypa ha'e ndepy'a guaxu 'rã, mba'eta ye'ẽ rupi mba'emo porã ikuai va'ekue oguerupaa 'rã ndevy, ha'e yvy regua kuery mba'emo oguerekopa va'ekue oguerupa 'rã ndea py.

⁶ Mymba camelo heta ou vy omonyẽ 'rã nderekoa rupi, camelo iporãve va'e Midiã ha'e Efa guigua. Sabá pygua kuery voi oupa vy ogueru 'rã ouro ha'e heakuã porã va'e. Ha'e rami vy oguerovy'a 'rã okuapy SENHOR.

---

* **59:21** Romanos 11.26-27   * **60:1** Apy ma Jerusalém tetã pe ijayvu peteĩ kunha pe rami, capítulo 54 py oĩa rami avi.

⁷ Ndea py oguerua avi 'rã vexa'i kuery Quedar yvy gui. Nerymbarã oguerua 'rã vexa'i ava Nebaiote gui. Ha'e rami vy xemboetea rupi oguerupaa 'rã xevelygua altar peve. Ha'e nunga py amboete ukave 'rã xevelygua oo xerexakãa oĩa.

⁸ “Mba'exagua nda'u ou arai yvate rupigua rami, e'ỹ vy apykaxu guaity katy oveve va'e rami?†

⁹ Mba'eta anhetẽ ye'ẽ yvýry ikuai va'e kuery xerarõ avi okuapy. Jypy'i ma Társis guigua kanoã ranhe ou ndepi'a kuery ha'e nememby kuery mombyry gui ogueru va'e. Ha'e kuery reve ndea py ogueru avi 'rã ouro ha'e prata oguereko va'ekue, SENHOR Nhanderuete, Israel kuery ruete Iky'a e'ỹ va'e rery omboetea rupi, nemoexakãmba rire.

¹⁰ “Ha'e gui amboae regua kuery omoatyrõ 'rã tetã kora ndevy, huvixave voi onhemoingo 'rã nerembiguairã. Mba'eta xepoxya rupi rombopaga va'ekue teĩ roayvua rupi ju romboaxy.

¹¹ Neretã kora rokẽ ikuai va'e ojepe'a riae 'rã. Ara py ha'e pyávy teĩ nonhembotyí 'rã, ndea py yvy regua kuery mba'emo porã ogueru aguã. Ha'e nunga reve ndevy ogueru avi 'rã nguvixave kuery.

¹² Ha'e rã amongue yvy regua, e'ỹ vy tetã pygua ndevy ndoikoi va'e ma omombaa 'rã. Ha'e va'e tetã ombovaipaa katuĩ'i 'rã.

¹³ “Líbano yvy gui yvyra porãgueve oguerua 'rã ndea py: cipreste, olmeiro ha'e buxo oguerua 'rã xevelygua henda iky'a e'ỹ va'e ombojegua aguã. Ha'e rami py ajapo 'rã xepy renda iporã ete aguã rami.

---

† **60:8** Apy ma ijayvu kanoã ajukue tuvixa xiĩ rei va'e ojekuaa ouvy va'e re.

14 Ndea py jogueru avi 'rã nembojexavaiare ra'y kuery. Ndepy yvýry ndere nda'ija'ei va'ekue ojero'a reve 'rã onhemboja okuapy, ha'e gue-napy'ã re oĩ 'rã ngova yvy re omovaẽ reve. Ha'e rami vy ndevy pe 'Sião tetã SENHOR pegua, Israel kuery ruete lky'a e'ỹ va'e oĩa', he'i 'rã okuapy.

15 “Hexarai reipy ha'e oeja reipy reiko va'ekue, ha'e ndea rupi avave rei ndoaxaai va'ekue. Ha'e rã xee ma ndere amoĩ 'rã hexakãa imarã e'ỹ va'e, neremiarirõ jevy-jevvy ikuai va'erã va'e ndererovy'a okuapy aguã rami.

16 Rey'u 'rã yvy regua kamby, huvixa kunhague ae 'rã nemokambu. Ha'e ramo reikuaa 'rã xee SENHOR ae ndereraa jepea aikoa, nderepya ha'e Jacó kuery ruete ipo'akapa va'e.

17 Ha'e gui ndea py overa va'e oĩague py aru ruka 'rã ouro, ferro rekovia ma prata 'rã aru ruka, yvyra rekovia ma overa va'e, ha'e ita rekovia ma ferro 'rã aru ruka. Ha'e gui ndere oikuaa pota va'ekue rekovia ma amoĩ 'rã mby'a porã, nembopagaare kuery rekovia ma teko porã 'rã oĩ.

18 Ha'e gui ndevvy rupi noenduavei 'rã jojukaa, nhomombaa, neĩ ombovaipa pyre. Ha'e rami 'rãgue py neretã kora pe 'Jogueraa jepea' 'ea 'rã, ha'e rã tetã rokẽ pe ma 'Mboraei rokẽ' 'ea 'rã.

19 Ha'e gui ara py kuaray naexakãvei 'rã nde'áry, jaxy voi nanderexapevei 'rã. Mba'eta SENHOR ae 'rã oĩ nemoexakãarã opa e'ỹ va'e, Nderuete oĩ 'rã nerexakãrã.

20 Ha'e rami vy nde'áry rupi kuaray ndoikevei 'rã, ha'e jaxy ndopave ovyi 'rã. Mba'eta SENHOR ae 'rã oĩ nemoexakãarã opa e'ỹ va'e, ha'e rã ndeporiau reia ára ma opa 'rã.

21 Ndea pygua kuery ma heko porã va'erã meme, ha'e hekoa 'rã yvy re. Ha'e kuery ikuai 'rã yvyra renhoĩ xee anhotỹ va'ekue rami xepo py ae amoingo rire, xemboete pavẽ aguã.

22 Ha'e kuery va'e regua mbovyve'i va'ekue hetave 'rã mil ikuai peve, ha'e ikangyve va'ekue oiko 'rã imbaraeteve va'e. Ha'e rami aguã xee SENHOR ajapopa vyvoi 'rã hi'ára py porã.”

61

Jogueraa jepea regua ayvu porã rupi ijayvuague

¹ “Xere oĩ SENHOR Nhanderuate Nhe'ẽ, mba'eta SENHOR xemoĩ ojexavai rei va'e pe ayvu porã amombe'u aguã. Xembou ikuraxõ raxy vaikue rei va'e amonguera aguã, nhuã py omboty pyre pe amombe'u aguã oo jepe ju aguã, ha'e oipokua pyre ajorapa ju aguã,*

² SENHOR nhomboaxy aguã va'e ma'etỹ ovaẽ 'rãa amombe'u avi aguã, Nhanderuate nhombopaga aguã ára ovaẽ 'rãa guive amombe'u aguã, ha'e gui ojae'o va'e kuery ambovy'apa ju aguã,

³ ha'e Sião tetã py iporiaupa rei va'e kuery re tanhimbu 'rãgue py amoĩ aguã coroa iporãve va'e, texay 'rãgue py azeite imbovy'aa, mby'a vai 'rãgue py xererovy'aa py amonhemonde aguã, ha'e kuery pe 'Yvyra imbaraetekueve va'e teko porã kuaa ukaa, SENHOR onhotỹ va'ekue omboete pavẽ aguã', 'ea aguã rami.

⁴ “Ha'e kuery omoatyrõmba ju 'rã tetã ymague ombovaipa pyre, ojapo ju 'rã ymave rupi oity pyre,

---

* **61:1** Apy ma “Xee” he'ia py SENHOR rembiguai jaikuaa. Ha'e gui kova'e ayvu rupi Jesus ijayvu ojee ae, Lucas 4.16-21 py.

ha'e omoatyrõmba 'rã tetã ivaipa va'ekue-'ekue, yma guive ombovaipa pyre.

⁵ Pexa va'ety e'ỹ pendevy ojexa uka jogueruvy vy opena 'rã penerymba kuery re. Amboae yvy regua kuery omba'eapo 'rã pendevy mba'ety ha'e uvaty rupi.

⁶ Ha'e vy pendevy 'SENHOR pegua sacerdote kuery' ha'e 'Nhanderuate rembiguai' 'ea 'rã. Pe'u 'rã yvy regua kuery rembi'u iporãve va'e gui, ha'e penhembojegua 'rã mba'emo porãgueve oguereko va'ekue py.

⁷ Pexĩmba 'rãgue py penemboeteave 'rã, ha'e penembojarua rei 'rãgue py pevy'a 'rã pendevy guarã oĩ va'e re. Ha'e nunga rupi pendevy re pendekuaia py hetave ete 'rã pereko mba'emo, pevy'a riae 'rã pekuapy guive.

⁸ Mba'eta xee SENHOR ayvu anhetẽ rupi joguereko va'e, ha'e rã imondaa rupi heko vai va'e ma ajou vai. Ha'e rami vy xeveygua kuery pe ame'ẽ 'rã ixupe guarã, ha'e kuery pe ajapo avi 'rã xereve guarã imarã e'ỹ va'e.

⁹ Hamymino kuery voi omboete pavẽ 'rã yvy regua kuerya rupi, mba'eta hexaa kuery ha'e javi oikuaa 'rã SENHOR ra'y kuery omoingo porã va'ea."

¹⁰ Xee arovy'a vaipa SENHOR, xenhe'ẽ py avy'a ete Nhanderuate re, mba'eta xemonhemonde ao jogueraa jepea regua py, ao puku py rami xemonheovã teko porã py, ava omenda va'erã onhemoatyrõ porã va'e rami, ha'e omerã oarõ va'e iporã va'e py anho onhembojegua va'e rami.

¹¹ Mba'eta yvy re mba'emo roky, ha'e yvotyty rupi onhotỹ mbyre henhoĩa rami ae avi SENHOR Nhanderuate omoingo 'rã teko porã ha'e mboraei, yvy

regua kuery ha'e javi oexaa py.

62

Jerusalém tetã re SENHOR omenda va'erãa rami ijayvuague

¹ Sião tetã re xea'e vy nakyrirĩ 'rã hexe ajerurea gui, Jerusalém re xea'e vy ndapytu'ui 'rã heko porãa overa va'e rami ojekuaa e'ÿa ja, ha'e oo jepea tataendy rami ojekuaa peve.

² Mba'eta yvy regua kuery oikuaa pavẽ 'rã ndereko porãa, huvixave kuery voi oexa 'rã nerexakãa. Ha'e vy nemboerya 'rã tery pyau SENHOR ae oikuaa uka va'erã py.*

³ SENHOR po py reiko vy coroa hexakãmba va'e rami 'rã reiko, Nderuete po py vy akã pyxĩa huvixave pegua rami 'rã reĩ.

⁴ Ndevy aipo nda'eavei 'rã “Oejapa reipy”, neĩ ndeyvy pe voi “Ombovaipa pyre” nda'eavei 'rã. Ha'e rami 'rãgue py ndevy aipo'ea 'rã “Oguerovy'apy”, ha'e ndeyvy pe ma “Omenda va'e” 'ea 'rã, mba'eta SENHOR ovy'a 'rã ndere, ha'e ndeyvy re omenda va'e rami 'rã oiko.

⁵ Mba'eta kunhataĩ re ava omendaa rami avi ndepi'a kuery hekoa 'rã ndere. Gua'yxyrã ava oguerovy'aa rami avi Nderuete ndererovy'a 'rã.

⁶ Jerusalém tetã, ndevyguá kora áry xee amoĩ 'rã harõarã. Ha'e kuery ma nokyrirĩ 'rã ára pukukue neĩ pytũ mbukukue re. Peẽ SENHOR pemoma'endu'a va'e voi pepytu'u eme ixupe pe-japukaia gui,

---

* **62:2** Apy “Ndee” he'ia ma Jerusalém tetã re ijayvu vy.

⁷ pemombytu'u uka eme guive Jerusalém tetã ombopyau e'ÿa ja, yvy regua kuery ogueroporaiei aguã rami.

⁸ Po rami SENHOR oura opo oiporu kuaa regua ha'e ojyva ipo'akapa va'e rupi ae. Ha'e vy aipoe'i: “Aÿ gui ma mba'emo ra'yĩ remono'õ va'ekue namboaxavei 'rã nderovaigua kuery pe ho'u aguã, neĩ amboaé yvy regua pe voi nday'u ukavei ma 'rã vinho remba'eapo vy rejapo va'ekue.

⁹ Ha'e rami 'rãgue py mba'emo ra'yĩ mono'õare kuery ae 'rã ho'u, SENHOR ogueroporaiei reve. Ha'e uva po'oare kuery ae 'rã oy'u tykue, xevelygua oo iky'a e'ÿ va'e roka py”, he'i.

¹⁰ Tapeo, peẽ ke tetã rokẽ oĩ va'e rupi, ha'e pereko katu tape heta va'e kuery ou aguã. Pembojojapa ke tape, pemboa'eve ita gui. Ha'e gui pemopu'ã bandeira yvy regua kuery oexa pavẽ aguã.

¹¹ Mba'eta yvy apy peve SENHOR omonhendu 'rã pova'e ayvu. Aipopeje ke Sião memby kuery pe: “Upe ma ou pendereraa jepearã. Pendevy guarã ogueru, henonde oguerua peikoague rekovia”, peje.

¹² Ha'e ramo pendevy “Iky'a e'ÿ va'e regua SENHOR ogueraa jepe va'ekue” 'ea 'rã. Ha'e gui Sião, ndevy pe ma “Oipotapy” ha'e “Tetã tekoague rei e'ÿ”, 'ea 'rã.

63

Nhanderuete ojeuegua kuery oepy aguã re ijayvuague

¹ Mava'e nda'u peva'e Edom yvy gui guexakãa rupi ou va'e? Mava'e nda'u Bozra tetã gui ou

ao omopytãmba pyre py onhemonde reve, ombaraetia rupi oguata va'e?

“Xee ma teko porã rupi xeayvu, ha'e ajogueraa jepe aguã xepo'akapa va'e”, he'i.

² Mba'e re tu ha'vy renhemondea pytãmba rei, uva oubiria rupi ikuai va'e rami ndeao pytãmba?

³ “Mba'eta uva aumbiria rupi xee ae'i apyrõ aikovy va'ekue, peteĩve ava yvy regua xereve ndoikoi ramo. Xepoxya rupi uva re apyrõ, xe-vaia rupi amou'ũmba va'ekue. Ha'e ramo tykue hayvipa vy omongy'apa anhemondea ha'e javi.

⁴ Mba'eta ajoepy aguã ára reguarã amoĩ xepy'a re, ajogueraa jepe aguã ma'etỹ ovaẽ ma ramo.

⁵ Ha'e rami avi aexa rã ndoikoi xepytyvõ va'erã. Xereve guarã ndoikoi ramo anhemondyi. Ha'e nunga rupi xee ae jyva py ajogueraa jepe, xepoxya ae xerevegua oiko.

⁶ Ha'e rami vy yvy regua kuery re apyrõ xepoxya rupi, xevaia rupi ajapo oka'u va'e rami ikuai aguã. Ha'e vy huguy amoẽ heravy yvy rupi”, he'i.

Peteĩgue ju profeta Isaías ojerureague

⁷ Aroporaẽi 'rã SENHOR porayvua ha'e hembiapokue iporã ete memea re, mba'eta nhandevy pe SENHOR opa mba'e py ojapo porã, Israel kuery ha'e javi oayvua rupi. Mba'eta ha'e kuery omboaxy ha'e opa mba'e py oayvu vy ojapo porã ete.

⁸ Mba'eta aipoe'i: “Ha'e kuery ma anhetẽ xeivygua ikuai, xera'y kuery ijapu va'erã e'ỹ”, he'i vy onhemoingo raka'e ha'e kuery reraa jepearã.

⁹ Ha'e kuery ikuai axya ha'e javi py ha'e voi oendu oiko axya, ha'e ramo ixuguigua anjo ogueraa jepe.

Oayvu ha'e omboaxya rupi oepy. Ha'e rami vy ogueraa vy ára nhavõ oguereko raka'e.

¹⁰ Ha'e rami teĩ ha'e kuery onhe'ẽ raxave okuapy, ha'e omomboriau Inhe'ẽ ky'a e'ỹ. Ha'e ramo hov-aigua ju onhemoingo vy ha'e ae opu'ã raka'e ha'e kuery re.

¹¹ Ha'e ramo ma ha'e kuery ima'endu'a ju yma Moisés oiko jave guare re. Ha'e vy aipoe'i: “Mamo tu aỹ oĩ SENHOR ye'ẽ rupi ojeupegua kuery renoẽare, ha'e kuery re opena va'ety reve? Mamo tu oĩ hexe Onhe'ẽ iky'a e'ỹ va'e moĩare?” he'i okuapy.

¹² “Mba'eta opo'akaa hexakãmba va'e ombou raka'e Moisés yvýry guarã. Ha'e kuery renonde rupi omombyta imoiny yy, raka'e rã peve hery re ima'endu'apaa aguã.

¹³ Ha'e gui yy typyague rupi ogueroaxapa raka'e, kavaju onhepyxanga e'ỹ ovy va'e rami ha'e kuery oaxapa peve tekoa e'ỹa”, he'i okuapy.

¹⁴ Mba'eta mymba kuery yvy'ã guy katy ikane'õgua aguã oguejy va'e rami avi ojeupegua kuery pe SENHOR Nhe'ẽ ome'ẽ raka'e opytu'u aguã. Ha'e rami ae rereko raka'e ndejeupegua kuery, nderery re ima'endu'a porã pavẽ aguã rami.

¹⁵ Ha'e gui aỹ ma eikuaa pota ke yva reĩa gui, ne'amba iky'a e'ỹ ha'e hexakãmba va'e py reĩa gui ema'ẽ orere. Mamo tu oĩ nekyre'ỹa, ndepo'akaa rupi mba'emo porã rejapoa py rexa uka va'ekue? Mba'eta xee aexa rã ndojekuaavei rejoayvu ha'e renhomboaxya ndepy'a re oĩ va'e.

¹⁶ Ha'e rami teĩ ndee ma Oreruete ae reiko, Abraão ndorekuaavei teĩ. Israel voi ndorerexa kuaavei teĩ ndee ma SENHOR oreru reiko. Nderery ma

Orerepya yma ae.

¹⁷ SENHOR, mba'e re tu rejapo ndeguigua tape rupi ve'ỹ roo aguã rami? Mba'e re tu oreapo oreakã ratã aguã rami, ndere rojerovia ve'ỹ aguã? Eju ju ke nerembuguai kuery reayvua rupi, ndevygua kuery re rema'ẽ vy.

¹⁸ Mba'eta xapy'a rai'i ndevygua kuery po py oĩ raka'e ndevygua henda iky'a e'ỹ va'e. Ha'e gui ma oreroaigua kuery ou vy opyrõmba nemboetaty re.

¹⁹ Ha'e ramo ore ma ndee nerepenai ae va'ety rami orekuai, ha'e nderery rupi onhemboery uka e'ỹ va'e rami.

64

¹ Ha'e gui yva rembovo vy reguejy 'rãgue! Ha'e ramo yvyty ikuai va'e oryryipa 'rãgue nerenonde.

² Tata yvyra ra'ykue'i re hendya rami, ha'e yy ombopupu va'e rami ke ndee voi eguejy nderovaigua kuery nderery oikuaa pavẽ aguã rami, nerenonde yvy regua kuery oryryipa aguã.

³ Mba'eta ymave rupi reguejy vy rejapo nda'evei ete va'e noroexa'ãi va'ekue, ha'e ramo yvyty ikuai va'e oryryipa raka'e nerenonde.

⁴ Mba'eta yvy itui ypy'i guive noenduai, apyxa noendui, neĩ texa voi ndoexai tuuete harõa kuery pe mba'emo ojapo va'e, ndee e'ỹ vy.*

⁵ Ndererovy'a reve teko porã rupi ikuai, ha'e ndereko re ima'endu'a va'e kuery ikuaia py ndee reo 'rã reovaexĩ vy. Ha'e rami avi rojejavy ramo ndepoxy 'rã guive. Yma ete rojejavya re orekuai rire teĩ roo jepe nho 'rã teve?

---

* **64:4** 1 Coríntios 2.9

⁶ Mba'eta ore kuery ha'e javi ma ha'eve'ỹ va'e orekuai, ha'e ore ae orereko porãa ma ajukue iky'apa rei va'e rami meme opyta. Ore kuery ha'e javive orere'õguepa 'rã jai rogue ixorĩmbaa rami, ha'e orereko vaia ma yvytu rami 'rã orereraa.

⁷ Mava'eve rei ndoikoi nderery rupi ojavukaia rupi, neĩ reikuaa pota aguã re oma'ena rupi. Mba'eta nderova remo'ã oregui, ha'e vy orereko vaia re oremomba heravy.

⁸ Ha'e rami avi aỹ ma SENHOR, ndee ae oreru reiko. Ore kuery ma nhae'ũ rami, ha'e rã ndee ma nhae'ũ re omba'eapo va'e rami reiko. Ore kuery ha'e javi ma ndepo py remoingo va'ekue orekuai.

⁹ SENHOR, ndepoxy ete eme, ha'e nema'endu'a riae eme rojejavyague re. Rojerure, ema'ẽ ju ke orere, mba'eta ore ha'e javive ma ndevygua orekuai.

¹⁰ Ndevygua tetã iky'a e'ỹ va'e ikuai va'ekue ma tekoague meme opyta. Sião tetã voi tekoa e'ỹa, Jerusalém omombaa.

¹¹ Orevy pegua templo iky'a e'ỹ ha'e hexakãmba va'e oreramoĩ kuery nemboeteague ma oapypaa tata py, ha'e mba'emo porã roguereko va'ekue ma ombovaipa pyre meme opyta.

¹² Ha'e ramigua ete oiko teĩ ndereikuaa potai teri ty'y? Rekyrirĩ reve orembojexavaive tema 'rã teve?

65

Nhanderuete ombovai vy “Ambopaga 'rã xenhe'ẽ raxave va'ekue”, he'iaague

¹ SENHOR aipoe'i: “Ha'e gui xere oporandu e'ỹ va'e kuery pe ma ajeka uka, xereka e'ỹ va'ekue pe

ajejou uka. Xerery rupi omboery e'ỹ pyre kuery pe 'Apy ma aĩ, apy aĩ', ha'e.

² Ko'ẽ nhavõ xepo py 'Peju ke' ha'ea rami ajapo xenhe'ẽ raxave va'e kuery pe. Ha'e kuery ma tape porã rupi e'ỹ ikuai va'e, ha'e kuery ae onhem-bopy'aa rupi rive ikuaixe vy.*

³ Ha'e kuery ma xembopoxy riae tema okuapy oxĩa py e'ỹ, mba'eta ta'angaa pe mba'emo ojuka 'rã okuapy yvotyty rupi, ha'e heakuã porã va'e oapy 'rã altar yvy jykye gui ojapo va'ekue áry rive.*

⁴ Yvyra rupa rupi ha'e kuery ikuai, ha'e pyávy henda nda'evei reia rupi 'rã oo. Ho'u 'rã poryko ro'okue, ha'e oy'a py ojara 'rã mymba nda'evei va'e ro'o rykye.

⁵ Ha'e kuery joupe-upe aipoe'i 'rã: 'Peĩ ke peĩa py ae, pevaẽ eme xere, mba'eta xee ma pendegui ndaxeky'aive va'e', he'i rive 'rã. Ha'e nunga ma hataxĩ ko'ẽ nhavõ xeapyĩgua ko'õ va'e rami ikuai.

⁶ Ma'ẽ, ha'e nunga ha'e javi omboparaa imoiny xerenonde. Ha'e ramo xee nakyirĩvei 'rã. Rom-bopaga 'rãe, romomba 'rã peẽ kuery ha'e javi,

⁷ pendereko vaiaty ha'e peneramoĩ kuery reko vaiague re. Mba'eta ha'e kuery voi heakuã porã va'e oapy rire yvyty ikuai va'e áry rupi, ha'e xembopoxya rupi ikuai yvy'ã ikuai va'e áry. Ha'e nunga rupi ambopagapa 'rã yma guive oje-javyague re", he'i SENHOR.

Nhanderuete "Araa jepe 'rã xere ojerovia va'e", he'iague

---

* **65:2** Romanos 10.20-21   * **65:3** Altar-rã ha'e kuery ojapo vy nda'evei yvy jykye oiporu aguã (Êxodo 20.24-25).

⁸ SENHOR aipoe'i: “Peẽ kuery ma peteĩ xã uva revegua peipo'o vy amongue py hykue iro va'e pejou vy aipopeje 'rã: ‘Nhamombo va'erã e'ỹ, mba'eta iporã va'e oĩ ruxã'i teĩ’, pejea rami avi xee voi amboaxy 'rã xerembiguai kuery, ha'e vy namombai 'rã.

⁹ Ha'e rami vy amoingo 'rã Jacó ramymino kueryrã, ha'e Judá ramymino kuery va'e regua amoingo avi 'rã xeveygua yvyty re ipo'aka va'erã. Ha'e rami vy xerembiporavo kuery hekoa ju 'rã yvy re, ha'e py ae 'rã xerembiguai kuery hekoa.

¹⁰ Ha'e rami vy Sarom yvy itui 'rã nhuũndy vexa'i rembi'u tyrã, ha'e Acor yvyugua rupi 'rã vaka kuery opytu'u. Xeveygua kuery xereka va'e pe ae 'rã ajapo.

¹¹ “Ha'e rã peẽ kuery ma SENHOR gui ojepe'a rive va'e pendekuai, xeveygua yvyty icy'a e'ỹ va'e gui penderexarai guive. Pereko katu ngaru pendexyete ramigua Xortea hery va'e pe, ha'e vinho pemoirũ tuuete ramigua Renonderã hery va'e peguarã.

¹² Ha'e rami rã peẽ kuery xee romboaxa 'rã kyxe revegua pe. Ha'e ramo peẽ kuery ha'e javive penerenapy'ã re peĩ 'rã pendejukaarã renonde. Mba'eta xee roenoĩ ramo napembovai rire, xeayvu teĩ ndapeikuaa potai guive. Ha'e rami 'rãgue py teko vai rupi tema pendekuai xerenonde, ha'e peiporavo xee arovy'a e'ỹ va'e.”

¹³ Ha'e nunga rupi SENHOR Nhanderuete aipoe'i: “Xerembiguai kuery okaru 'rã, ha'e rã peẽ kuery ma pendu 'rã karuai. Xerembiguai kuery oy'u 'rã, ha'e rã peẽ kuery ma pendu 'rã yuvei. Xerembiguai kuery ovy'a 'rã, ha'e rã peẽ kuery ma

pexĩmba 'rã.

¹⁴ Xerembiguai kuery oporaei 'rã ipy'a py ovy'a vy, ha'e rã peẽ kuery ma peneraxẽ 'rã pendepy'a raxy vy, pejae'o 'rã penenhe'ẽ py peiko axya anho pendu vy.

¹⁵ Penderery peja 'rã xerembiporavo kuery ima'endu'a vai aguã. SENHOR Nhanderujete pendejukapa 'rã, ha'e rã guembiguai kuery ma omboery pyau ju 'rã.

¹⁶ Ha'e nunga rupi yvy re jogueroayvu porã va'e ma Nhanderujete anhetẽ ete va'e rupi meme 'rã jogueroayvu porã, ha'e yvy re oura va'e ma Nhanderujete anhetẽ ete va'e rupi 'rã oura. Mba'eta hexaraipaa 'rã ikuai axya oaxapa va'ekue re, xee voi naxema'endu'avei 'rã.

Yva pyau ha'e yvy pyau re ijayvuague

¹⁷ “Ha'e gui ma xee ajapo 'rã yva pyau ha'e yvy pyau. Ha'e rami rire na'ima'endu'aavei ma 'rã mba'emo oaxa va'ekue re, avave rei ndoikuaavei 'rã ha'e nungakue.*

¹⁸ Ha'e ramo peẽ kuery pevy'a ete 'rã pekuapy, raka'e rã peve perovy'a 'rã mba'emo xee amoingo va'e. Mba'eta Jerusalém py amoingo 'rã vy'a oendua va'erã, ha'e pygua kuery oguerovy'a ete 'rã.

¹⁹ Arovy'a 'rã Jerusalém, arovy'a avi 'rã xeivygua kuery. Mba'eta ha'e py ma noenduavei 'rã ojae'o ha'e haxẽ va'e.

²⁰ Ha'e py ma ndoikovei 'rã kyrĩ va'e xapy'a'i peve oiko va'e, neĩ tuja'i voi oikove aguã ára ndoupityi va'e. Mba'eta cem ma'etỹ oguerekoa py omano va'e pe ma 'Ipyau reve teri omano' 'ea 'rã, ha'e cem

---

* 65:17 2 Pedro 3.13

ma'etÿa peve ndoupityi va'e pe ma 'Ojejavy va'e vy ayvu vaipy oiko vy ma 'rã' 'ea 'rã.

²¹ Ha'e pygua kuery ngoorã ojapo vy ha'e py ae 'rã ikuai. Uva onhotÿ ma vy ho'u 'rã hi'a.

²² Ngoorã va'ekue ndojapovei 'rã amboae kuery rive oĩ aguã, ha'e mba'emo nonhotÿvei 'rã amboae kuery rive ju ho'u aguã. Mba'eta xeveygua kuery oiko puku 'rã yvyra rami, xerembiporavo kuery oiporu kuerei 'rã opo py ojapo va'ekue-'ekue.

²³ Ha'e rami vy nomba'eapo rivevei 'rã, neĩ kyrĩgue ndoguerekoi 'rã oiko vai va'erã, mba'eta SENHOR ogueroayvu porã va'e meme ikuai, ta'y kuery voi ikuai 'rã ha'e kuery reve.

²⁴ Ha'e kuery ojapukai e'ÿ mbove ma voi xee ambovai 'rã. Ijayvu teri reve xee aendu 'rã.

²⁵ Aguara ha'e vexa'i ra'y reve joa py 'rã okaru okuapy, ha'e guary ma vaka rami avi 'rã ho'u oikovy mba'emo pirekue. Mboi ma yvy ku'i re rive 'rã okaru. Mba'eta joupe ndojapo vaiavei 'rã, mba'eve ndoikoi 'rã guive xeveygua yvyty iky'a e'ÿ va'e áry ha'e javi rupi", he'i SENHOR.

66

Jerusalém pyau py Nhanderuete pe onhemo'e merami rive va'e kuery oike e'ÿ aguã re ijayvuague

¹ SENHOR aipoe'i: “Yva ma xerenda apenaaty, ha'e rã yvy ma xepy rupa itui. Mba'e nunga oo tu xevey pe pejapo ta? Mamo tu apytu'u atyrã oĩ?

² Mba'eta xepo py ae ha'e nunga ha'e javi ajapo raka'e. Ha'e ramo mae opa mba'e oiko”, he'i SENHOR. “Ha'e rami avi xee ma po ramigua re ama'ẽ

'rã: onhe'ẽ py ojexavai rei'i ha'e ipy'a raxy rei va'e, ha'e xeayvu oendu vy oryryi va'e.*

³ Ha'e rã vaka xeavy ojuka va'e ma jojukaa rami 'rã aikuaa, vexa'i ra'y oapy va'e ma jagua aju'y omopẽ va'e rami rive, ha'e mba'emo aju xeavy ome'ẽ va'e ma poryko ruguy ome'ẽ va'e rami aikuaa. Ha'e rami ae avi heakuã porã va'e oapy va'e ma mba'emo ra'angaa ogueroayvu porã va'e rami aikuaa. Mba'eta ha'e kuery ae oipotaa rami rive ikuai, onhe'ẽ py ojeguarupy anho ogueroavy'a va'e.

⁴ Ha'e ramo xee aipotaa rami vy amoingo axy 'rã, ha'e kuery re ambou 'rã okyje etea va'e. Mba'eta aenoĩ ramo peteĩve rei nombovai, xeayvu ramo noendu potai guive. Ha'e rami 'rãgue py mba'emo vai anho ojapo okuapy xerenonde, ha'e oipota xee arovy'a e'ỹ va'e", he'i.

⁵ Ha'e gui peẽ SENHOR renonde pejererokyjea rupi pendekuai va'e, pendu ke ijayvu: "Penderyvy kuery ma xerery rupi pendekuai ramo pendere nda'ija'ei vy penemoxẽ mombyry. Ha'e vy pendejojai vy 'SENHOR toexa uka guexakãa, pevy'a ri rã roexa aguã', he'i okuapy. Ha'e rami teĩ ha'e kuery nda'evei nho 'rã okuapy.

⁶ Mba'eta tetã gui onhendu 'rã joe opu'ã ete va'e ayvu ramigua, templo gui ae 'rã onhendu. SENHOR ijayvu 'rã ngovaigua kuery ombopaga vy.

⁷ "Peteĩ kunha ma kyrĩ va'e raxy oendu e'ỹ mbove oikuavã'i ma 'rã kyrĩ va'e, haxy e'ỹ mbove oiko'i 'rã ava'i.

⁸ Mava'e nda'u ha'e ramigua oendu, e'ỹ vy oexa ma? Ha'eve ri nda'u peteĩ yvy ha'e javi re ikuai

---

* 66:2 Atos 7.49-50

va'erã peteĩ ára pyve oiko aguã? Ha'eve ri nda'u peteĩ regua kuery ha'e javi oiko vyvoi aguã? Ha'e rami avi Sião ma haxy oendu e'ỹ mbove oguereko'i 'rã omemby kuery.

⁹ Mba'eta kyrĩ va'e ryrũ'i xee aipe'a teĩ namoingoi 'rã teve? Xee nda'u anhomoiingo va'eri amboty 'rã teve kyrĩ va'e ryrũ oiko e'ỹ aguã?" he'i SENHOR Nhanderüete.

Sião tetã py raka'e rã peve ovy'aa aguã re ijayvuague

¹⁰ “Peẽ kuery Jerusalém tetã peayvu va'e ha'e javi, pevy'a ke ha'e pygua kuery reve. Perovy'a ke, hexe pejae'o va'ekue ha'e javi.

¹¹ Mba'eta ikã penembovy'a va'e re pekambu vy penerevyatã 'rã, penhemongaru vy perovy'a 'rã hexakãa oĩ va'e ha'e javi pexa vy.”*

¹² Mba'eta SENHOR aipoe'i: “Peẽ kuery pe ame'ẽ 'rã mby'a porã yakã oxyry va'e rami, ha'e yvy regua kuery mba'emo porã oguereko va'ekue ma peẽ kuery pe ju 'rã amboaxa yakã tyguaxu va'e rami. Ha'e ramo pekambu 'rã peiny. Ojyva áry pendereru 'rã, ha'e o'u áry pendererovy'a 'rã.

¹³ Ixy omemby omombo'o va'e rami avi xee rombovy'a 'rã peẽ kuery, ha'e pevy'a ju 'rã Jerusalém tetã re.

¹⁴ Peẽ ae pexa 'rã, pendepy'a py pevy'a 'rã, penekãgue voi ipyau 'rã jai rogue pyau rami. Mba'eta ha'e jave py SENHOR oexa uka 'rã opo'akaa guembiguai kuery pe, ha'e rã ngovaigua kuery pe ma ipoxy 'rã.”

---

* **66:11** Apy ma Jerusalém tetã re ijayvu ha'e kuery xy re rami.

15 Mba'eta SENHOR ou 'rã tata rupi, ikaróxa ma yvytu jere rami 'rã ou, ipoxya oexa uka aguã nhomombaa rupi. Ijayvu ete 'rã tataendy rami.

16 Mba'eta tata ha'e kyxe reve SENHOR ou vy oikuaa pota 'rã avakue ha'e javi re. Ha'e ramo heta ete 'rã SENHOR ojuka.

17 SENHOR aipoe'i: “Amongue kuery oxyete ramigua oguereko va'e peguarã rive onhemboaxa ha'e ojeky'a'o va'ekue, ha'e rami vy yvotyty mbyte peve oike vy ho'u okuapy poryko ro'o, tembi'u ojeguarupy ha'e anguja ro'o rive. Ha'e va'e kuery ma omombaa vyvoi 'rã.

18 Mba'eta xee aikuaa ae ha'e kuery ikuaia ha'e onhembopy'aa ha'e javi. Ha'e rami vy aju 'rã amboatypa aguã yvy regua kuery ha'e amboae ayvu py ijayvu va'e ha'e javi. Ha'e ramo ha'e kuery ou vy oexa 'rã okuapy xerexakãa.

19 Ha'e kuery mbyte amoĩ 'rã xekuaa ukaarã. Ha'e araa jepe va'ekue regua amongue amon-douka 'rã yvy regua kuerya katy, Társis tetã katy, guyrapa oiporu kuaa va'e ikuaia Pul ha'e Lude yvy katy, ha'e gui Tubal, Javã ha'e ye'ẽ yvýry mombyryvea peve guive. Ha'e pygua kuery ma noendui teri xeregua ayvu, ndoexai teri guive xerexakã. Ha'e va'e yvy regua kuery pe ae 'rã ha'e kuery omombe'u xerexakã.

20 Ha'e gui ma oguerupa 'rã penderivy kuery ha'e javi. Yvy regua kuery mbyte gui ogueru 'rã SENHOR pe ome'ẽ va'erã rami. Kavaju áry 'rã ogueru, karóxa py, mburika ha'e camelo áry ogueru 'rã Jerusalém tetã py xevyguá yvyty iky'a e'ỹ va'e py, hyru iky'a e'ỹ va'e py Israel kuery mba'emo aju ome'ẽ va'erã oguerua rami avi SENHOR pegua oo

py”, he'i.

²¹ “Ha'e ramo ha'e va'e regua voi amoĩ 'rã sacerdote ha'e levita-rã”, he'i SENHOR.

²² “Mba'eta yva pyau ha'e yvy pyau ajapo va'erã va'e ma xerenonde riae 'rã oĩ. Ha'e rami ae pen-eramymino kuery ikuai avi 'rã, penderery voi.

²³ Jaxy pyau ha'e sábado ojeupity nhavõ ma avakue ha'e javi ou 'rã xerenonde xemboete aguã”, he'i SENHOR.

²⁴ “Ha'e gui ha'e kuery oo vy oexa 'rã okuapy xere opu'ã rei va'ekue retekue. Ha'e py ma taxo nomanovei 'rã, hata voi ndoguevei 'rã. Ha'e nunga gui ma avakue ha'e javi ojeguaru 'rã.”*

---

* **66:24** Marcos 9.48

Nhanderuete ayvu iky'a e'ỹ va'e New Testament in Guaraní, Mbyá

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mbyá Guaraní (Guaraní, Mbyá)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 853110565X

The New Testament

in Guaraní, Mbyá

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022

3309fa3b-7590-5ae9-b829-5df4ddfbf957